

**TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009**

DOCUMENT DE SÍNTESI

PARLAMENT DE CATALUNYA

Barcelona, 23 de novembre de 2009

ÍNDEX

- PRESENTACIONS	7
- ÀMBIT DE CULTURA I LLENGUA	11
- ÀMBIT DE SOCIETAT I VALORS	37
- ÀMBIT D'ECONOMIA I INNOVACIÓ	71
- ÀMBIT DE POLÍTICA	93

PRESENTACIÓ

Barcelona, 23 de novembre de 2009

Presentem aquest opuscle amb l'objectiu de posar a l'abast de tothom les conclusions i les demandes fruit del treball dut a terme al llarg d'aquests mesos en les sessions del 3r Congrés Catalanista. El Congrés, concebut amb la clara intenció de provocar una reflexió profunda sobre el moment actual i de com el vivim des de la societat civil –que som tots–, arriba avui al seu final i proposa públicament un seguit de conclusions i alhora de demandes amb l'objectiu de contribuir, juntament amb altres iniciatives existents, a millorar i enfortir el nostre país. Arriba, doncs, la cloenda del 3r Congrés Catalanista. I hi arriba fruit de l'esforç i de la profunda convicció que el nostre país mereix el testimoniatge i les aportacions de la seva ciutadania.

Però un final implica també un nou començament i aquest es visualitza en les pàgines que segueixen. El document que teniu a les mans i els textos que llegireu són el resultat dels treballs efectuats per cadascun dels Àmbits del 3r Congrés Catalanista. Quatre Àmbits de reflexió sota la tutela dels meus companys de viatge: els senyors Jaume Sobrequès i Callicó, vicepresident de Cultura i Llengua; Jordi Sales i Coderch, vicepresident de Societat i Valors; Jordi Cuixart i Navarro, vicepresident d'Economia i Innovació; i la senyora Patrícia Gabancho, vicepresidenta de l'Àmbit de Política, els quals al llarg d'aquests mesos han donat testimoniatge del seu compromís inequívoc amb el país.

Alhora, tot el procés ha estat possible gràcies a la inestimable empena i suport d'un ciutadà d'excepció, el senyor Josep Espar Ticó, Secretari General del 3r Congrés Catalanista, el qual amb el seu entusiasme i decisió ha fet possible el que no ho semblava en un principi. I aprofito també l'altaveu que em proporcionen aquestes pàgines per agrair a tots ells, a tot l'equip organitzatiu i a totes les persones que hi han participat de mil i una maneres l'haver fet possible el 3r Congrés Catalanista, que va néixer amb l'ambició i la convicció de convertir-se en un referent per a aquests propers anys.

Confiam que les conclusions i demandes que s'han elaborat arran dels treballs efectuats mereixin l'atenció del lector i, sobretot, que siguin incorporades en qualsevol dels àmbits en què cadascú desplegui la seva activitat al servei del país.

Bona lectura, bona feina i moltes gràcies per ser-hi.

Assumpta Fargas
Presidenta 3r Congrés Catalanista

CATALUNYA, UN ETERN PRESENT

Els pobles, al llarg de la seva història, tenen molts moments en els quals necessiten la introspecció profunda de la seva realitat i de les seves aspiracions de cara al futur.

Catalunya es troba en un moment de cruïlla espiritual i política quan encara no ha aconseguit ser una societat mínimament compacta, quan no ha aclarit fixar el seu paper col·lectiu com a nació. I tot i això és un poble potent en tots els aspectes, un motor fins i tot exemplar. Es podria afirmar que hi ha dues Catalunyaes diferenciades: la Catalunya de l'economia, de la cultura, de l'esperit de treball, de l'associacionisme, de la recerca, de la vida esportiva, de la cultura popular, del sentit democràtic, de la força del treball i la superació, i una altra Catalunya amb una consciència dividida, dubitativa, la Catalunya fraccionada ètnicament, enfrontats els grups nacionalment, òrfena d'aquell guiatge nacional precís i definit, que és necessari per a un progrés global. Aquestes dues Catalunyaes, la de la societat forta i la d'una consciència de nació no compacta, no són prou perceptibles sobretot per als nous nadius.

Aprofundir en la realitat de Catalunya ha estat l'objectiu del Tercer Congrés Catalanista que ara tanquem.

Cal recordar que el 1880 ja hi va haver un primer Congrés Catalanista promogut per Valentí Almirall, que va ser conseqüència del pas de la Renaixença cultural a la represa política i va incentivar el regionalisme. El 1883 un segon Congrés Catalanista va desencadenar l'autonomisme. (Un primer Estatut es va aconseguir el 1932). Les reivindicacions catalanes han sofert fortes oscil·lacions, però sempre dintre de la provisionalitat, lluny de la plenitud. Aquesta provisionalitat fa de CATALUNYA, UN ETERN PRESENT que no aconsegueix la seva normalitat completa, ni la seva presència política entre els pobles d'Europa i del món, però que sempre, manifesta la seva tossuda voluntat d'existir i d'aconseguir aquesta presència.

- *“La vida dels catalans és un acte d’afirmació continuada: és el sí afirmatiu, no el sí condicional. Per això el primer ressort de la psicologia catalana no és la raó, com en els francesos; la metafísica, com en els alemanys; l’empirisme, com en els anglesos; la intel·ligència, com en els italians; o la mística, com en els castellans. A Catalunya el mòbil primari és la voluntat d’èsser”* (Jaume Vicens Vives).

Aquesta voluntat de ser és nacionalisme. Malgrat les connotacions negatives que ha generat la paraula nacionalisme al llarg de la història, no hi ha cap altra expressió que pugui explicar adequadament el concepte. No se'n pot prescindir. El que sí cal fer és una clara distinció entre el nacionalisme blasmable opressor, ocupacional i expansiu i el nacionalisme lloable de la supervivència que pretén la salvaguarda de la pròpia identitat, la plenitud de la pròpia nació.

- *“Hi ha qui pensa que la Nació és un concepte caduc i irracional, radicalment contrari al món en què vivim. Això és cert si el punt de partida és un nacionalisme contrari als drets de la persona i basat, per exemple en l’ètnia. Però en el món cosmopolita del final del segle, també és evident la creixent afecció a cercles comunitaris, no excloents i sí, en canvi, enriquidors i identificadors de les pròpies arrels. Quan, per exemple, Atxaga ens diu que la Nació no és més que una manera de dir “Nosaltres”, o Fullat assegura que es pertany a un Estat però un s’abraça a una Nació, expressen clarament en què consisteix aquest sentiment. És significatiu que aquestes frases siguin d’un basc i d’un català. Hi ha alguna cosa així, com una situació descompensada entre un nacionalisme perifèric puixant i una nacionalisme espanyol...”* (Javier Tussell i Gòmez)

La confusió entre les dues classes de nacionalisme s’ha de denunciar. Cal fer una crítica categòrica del nacionalisme opressiu i expansiu i una defensa serena i tenaç del nacionalisme identitari. De fet no hi ha cap poble del món que vulgui desaparèixer i que per tant no practiqui aquesta darrera classe de nacionalisme. Ningú no critica aquesta actitud. És natural.

Es miri com es vulgui, des de qualsevol òptica imparcial, Catalunya és un poble, és una nació que per circumstàncies històriques es veu condicionada, es veu supeditada, no pot lliurement enfocar la seva plenitud com a nació. Això representa un “handicap” que condiciona tots els seus ciutadans. És una injustícia que repercuteix en tots. El manquement nacional no és una pobresa estrictament “política”, és una insuficiència que impedeix que les persones es realitzin col·lectivament i d’acord amb la seva pròpia llibertat. Pertànyer a una nació no és un caprici, *la nació és la comunitat més ben adaptada a la persona humana*. Totes les persones del món necessiten complementar la seva personalitat individual amb una personalitat col·lectiva. El ciutadà del món pot ser una excepció però no és la regla. La nació és una matriu, un gresol on quallar el complement de la pròpia personalitat. Les persones necessiten un tros del món, una parcel·la d’humanitat on sentir-se involucrades amb preferència. S’accedeix al món des del concret. La humanitat es fa real en el jo, tu i ell.

Josep Espar i Tico

Secretari General

ÀMBIT DE CULTURA I LLENGUA

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

L'ÀMBIT DE CULTURA I LLENGUA constitueixen dos dels elements més decisius a l'hora d'identificar una comunitat nacional. No són els únics, però la història demostra la seva importància a l'hora de contribuir a mantenir viva la consciència d'un poble. En el cas català, aquest factor ha esdevingut decisiu per mantenir davant de la secular agressió que hem rebut per part del centralisme, la nostra identitat nacional.

El Tercer Congrés Catalanista ha dedicat una atenció especial a aquesta temàtica i ho ha fet tenint en compte la pluralitat que el fet cultural presenta als nostres dies. Mantenir un alt nivell de consciència en aquests temes i exigir de les administracions públiques d'autogovern una atenció molt especial en el foment, protecció i normalització de l'ús de la llengua i la cultura catalanes ha estat una de les demandes que el Tercer Congrés Catalanista fa al Govern de Catalunya.

Jaume Sobrequès
Vicepresident de l'Àmbit

*L'Àmbit de Cultura i Llengua
ha estat coordinat per la Universitat Catalana d'Estiu
sota la responsabilitat del senyor Joan Maluquer i Ferrer,
secretari general de l'esmentada entitat.*

Barcelona, 23 de novembre de 2009

ÀMBIT DE CULTURA I LLENGUA

Novembre 2009

1.- Història i nació. Identitat i tergiversacions.

Ponència marc a càrrec del **Sr. Jordi Casassas**, Universitat de Barcelona

Col·laboradors

Sr. Carles Santacana: Universitat de Barcelona

Sr. Xavier Ferré i Trill: Universitat Rovira i Virgili

Sr. Àngel Casals: Universitat de Barcelona

a) El pes de la identitat

- S'ha de fer una discriminació positiva cap a la recerca nacional.
- Cal deixar la Universitat tranquil·la, perquè els currículums, acreditacions i ajuts oficials a la recerca fan molt difícils els canvis d'orientació significatius.
- Cal organitzar un Congrés de Catalanística, en l'àmbit universitari, i internacionalitzar-lo (que acabi sent com els de la Corona d'Aragó però per a les edats Moderna i Contemporània).
- S'ha de treballar per la presència històrica en espais concrets i en el debat cultural-polític general.
- S'han de potenciar i coordinar institucions ja existents (Museu d'Història de Catalunya, Centre d'Història Contemporània de Catalunya, etc.) sota el patronatge dels poders públics i el científic de l'Institut d'estudis Catalans.

b) El catalanisme i la perspectiva històrica ara. Com els historiadors han tractat el catalanisme

Es palesa la diversitat de les vies polítiques del(s) catalanisme(s). Atès aquest extrem caldria, doncs, elaborar una tipologia comparativa juntament amb el valencianisme i el mallorquinisme basada en les opcions següents: moviments de construcció nacional autodeterminatius independentistes, autodeterminatius confederals, i descentralitzadors.

- Es constata una doble via d'estudi sobre el catalanisme. Una primera opció consisteix en reclamant-se del 'cosmopolitisme' d'una suposada 'ciutadania universal' instrumentalitza l'estudi del fet nacional (català) a fi de legitimar la construcció nacional espanyola (i francesa). Una de segona que, basant-se en línies diversificades d'anàlisi metodològica, aposta per una construcció nacional pròpia: sense interferències estatistes.

- *Historiografia del catalanisme.* Com a formalització d'aquestes concepcions en l'àmbit de la recerca es recomana confeccionar una historiografia conjunta dels estudis realitzats sobre el catalanisme, valencianisme i mallorquinisme d'ençà de la dècada dels anys cinquanta fins a l'actualitat. El model de referència a seguir seria el Diccionari de la historiografia catalana.

- Es proposa de recomanar que l'Acadèmia "Institut d'Estudis Catalans" elabori, per mitjà de la delegació a la Secció Històrica d'aquesta institució, un text canònic de referència sobre història de Catalunya per al conjunt dels àmbits acadèmics i socials.
- Hom insta els poders públics a abastir de mitjans econòmics i logístics adients per a impulsar la difusió del coneixement de la nostra Història Nacional.
- En aquest sentit, cal fer una crida a les instàncies que regulen l'Ensenyament Superior (AGAUR) per a elaborar un pla d'acció estratègic que defineixi una línia específica de treball a fi d'assolir la dotació pressupostària per a endegar la socialització de la Història de Catalunya.
- En conseqüència cal impulsar l'obligatorietat de l'ensenyament de la Història dels Catalans a l'Ensenyament Secundari.

En conclusió:

Historiogràficament hom evidencia un fracàs estructural del catalanisme regeneracionista. En aquest sentit es proposa de pensar, i socialitzar, un nou relat cívic i polític de futur segons les actuals necessitats socials i estratègiques en clau nacional. Cal, doncs, superar la reducció autonòmica dels estudis sobre els processos de construcció nacional i explorar unes altres òptiques de recerques interterritorials possibles.

c)Tergiversació de la història

- Localització, conservació i difusió del patrimoni històric, sigui escrit o material sota criteris científics i preservant-lo de la seva "comercialització".
- Impuls de la recerca que realitzen els organismes no estatals centres d'estudis, fundacions, etc. que en garanteixi la llibertat davant els poders establerts i que afavoreixi la recerca en els camps que no es contempen en l'àmbit universitari o institucional.
- Ampli debat sobre els paradigmes de la historiografia catalana en què no tan sols participin els historiadors professionals, sinó la pròpia societat que ho ha de rebre i acceptar.
- Reforç dels canals acadèmics de difusió de la història catalana, però també ús dels canals alternatius que avui tenen tanta o més importància en la creació de "cultura històrica": revistes, diaris, Internet... i en la qual els historiadors sovint no participen.

2.- La potenciació de l'ús de la llengua

Ponència marc a càrrec del **Sr. Miquel Strubell**, Universitat Oberta de Catalunya

Col·laboradors

Sr. Joan Solà: Universitat de Barcelona, vicepresident de l'Institut d'Estudis Catalans

Sr. Josep Vigo: Universitat de Barcelona, president de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans

Sr. Miquel Strubell: Universitat Oberta de Catalunya

Sra. Ariadna Vidal: Associació en Defensa de l'Etiqueta Català

Sra. Teresa Casals: Plataforma per la Llengua

Sra. M. Carme Junyent: Universitat de Barcelona

Sra. Rosa M. Calafat: Universitat de les Illes Balears

a) La vitalitat de la llengua catalana a les universitats de Catalunya

- Una llengua que no ocupa tots els àmbits d'ús social, i concretament que està absent dels àmbits acadèmics i intel·lectuals més elevats, és una llengua incompleta.

- La universitat, pel fet de ser l'entitat més important en el món de la cultura, té una forta *responsabilitat social* pel que fa a vetllar per la llengua del país, principalment d'un país mancat d'Estat (o, millor dit, amb un Estat advers en aquest punt), i ha d'exercir en aquest terreny una funció indefugible de *lideratge*. Cal establir unes bases clares d'actuació que, salvaguardant la imprescindible universalització pròpia de la cultura superior, garanteixin igualment el futur de la llengua territorial, que no pot dependre de la voluntat individual de professors o alumnes.

- En comparança amb la situació que hi tenia als anys seixanta del segle passat (durant la dictadura de Franco), el català és probablement la llengua sense Estat més ben establerta en l'educació superior. Però es produeix la paradoxa (almenys aparent) que en aquest àmbit continua en clara situació de postergació i reula quantitativament i qualitativament enfront del castellà i de l'anglès.

- En l'àmbit universitari el català s'ha instal·lat especialment i clarament en el terreny administratiu, el més fàcil de sostenir (amb assessors i correctors). En canvi, en el terreny de la docència té una presència irregular (si bé notable) en els primers cicles, i cada dia es troba més absent del tercer cicle i de cursos on hi ha intercanvis d'estudiants. Igualment absent es troba en els terrenys de la recerca i de les publicacions.

- L'avaluació de l'activitat científica del professorat i de les institucions de recerca, tant per part de l'Agència Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA, organisme estatal) com per part de l'Agència per a la Qualitat del sistema universitari Català (AQU, òrgan de la Generalitat), pateix el gravíssim inconvenient de guiar-se exclusivament per l'índex d'impacte, referit a revistes internacionals prèviament seleccionades. El perjudici és determinant sobretot en ciències de tipus o de repercussió territorial (geografia, història, biologia d'organismes i sistemes, etc.) i d'humanitats (literatura, lingüística, sociologia, etc.).

- La xarxa legislativa existent (local, estatal i europea), cada cop més espessa, fa perillar la pervivència del català en el seu mateix territori d'ús; però, si hi ha voluntat decidida de protegir aquesta llengua, el marge legislatiu favorable és encara prou ampli.

- Concretament en l'àmbit europeu, els acords inicials de Bolonya, els altres acords periòdics que en deriven i alguns programes d'intercanvis universitaris com l'Erasmus tracten les llengües com a condicions instrumentals per assegurar la mobilitat de persones i facilitar el funcionament de les empreses, i per tant inevitablement afavoreixen les llengües més fortes i les que tenen un Estat propi. Cal exigir que en aquest àmbit hi hagi una política específica i clara de protecció i promoció de les altres llengües.

- Les universitats de Catalunya tenen una legislació pròpia suficientment uniforme que explícitament reconeix la responsabilitat lingüística d'aquestes entitats i assumeix la seva funció de lideratge en la defensa i la implantació de la llengua del país. Però en la pràctica moltes universitats no han concretat accions efectives i no hi ha tampoc accions col·lectives que s'enfrontin als greus problemes apuntats.

- La Generalitat de Catalunya disposa també d'una legislació prou inequívoca de defensa de la llengua del territori (anomenada "pròpia"). Però tampoc no exerceix accions efectives de coordinació i defensa de les polítiques universitàries.

És imprescindible i urgent que tant les universitats com la Generalitat de Catalunya defineixin clarament una política lingüística que vagi més enllà de les simples declaracions de bones intencions i de les recomanacions, i que l'executin.

b) Els àmbits d'ús: cinema, televisió, ràdio, videojocs, llibres, música, teatre

- Constatem que la televisió i la ràdio són peces clau per a la consolidació de la nostra llengua i una eina d'identificació nacional.

- Proposem que la concessió i la renovació de llicències es concedeixin en la mesura que el mitjà en concret tingui un projecte en el qual la llengua catalana sigui el vehicle principal de comunicació o bé, si serveixen altres comunitats lingüístiques, que la programació fomenti la integració dels membres d'aquestes comunitats.

- Reclamem l'efectiva reciprocitat per tal que els mitjans institucionals en llengua catalana estiguin a l'abast en el conjunt del territori lingüístic.
Proposem que els diferents mitjans de comunicació públics o privats en llengua catalana, ofereixin espais als altres mitjans per fer-se, gratuïtament, publicitat (creació d'una xarxa d'interès comú).

- Proposem dotar amb subvencions suficients els productors i distribuïdors per tal de garantir la inclusió de l'opció catalana en tots els videojocs més comercials als Països Catalans.

- Proposem que es facin els canvis legislatius pertinents per tal que, en els multicines, quan projectin més d'una còpia d'una pel·lícula doblada en català, com a mínim una d'elles sigui la versió catalana i proposem, també, que la seva projecció continuï en igualtat de condicions a la d'altres versions i en horaris de màxima audiència.

- Recomanem que l'ús lingüístic de tots els productes audiovisuals reflecteixi les variants geogràfiques de la llengua catalana.

- Proposem que la normativa actualment en vigor, pel que fa al percentatge mínim d'emissió de música cantada en català a la ràdio i a la televisió, s'adopti a tots els territoris de parla catalana i que, a Catalunya, aquesta normativa es compleixi.

- Proposem campanyes de lectura de llibres en català, com per exemple la celebració de moltes setmanes del llibre en català en les màximes ciutats possibles i al llarg de tot l'any.

- Considerem que cal fomentar l'edició de llibres d'assaig, científics i de matèries troncales universitàries en llengua catalana, incloent-hi edicions en format digital.

c) Les actituds: l'ús lingüístic interpersonal (en situacions quotidianes, davant la immigració antiga i recent i davant el consum)

El repte de les cultures que formen la diversitat en aquest món del segle XXI és fer conèixer i valorar amb justesa aquesta diversitat cultural i, per tant, lingüística. Un treball que han d'assumir tant els òrgans de govern com les institucions pedagògiques. En el cas de la cultura catalana, les eines de construcció simbòlica de poder i d'opinió (lleis, govern, mitjans de comunicació, escola...) tenen el deure de difondre l'ús del català com a eina de participació en la societat en la pròpia Comunitat Lingüística. Les característiques pròpies del món català converteixen aquesta cultura amb una bona mostra de diversitat cultural global. D'aquesta manera l'homogeneïtzació llegiu-hi, empobriment de matisos humans es converteix en la globalització: una llengua d'acollida, global, en un territori local.

Decàleg

1. - *Si vols ser culturalment sostenible, parla en català*

Les eines pedagògiques de discurs social han de confluir en observar que una sola llengua, o dues o tres, per al planeta Terra és com limitar el consum de fruita a una de sola per a tothom. Adquirir consciència que des de la nostra llengua aportem riquesa al món.

2. - *El deure ètic dels professors*

Els professors, en qualitat d'instruments pedagògics de difusió de discurs social, han de tenir ben clar que deixar un estudiant sense capacitat d'ús de la llengua territorial és deixar-lo, pel cap baix, en inferioritat de capacitats laborals.

3.- *Sanitat pública i diversitat cultural*

Ningú no pot deixar de ser assistit en la llengua de pensament, i a més territorial i pròpia. El deure del personal sanitari de tenir competència lingüística en català.

4.- *Espais de lleure, espais d'integració*

L'ús del català com a eina de participació en la societat: Monitors formats en el respecte a la diversitat lingüística i, per tant, en l'ús de la llengua i la difusió de la cultura catalanes, són agents d'interculturalitat. Cal comptar amb casals, associacions de lleure, esportives, etc. que trenquin amb el pensament únic i la intolerància cultural.

5.- *L'esport, àmbit prescriptor d'actituds i de comportaments*

Un esportista d'origen divers, acollit a Catalunya, capaç de trencar l'ús mediàtic que es fa de les llengües de comunicació i estatals; tot fent ús de la seva llengua i de la llengua que l'ha acollit fa mostra d'humanisme cultural.

6.- *Els catalans, practicants de la diversitat lingüística global*

Els catalans, que el parlen, n'han de ser prescriptors. Els catalanoparlants, d'origen, els de nova adquisició han de fer de l'ús del català una aportació a la diversitat mundial. Cada cop que fem ús de la llengua catalana mostrem al món que les pràctiques d'extermi lingüístic i cultural de les grans llengües no sempre són reeixides.

7.- L'administració catalana i la bona pràctica

L'administració ha de ser un referent per al sector privat i per al sector cívic en matèria de cohesió en català; i això, per a tothom.

8.- L'administració i la cohesió grupal

L'administració donarà suport explícit a iniciatives privades que cohesionin en català; i molt especialment tindrà cura del mercat adolescent i juvenil. Els joves d'avui són els treballadors (bombers, metges, picapedrers, mestres...) de demà.

9.- Els mitjans de comunicació i l'exercici de la diversitat

Es farà un reconeixement especial als professionals de la comunicació que afavoreixin la diversitat lingüística, tot entenent l'ús del català com a llengua d'acollida. Cal trencar amb els motlles preestablerts: un mitjà públic d'informació –i de formació– no ha de fer ús del castellà com a llengua pont entre entrevistant i entrevistat, sense que aquesta sigui llengua pròpia de cap dels actors.

10.- La bona pràctica de la paraula

La necessitat que les persones que tenen la paraula com a instrument de creació professional, i altres, l'emprin per reflectir el que la nostra cultura aporta al món.

3.- El treball en el territori. El patrimoni i els centres d'estudis.

Ponència marc a càrrec del **Sr. Joan Tort**, professor de geografia a la Universitat de Barcelona

- Cal atrevir-se a trencar fronteres en el coneixement. L'obstacle real són les fronteres mentals, les inèrcies, el conformisme.
- Cal resoldre els reptes de les escales locals per a afrontar les escales globals.
- Cal crear un marc unificat de coneixement, la "consiliència" d'Edward Wilson, on totes les disciplines del coneixement conflueixin.
- Cal apostar per la complementarietat d'escales.

Col·laboradors

Sr. Josep Germain: Institució Catalana d'Història Natural

Sra. M. Carme Jiménez: Directora de l'Institut Ramon Muntaner

Sr. Josep Moragrega: secretari del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre

Sr. Josep Santesmas: president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

a) La recerca i la relació amb les universitats

- La Institució Catalana d'Història Natural (ICHN) va néixer en contraposició a la Universitat espanyola. Amb el temps, la ICHN ha fomentat l'aparició de grups i delegacions comarcals.

- El problema és que tothom ho vol fer tot: les institucions, les empreses, les ONG. La recerca d'alt nivell (a les universitats) s'ha de difondre a escala local (museus i centres d'estudis comarcals). Moltes aportacions han estat fetes pels centres d'estudis i els investigadors amateurs.

- El primer que cal fer és concretar les funcions a cada escala i de quins recursos es disposa. Sense les dades locals no es podria fer recerca a escala més global. La percepció, però, és que no hi ha interès a lligar aquests dos mons.
- Catalunya no té un museu nacional d'història natural, sinó que es troba territorialitzat, amb centres en el territori. És un bon exemple d'institució aplegadora, de suma de museus i centres d'estudis. Cal una coordinació general.
- D'altra banda, es deixa de fer recerca en català i cal, de totes totes, mantenir la recerca en català.
- Assenyala que hi ha un problema de reconeixement dels treballs en català per culpa del sistema d'indexació de les revistes.
- Cal que, en la valoració de les revistes, els criteris siguin més clars i que s'assenyali quins són els requisits mínims de les publicacions indexades.
- Seria bo que la recerca local tingués un reconeixement i una vinculació amb la recerca científica.
- Pel que fa al museu, només cal articular el que ja existeix.
- Queda molta feina per fer i, a l'hora d'actuar, caldria que es tingués en compte el territori.
- Cal reforçar la xarxa amb recursos.
- Cal intensificar l'aprofitament dels centres d'estudis pedagògicament, a l'ensenyament secundari. Cal vincular els centres d'estudis amb l'ensenyament com a agents locals culturals: d'aquesta manera, es dona a conèixer l'entitat i es divulga el territori.

b) Les publicacions i la seva difusió

- Subratlla les limitacions del mercat i explica l'experiència de la Fira del Llibre Ebrenc, que ha actuat com a revulsiu, tot i que ha tingut més difusió en l'àmbit de les obres literàries.
- M. Carme Jiménez parla del butlletí electrònic Recercat com a lloc on es posa en comú la recerca.
- Aposta perquè la recerca local sigui present a la revista Buc, promoguda per la Xarxa Vives d'Universitats.
- És necessària una eina de difusió dels fons dels centres d'estudis (a través del préstec interuniversitari).
- Caldria apostar per un sistema articulat de distribució dels productes.
- Cal crear un aparador amb una rebotiga amb totes les publicacions dels centres d'estudis.

c) La relació amb l'Administració

- Des d'un punt de vista local, cal preservar la independència dels centres d'estudis.
- Cal evitar de caure en la funcionarització i en el paternalisme de l'Administració.
- Cal diversificar el suport rebut.
- Caldria obrir la relació multidepartamental.
- Caldria adequar la paperassa o la relació en funció de l'entitat. L'Administració hauria de simplificar els tràmits i s'hauria de preocupar més dels resultats obtinguts.
- A l'hora de les polítiques territorials, caldria que els centres d'estudis fossin tinguts en compte.

d) La implicació amb el territori i la resposta de la societat

- Els centres d'estudis són cabdals per al turisme cultural, que tant es persegueix des de l'Administració.
- Els centres d'estudis permeten als nouvinguts d'implicar-se en el territori.
- Els centres d'estudis han de ser un referent en el territori quan es plantegen polítiques de desenvolupament local.
- La participació de la societat en els centres d'estudis és més aviat dèbil i, per a la seva supervivència, és primordial que augmentin el nombre d'associats contributius.

4.- Les indústries culturals, el mercat i el paper de l'administració.

Ponència marc a càrrec del **Sr. Vicens Villatoro**, periodista

Col·laboradors

Sr. Antoni Kirchner

Sr. Joan Sabaté

Sr. Jaume Carbonell i Guberna

Sr. Lluís Gendrau

Sr. Lluís Solà

Sra. Llum Torrents

Sr. Toni Valesa

Sr. Florenci Guntín

Sr. Lluís Pagès

Sr. Joan Maluquer i Ferrer

a) El Cinema

- A Catalunya hi ha una bona producció de cinema, tant en català com en castellà. L'àmbit on cal actuar és el de l'exhibició. Les dades de consum de cinema que tenim són produïdes per la manca de sales que exhibeixin pel·lícules en català (doblats o subtitulats).
- Cal estimular més les polítiques de màrqueting dins el món del cinema.
- Cal que hi hagi una professionalització més gran des d'un punt de vista empresarial.

- Cal treballar els canals existents, però també estudiar nous canals de distribució per tal d'arribar a un determinat públic al qual avui no s'arriba. Un públic que no va al cinema ni per consumir cinema en català ni de cap altre tipus.
- El problema del cinema en català és estructural (com en la música, en què es deixen de comprar discos a l'hora del consum).
- És importantíssim que es produeixi un traspàs total dels fons de protecció del cinema: els diners disponibles en forma de subvenció s'han de donar des de Catalunya i no de manera repartida amb el govern de l'Estat.

b) La Música

Necessitat de fomentar una major presència de la música en els plans d'estudi de l'ensenyament secundari obligatori, així com recuperar la seva presència al batxillerat, si més no com a matèria optativa.

- Cal que les escoles de música que imparteixen el nivell elemental puguin acreditar un nivell homologat un cop finalitzats els estudis, que permeti l'accés en condicions al nivell mitjà o professional.
- Constatem la necessitat que l'Administració defineixi una política cultural que doni molt més suport a la creació musical i a la indústria, que incideixi en els mitjans de comunicació, i que fomenti les noves tecnologies com a mitjà de difusió de la creació i exerceixi com a eina fonamental de la indústria musical.
- Demanem que es replantegi la formació i les funcions del Consell de les Arts, en el que no hi ha cap representant del món de la música. El sector ho veu com a un menysteniment, i una mostra de la baixa consideració que l'Administració té vers la música.
- Veiem necessària la revitalització del Consell Català de la Música com a eina de cohesió del sector i interlocutora amb l'Administració.
- Cal una política decidida i clara de recuperació i difusió del patrimoni musical català, amb complicitat amb les entitats dedicades a difusió del patrimoni, o les que conserven fons documental, i partint de la consciència de la vàlua dels nostres compositors que mereixen el mateix tracte i la mateixa consideració que els del repertori internacional.
- En aquest sentit, cal exercir una política sistemàtica de distribució de partitures i altres materials impresos a les escoles, biblioteques i altres centres o entitats.
- Veiem molt necessària la posada al dia en l'ordenació i catalogació del fons del dipòsit legal a la Biblioteca Nacional de Catalunya, que fins ara només és catalogat i disponible a la consulta fins al 1983.
- Constatem també la necessitat de la creació d'un espai web a Internet impulsat per l'Administració, de consulta i accés al patrimoni i a la vida musical catalana, amb ús polivalent, per a escoltar, descarregar, enllaçar i adquirir música catalana de totes les èpoques, gèneres i estils, tal com existeix en altres països del món.

- Cal treballar per a un major nivell de cultura musical al nostre país. Per això creiem necessari el foment de concerts populars als espais públics, jardins, centres culturals, entitats, esglésies... tal com es fa en altres països d'Europa. Això respon a una política cultural encaminada a la difusió i el foment de la música.

També hauria de formar part d'aquesta política la publicació de l'oferta musical de manera centralitzada, en un espai web i a la premsa diària, equiparant la música al cinema, que gaudeix d'una cartellera diària molt completa.

- Veiem molt necessària la requalificació dels espais de creació en àmbits de la música popular. Creiem que els locals on es fa música en viu han de ser considerats com a espais culturals. Aquest és un problema que afecta especialment els músics i els promotors de música popular moderna.

- Cal garantir una xarxa de sales en condicions on els músics puguin exercir la seva professió.

- Veiem molt necessària una intervenció sobre el sector de la producció musical. Cal que l'Administració hi aposti com a sector industrial que parteix i fomenta una activitat cultural. En aquests moments només s'inverteix en la producció que és rendible, que justament és la que menys suport pot necessitar. En cultura, i en música específicament, no podem aplicar solament criteris de mercat, sinó criteris de política cultural de foment de la cultura del i per al país.

- Cal fer una aposta clara d'inversió en la música en viu, i d'ajuts a la difusió de la música catalana. En aquest sentit, cal una acció decidida sobre els mitjans de comunicació.

- La que va ser tan polèmica quota del 25 % de música en català als mitjans de comunicació no es compleix enlloc. El tractament que fa la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió de la música catalana i en català només es pot entendre des de la ignorància o el menyspreu. Televisió de Catalunya no té una programació musical pròpia. Els programes de música s'arraconen en franges horàries intempestives, i la presència de música catalana en la programació o als informatius és anecdòtica.

Creiem que aquesta quota s'hauria d'aplicar també a les programacions de cicles de concerts, especialment els organitzats per ajuntaments, on massa sovint la música catalana hi és absent.

- Pensem que la televisió i la ràdio públiques han de ser el motor de la indústria i el producte musical del país, i com a televisió i ràdio públiques, s'han de regir per voluntat política, més que no pas per barems d'audiència i de mercat. Com s'ha demostrat en determinades pràctiques esportives, una aposta clara i decidida en programació acaba creant i augmentant públic.

- Finalment, cal vetllar per la definició d'una marca identificativa de la música dels Països Catalans, a partir de la música d'arrel, popular i tradicional, que a nivell internacional faci recognoscible la música de la nostra cultura.

c) El teatre

- Les arts escèniques tenen una relació directa amb la llengua (en el teatre de text l'eix vertebral del teatre). Hi ha una problemàtica a occident: la funció de la llengua en la nova civilització, en les noves societats (en totes hi ha problemes amb la llengua i amb els autors). En el nostre cas, hi afegim un altre problema: no tenim un poder propi i el poder que hi ha intenta la manera d'exterminar la nostra llengua i la nostra cultura. Això no es vol enfocar. Sempre parlem de la perifèria estant. Nosaltres som incapaços de mirar-nos al mirall: no únicament la gent de teatre, sinó la gent del país.

- Cal fomentar que es representin i es recuperin els autors més importants del nostre teatre. Avui no es representen ni Pedrolo, ni Espriu, ni Pere Quart i, amb prou feines, Sagarra.

- Cal fomentar el nostre teatre de la mateixa manera que s'ha d'intervenir en l'ensenyament, tant general bàsic com universitari, perquè es tracta de transmetre una *paideia*: un estil de pedagogia, una manera d'entendre el món, una visió del món.

- Cal que les administracions públiques promoguin la circulació i la contractació d'artistes i espectacles teatrals que desenvolupin la seva tasca en català arreu dels Països Catalans. Cal crear una estructura estable d'intercanvi.

- Cal apostar per una descentralització de totes les administracions (Generalitat, diputacions, ajuntaments i consells comarcals).

- Cal defensar els nostres productes culturals (teatrals, literaris, poètics...) sense emmirallar-nos en el mirall de les altres cultures per a qualificar-nos.

d) Les arts plàstiques

- Necessitat d'una reflexió entorn d'un cànon al segle XX en relació a l'art: no hi ha una col·lecció de referència.

- Pensem que cal establir unes decisions que determinin unes característiques i les responsabilitats en relació a les col·leccions públiques de patrimoni.

- Creiem que hi ha una necessitat urgent d'una major inversió pública en adquisició d'obra i en educació.

- Constatem que les inversions en cultura es multipliquen sempre amb escreix.

- Demanem també que hi hagi una política cultural de construcció nacional de llarg termini, amb un consens de mínims i que vagi per damunt dels interessos partidistes.

- Demanem que es treballi per projectar internacionalment la nostra cultura.

- Demanem que s'ajuntin esforços entre l'administració pública i els diferents agents de la societat civil, que es creïn sinergies que facilitin la consolidació del patrimoni i la creació, que es respecti el paper, el pes i la representativitat dels diversos agents que intervenen en les indústries culturals.

- Considerem que és molt important treballar per la conservació i l'estudi i la difusió del nostre patrimoni, tant del que parla del nostre passat com de la creació actual, que són els fonaments que ens permetran en el futur d'assolir la independència com a nació.

e) El món editorial

Cada vegada les administracions públiques publiquen més directament, saturen el mercat i ho fan al marge de les editorials. Caldria incentivar la política de coedicions, perquè, entre algunes altres coses, les edicions públiques rarament són capaces de tenir una bona distribució per les llibreries i no solen sortir del magatzem.

- Constatem que els grans grups editorials espanyols han creat segells dissimulats catalans per repartir-se el negoci de l'edició educativa a Catalunya. El problema és la visió que donen del país, pensats bàsicament des de Madrid.

- Cal anar amb compte amb el llibre electrònic, perquè amb la desaparició del suport de paper, en sortiran afectats els autors (com ha passat amb el món de la música) i de retruc la indústria en general.

- Als punts de venda en llocs públics (com ara aeroports, estacions de tren...) la presència del català és zero (a les llibreries de cada quatre llibres un és en català i a les grans superfícies, un de cada vuit) i això es podria resoldre simplement fent que la presència del llibre en català fos un requeriment en les concursos públics d'adjudicació

- L'Administració hauria d'incentivar la presència d'editors mitjans i petits als taulells de novetats de les llibreries.

- S'hauria de vetllar que la Unió Europea tingués en compte la diversitat de llengües més que no pas la diversitat d'estats a l'hora d'establir ajuts per a la traducció.

- L'Administració hauria de vetllar perquè, d'una manera o una altra, els mitjans de comunicació que reben ajuts públics es fessin ressò de les novetats en català.

5.- La cultura popular i tradicional

Penència marc a càrrec del **Sr. Pere Baltà**, polític català i escriptor

Col·laboradors

Sr. Josep Mª de Ramon: President de la Coordinadora de Pastorets.

Sr. Xavier Mestres: president de la Fundació Institut Català de la Cuina

Sr. Pere Joan Pujol: president de la Federació d'Ateneus de Catalunya

Sr. Antoni Carné: Ex President de la Federació de Cors de Clavé. President de l'ens de Comunicació

Sr. Marc Galí: president de la Coordinadora de Ball de Bastons

Sr. Amadeu Ribas: Agrupació de colles de Geganters de Catalunya.

a) El Teatre

I- Implicació de la societat civil: està activada o no? Tot depèn dels diners i les subvencions?

II- El prestigi permet un finançament privat. Nosaltres hem de ser els primers de creure allò que fem i transmetre-ho. La Llei d'esponsorització ha de servir per això, per finançar.

III- Creure en les representacions teatrals no està de moda. Està de moda fer coses noves.

IV- La gràcia de la cultura és que és viva i que permet d'anar incrementant. Si els intel·lectuals hi creuen, els polítics també hi creuran. Això és important per tenir autonomia.

V- Cal treballar, creure el que fem.

VI- Tenir present la frase: "La necessitat fa créixer i l'opulència fa morir."

VII- És un moment de crisi a nivell financer, a nivell humà. La situació social ha canviat. Els socis protectors actualment no existeixen i la gent només inverteix quan li dóna uns resultats directes. És una realitat que ha canviat i cal ser-ne conscients.

VIII- L'ens de comunicació associativa ha reunit entitats i no ha de perdre el sentit de *serveis de* les entitats a les qual representa.

Idees clau:

- Prestigi.
- Autonomia.
- La necessitat ha d'agilitar les idees.
- Darrere de la intel·lectualitat hi ha la classe política que ha d'agafar el que hi ha i conduir-ho.
- Les entitats han de poder tenir la seva autonomia i se l'han de poder guanyar.
- Desterrar l'actitud del "ja està bé".

b) La Gastronomia

I- La cuina catalana passa per un moment dolç.

II- La cuina catalana funciona bé i és extraordinària.

III- L'ahir gastronòmic. La cuina al segle XIX i principis del XX era una cuina de territori; el producte no sortia i es consumia al lloc de producció.

IV- Actualment tenim una cuina viva i receptiva que està subjecte a les modes i moltes influències. Hem integrat idees i productes que hem acabat fent-los nostres.

V- Cal una potenciació de les cuines de territori que són un atractiu turístic perquè formen part de la identitat i la cultura d'un poble.

Com fer-ho?

- Amb conferències i formacions *in situ*. Fer demostracions, degustacions i concursos a les escoles d'hosteleria. Un exemple: la introducció del xató i les xatonades populars.

- També, als congressos, fer cuinar els congressistes perquè és una manera de fer-los conèixer la gastronomia catalana.
- S'hauria d'ensenyar cuina a les escoles (1h cada 15 dies o 1h mensual) per veure què mengem, com ho fem i com es pot millorar.
- Des de l'Institut Català de la Cuina creiem que s'ha de salvaguardar la cuina tradicional. En aquesta línia s'ha editat el *Corpus de la cuina catalana* on s'hi recullen els plats que es fan a les cuines dels restaurants de Catalunya des de fa més de 50 anys.

Idees clau:

- Apostar per la cuina de territori. Això permetrà donar vida als pagesos sempre que s'arribi a un acord amb l'administració perquè es permeti que des dels restaurants es pugui anar a comprar directament als pagesos (en d'altres països ja es fa i aquí no per un tema d'impostos).
- Una cuina més tradicional potser engrescaria tota aquesta gent que està avorrida de fer de pagès. Si es guanyessin una mica més bé la vida i veiessin que els seus productes són més apreciats jo estic convençut que continuarien en la seva tasca que és importantíssima.
- S'ha de mirar de recuperar aquesta cuina i incentivar-la al màxim. També, demanar a l'administració tot el que sigui per poder-ho fer.

c) L'Associacionisme cultural

-Hem mirat d'enfocar el tema cap el futur i les coses que ens queden per aconseguir.

Cal:

I- Posar-se al dia:

- Els serveis: Hem de saber quins són els serveis que necessita la societat del segle XXI. Quan es van formar els ateneus, la societat tenia unes necessitats que avui en dia són molt diferents.

-La formació dels dirigents: Els dirigents de les associacions han de rebre una formació adient i algú se n'ha d'encarregar.

II- Implicació dels joves en les juntes directives:

-La manca de temps: Els joves estan a les associacions però no s'impliquen a les juntes directives. La gent jove estudia i probablement amb el Pla Bolonya encara tindran menys temps per implicar-se a les juntes directives de les associacions.

-Els departaments d'Educació: De cara a la joventut caldria crèdits de lliure elecció dins les associacions perquè la gent hi pugui accedir i al mateix temps, convenis de formació i treball perquè la joventut pugui treballar per les associacions i els serveixi per a la universitat. Aquesta seria una bona forma de poder incloure la gent jove a les associacions.

III- Accés al finançament tant públic com privat:

-Menys burocràcia i més realisme: Sobretot cal una llei de mecenatge efectiva. Es necessita una actualització de la Llei de Mecenatge espanyola perquè no funciona.

-Implicació de les administracions: Hi ha poca implicació de les administracions a les associacions i, quan s'hi impliquen és perquè intenten condicionar-les; principalment els Ajuntaments. I si hi afegim el fet de que quan l'associació té un patrimoni mobiliari, llavors ja és gravíssim perquè l'Ajuntament pretén apropiarse d'aquell edifici. S'ha de vigilar molt amb aquest tema.

IV- Refundar el centre de promoció de cultura popular i tradicional. Aquest centre no cobreix les expectatives de les associacions catalanes.

d) El Cant coral

-Hi ha cinc federacions de cant coral i es passa de mil corals a tota Catalunya.

-Ens preocupa la formació i la implicació de les administracions públiques.

I- Formació de directors i cantaires:

-Des de l'administració cal crear places de director de coral i la seva especialització. No és el mateix un director que pugui ensenyar corals infantils que un director que es vulgui dedicar al cant gregorià.

-El director de coral no només ha de dirigir, també ha d'ensenyar les pràctiques tradicionals i novedoses per ensenyar cantar gent que no té formació musical.

-Hi ha una gran mancança de formació musical i coral a Catalunya. Un exemple és que en alguns centres el professor d'educació física fa les classes de música.

-El ciutadà català té dret a pensar en l'idioma del cant, de la música.

II- L'administració no dona el suport necessari:

- Cant coral no té el suport de l'administració i la Conselleria d'Educació no hi dedica els recursos suficients ni necessaris. Dóna la sensació que no es vol un ciutadà que tingui coneixements musicals i que pugui cantar; això, en definitiva, el que fa és culturitzar les persones.

- Les corals infantils no es poden moure pel territori perquè ens trobem una vegada més amb els entrebancs de la llei. No es tipifica, per exemple, un monitor especialista en corals infantils que d'alguna manera ajudi l'entitat sense ànim de lucre per poder desplaçar la canalla i potenciar els concerts. L'administració no respon i en fa cas omís.

III- Els mitjans públics no recolzen la cultura popular ni l'associacionisme ni la societat civil:

- Hi ha programes dedicats al vi o programes com *Caçadors de bolets* però a ningú no se li acut un programa de televisió del món associatiu. Es pot dedicar un dia al món dels castellers, un altre al dels geganters, un altre al cant coral, etc perquè hi ha moltes coses a presentar i explicar.

- És curiós presentar una proposta a TV3 o al Canal 33 i que et diguin: "miri, si vostè troba qui pagui el programa, nosaltres li fem". Parlem d'un mitjà públic. Que això ho digui Antena 3 o Tele 5 s'entendria però el Canal 33 o la Corporació Catalana, no.

IV- L'Oficina de Mecenatge de la Generalitat no funciona.

- A la Federació dels cors de Clavé hi ha moltes entitats com els ateneus que tenen patrimoni mobiliari propi i estan subjectes a les mateixes normes que apliquen als Ajuntaments. Es fa pressió a les entitats per veure si es poden fer seus aquells immobles; això, quan no ho fa un partit polític directament.

V- La fiscalitat.

- Convé una llei que parli sobre la fiscalitat pròpiament de les entitats de cultura popular. Ja sigui per les dedicacions monetàries que puguin fer els associats a les entitats, per les aportacions de socis protectors o pels serveis dels municipis dels ajuntaments. És a dir, si tenim un immoble que requereix un estudi per ser millorat, l'arquitecte de l'ajuntament podria fer el projecte per tirar endavant la rehabilitació, per exemple. Hi ha un ventall molt ampli per tenir en compte.

VI- Mancança de suport.

- El país és molt ric en autors però si volem donar a conèixer algun autor és extremadament difícil perquè no trobem ningú que editi les seves obres. No només la tasca de recuperar-ne les obres i editar-les sinó la possibilitat de poder fer la despesa. No hi ha cap departament de la Generalitat en aquests moments que esmerci cap esforç tot i que s'ha demanat donar resposta a aquesta mancança. En canvi, és molt més fàcil fer-ho des del Ministeri de Cultura de Madrid.

VII- Hermetisme total.

- Les corals d'aquí el que fan és interpretar autors estrangers en un idioma que no coneixen amb la qual cosa es perd la qualitat de l'obra i es desmereix la interpretació. Ens trobem lligats de mans i peus pel que fa a la possibilitat d'interpretar obres d'autors autòctons ja desapareguts que realment valen la pena i poder-los donar a conèixer de nou.

VIII- Importància del moviment coral català.

- És un grup compacte que pot defensar davant l'administració les mancances que tenim. També és important com a grup o espai per generar idees, reflexió comuna i facilitar un avançament en els projectes del món associatiu.

IX- Els polítics només tenen dos camins.

- Si ens veuen amb bons ulls poden defensar-nos. Si no ens veuen amb bons ulls que ens deixin fer perquè ja sabem per on hem d'anar i que no molestin amb lleis per a temes dels que no tenen prous coneixements.

e) La dansa

-Hem parlat de cultura popular i tradicional més que de la dansa en concret.

-Bàsicament hem tocat cinc punts:

I- L'escola és un lloc ideal per potenciar les activitats de la cultura popular en moments concrets. Activitats com: Sant Jordi, Nadal, etc.

II- Reconeixement i autoestima de la nostra cultura: reconeixement per part dels polítics i més autoestima per part de la població.

III- Inadequació entre el temps i l'espai: s'acostuma a omplir "forats" mitjançant les activitats pròpies de la cultura popular, fet que les perjudica. Seria bo agrupar en un mateix moment diferents activitats culturals.

IV- Els mitjans de comunicació han d'abocar-hi la seva part per a fer pública l'importància

de l'activitat. Com a mínim, al mitjà de més difusió que és la televisió catalana hi hauria d'haver almenys un programa de cultura tradicional i popular que hi entrés de tot però que fos en un horari que es pogués veure. També entenem que podria haver-hi un canal temàtic sobre el tema.

V- La promoció per part de la Generalitat:

- Hi ha tres fires: la Fira del Teatre, la Fira de Música Viva de Vic i la Mediterrània. Fira d'Espectacle d'Arrel Tradicional. Les tres estan pensades pel tema dels professionals però sense els gups *amateurs* no tenen raó de ser. També hi hauria d'haver una fira de tots els temes de cultura popular i tradicional.

f) La festa

“Estem contaminats i això ens alegra i hem de contaminar els joves perquè són el futur”.

I- Fer ressò de les activitats:

Hem de creure en el que fem perquè és important i ho hem de donar a conèixer. Algunes federacions i coordinadores es troben que els seus propis associats no els informen dels actes que fan. Si fas una activitat i no informes que la fas, ningú et podrà fer publicitat perquè ningú no ho sabrà.

II- L'activitat al carrer és una petita part del que fem. És la part festiva però a banda hi ha: una formació, uns assajos, unes escoles de música, de dansa, de coordinació de diversos espectacles, etc; per tant, la sortida al carrer és una ínfima part del treball que creem totes les associacions.

III- Interacció per multiplicar: Aprofitar que a l'Ens de Comunicació Associativa hi ha diverses branques de cultura popular per interactuar. Poden actuar cants corals amb les bandes o les bandes amb els gegants o els esbarts amb les bandes o el grup de teatre amb qualsevol altra cosa; per tant hem d'interactuar entre nosaltres perquè d'aquesta manera ens reforcem. Hi ha actuacions a nivell local que actuen uns o els altres i són quatre; en canvi, quan actuen junts allò no suma, multiplica. Per tant hi ha molta més gent.

IV- Finançament: És precari i no es veu la voluntat de col·laborar.

V- Poca presència als mitjans i a la política: en temes com el del foc s'ha actuat tard.

Solucions proposades:

I- A nivell de la Declaració de la Renda podria haver-hi una casella que digui: “Això va a cultura popular”. És una manera de fer mecenatge individual. No d'empreses ni de grans entitats. És una via diversa de fer-ho.

II- Cal definir com volem que sigui el Centre de Promoció de Cultura Popular i Tradicional. No que ens diguin com ha de ser sinó com volem que sigui. En som els usuaris.

6.- La relació de Catalunya amb els altres territoris: l'Alguer, Andorra, Catalunya Nord, la Franja, les Illes Balears i el País Valencià

Ponència marc a càrrec del Sr. **Jean Becat**, Universitat de Prada

Durant la reunió que va tenir lloc a Perpinyà, representants dels diferents territoris varem reflexionar sobre com aquests territoris de cultura catalana s'interrelacionen amb Catalunya.

Una de les temàtiques més destacades va ser la de definir aquestes relacions com uns lligams entre un centre i una perifèria. En aquest sentit, Catalunya, amb Barcelona i la seva àrea metropolitana al capdavant, actua com a centre mentre que la resta de territoris actuem com a perifèria. La potència tant econòmica, institucional com cultural de Catalunya en fan el motor natural dels Països Catalans. Així per exemple, dins del propi Principat els aeroports de Girona i Reus cada cop actuen més com a apèndixs de Barcelona.

No obstant, es va incidir molt que aquesta relació encara que asimètrica és positiva i diríem imprescindible per a ambdues parts. De fet, es podria dir que són el centre i la perifèria d'un sol cos amb una sola llengua, una sola literatura, una sola cultura, però també, cada cop més, un sol model econòmic, turístic, financer i demogràfic.

La perifèria necessita el centre: és obvi que sols, sense la força de Barcelona, no podem defensar la nostra llengua, economia, societat i cultura. En conseqüència, si el centre creix i millora econòmicament, lingüísticament, culturalment, la perifèria se'n beneficia. Si el centre decau, tant econòmicament com lingüísticament, per posar exemples evidents, la perifèria s'afebleix correlativament.

Recíprocament, el centre sense la perifèria no sobreviurà. En un entorn cada cop més globalitzat, necessita l'empenta, la iniciativa i, sobretot, la massa crítica de més de 10 milions de persones darrera el projecte per tal de fer-lo viable.

La situació dels diferents territoris és molt diferent i bé molt marcada per la seva situació geogràfica i administrativa. Des del Carxe fins a Andorra, passant per l'Alguer i la Catalunya Nord ens trobem en quatre estats diferents i amb situacions polítiques que van des d'un reconeixement nul de la cultura catalana per part de les administracions (al Carxe o a la Franja) fins a un estat sobirà (Andorra) i tot això passant per tota una sèrie d'etapes intermèdies. Cal entendre que cap d'aquests territoris perifèrics està lligat indissolublement a Catalunya. Cadascun d'ells, en funció dels seus legítims interessos pot decidir orientar-se cap a d'altres regions, cap a d'altres motors econòmics. Així per exemple, és evident que els vincles econòmics i socials de l'Alguer, per la seva situació geogràfica, estan molt més lligats als interessos sards i a l'estat italià que no pas a Catalunya. De la mateixa manera, la Catalunya Nord s'orientarà depenent de les situacions cap a París o Barcelona. Així doncs, és molt important que Catalunya tingui en consideració aquestes perifèries i busqui a promocionar situacions d'interès mutu que són les úniques que poden enfortir vincles i afavorir l'ideal de Països Catalans. Per aquest motiu, és imprescindible que Catalunya abandoni alguns comportaments que podrien entendre's amb connotacions imperialistes per afavorir la cooperació que ha d'estar sempre basada en el respecte a les idiosincràsies i l'autonomia de cada territori. Així per exemple, s'ha d'entendre que el sentiment de sobirania i independència del poble andorrà, forjats durant més de set segles, sempre estaran per sobre de la identitat catalana comuna. No obstant, és molt

factible poder organitzar polítiques conjuntes basades en el desenvolupament econòmic, el reforçament de les nostres relacions en tots els àmbits i evidentment, la defensa de la nostra cultura comuna.

Marxant de l'evidència de la nostra cultura comuna, existeixen diferents eixos que creiem que s'han de desenvolupar de manera prioritària:

Des de l'àmbit comercial, en un món cada cop més globalitzat, és imprescindible que el mercat efectiu dels nostres productes tant culturals com d'altres sigui la totalitat dels territoris. Així per exemple, és evident que un llibre editat a l'Alguer en alguerès difícilment serà rendible si no es pot difondre als altres territoris. Considerant l'evidència que en els diferents territoris es desenvolupen productes d'una altíssima qualitat, l'únic que els falta és una xarxa de distribució adequada. Cal destacar que aquesta tipologia de xarxes comercials en un món cada cop més globalitzat són fàcilment assumibles i no necessiten d'avenços en els vincles polítics entre els diferents territoris. Així doncs, aquestes iniciatives es poden endegar sense que la voluntat política de les diferents regions sigui una condició sine qua non. Aquest fet és especialment important quan les relacions oficials entre alguns dels territoris són, per dir-ho eufemísticament, millorables.

S'han d'enfortir les vies de comunicació entre territoris, sobretot considerant que alguns d'aquests eixos, com per exemple el Mediterrani poden ser estratègics no tan sols per als Països Catalans sinó també per a la Unió Europea. Aquests eixos de comunicació no han de ser tan sols físics sinó també han d'estar basats en les noves tecnologies, l'avenç de les quals, facilita molt el desenvolupament de col·laboracions, culturals, científiques o comercials.

Els diferents territoris de parla catalana a part de compartir una cultura també sovint compartim unes mateixes problemàtiques. Encara que la Unió Europea sigui l'Europa dels estats més que la tant desitjada Europa dels pobles, és necessari que ens organitzem com a grup de pressió i fer-nos sentir per una administració cada cop més decisiva en tots els àmbits.

Degut a la nostra història, un dens teixit associatiu és una de les característiques de la totalitat dels Països Catalans. Amb l'afegit que sovint aquesta societat civil s'ha de responsabilitzar de mantenir la cultura catalana viva quan els potents estats nació aposten per una empobridora i criminal uniformització. Aquestes associacions, han sabut sempre com superar les dificultats administratives per mantenir encesa la flama de la nostra cultura. Estem convençuts que per a construir l'ideal de Països Catalans en aquest segle XXI, la societat civil hi té un rol molt important a jugar ja que pot crear i enfortir vincles i relacions de manera completament independent a les administracions i a les seves voluntats. Així doncs, cal que els diferents territoris però sobretot des de Catalunya com a motor principal es promocióni tant el teixit associatiu com la seva interrelació amb les altres regions.

Finalment, un dels objectius del Tercer Congrés Catalanista és de presentar les conclusions dels diferents àmbits al Parlament de Catalunya. Des del nostre àmbit de reflexió, creiem important que aquestes conclusions també es facin arribar a les institucions oficials de la resta de territoris per a fer-los participants d'aquestes reflexions i evidenciar d'una banda els vincles existents actualment entre territoris i promocionar-ne l'enfortiment futur.

7.- Els mitjans de comunicació i internet

Ponència marc a càrrec del **Sr. Enric Marín**, Universitat Autònoma de Barcelona

Col·laboradors:

Sr. Joan Sabaté: Director general de Baròmetre

Sr. Enric Frigola: Col·legi de Periodistes de Catalunya

Sr. Marc Mateu: TV3

Sr. Ramon Espuny: president del Sindicat de Periodistes de Catalunya

Sr. Joan Francesc Escriuella: representant sindical de TVE

Sr. Salvador Cot: director adjunt del diari *Avui*

Sr. Manuel Cuyàs: *El Punt*

Sr. Saül Gordillo: director de l'Agència Catalana de Notícies

Tot el que s'ha fet els darrers trenta anys prové del Congrés de Cultura Catalana, el qual marcà tres eixos bàsics d'actuació:

- Política lingüística;
  - Política cultural;
  - Política comunicativa.
- Les polítiques culturals han d'anar lligades als mitjans de comunicació.
- S'ha d'evitar la fractura de la societat. Per això, és molt important la llei d'educació. La primera legislatura de Jordi Pujol va ser cabdal perquè va fer política d'Estat impulsant: 1) la immersió lingüística; 2) la policia; i 3) els mitjans de comunicació (TV3 i Catalunya Ràdio). TV3 començà com una televisió alegal i, amb l'aposta per la modernitat de l'emissora, aconseguí una audiència del 50 %. L'Estat reaccionà obrint el camp als mitjans privats d'àmbit estatal (s'hauria hagut de definir una graella amb continguts catalans i no televisions simplement madrilenyes). L'oferta passà de dos canals a quatre, amb la qual cosa la quota de pantalla de TV3 passà del 50 % al 25 %. Catalunya Ràdio, per la seva banda, aconseguí un lideratge indiscutible.

D'altra banda, cal subratllar que les mesures estatals d'audiència no són innocents i sempre apliquen sistemes que ens perjudiquen.

La "batalla de València" es perd als darrers anys vuitanta (la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió tenia una presència al conjunt del territori). No hem donat prou importància a la marginalització del catalanisme al País Valencià, perquè aquesta marginalització afecta tot el territori (com sostenia Joan Fuster). Els Països Catalans són "una nació d'estats": només així és possible. El gran culpable de la situació actual valenciana és el terreny adobat que deixà el PSPV (posant Amadeu Fabregat al capdavant de Canal 9, per exemple).

Aquesta inèrcia arriba fins l'any 1995. Els esquemes del Congrés de Cultura Catalana s'estanquen: no hi ha progrés en el cinema.

L'any 1998 s'esdevé un fet positiu important: la doble edició (català i castellà) dels diaris *El Periódico* i *El Segre*. És important de tenir la possibilitat d'accedir a la premsa en català (el cas de *La Vanguardia* queda pendent).

La nova immigració és un fenomen complex i delicat que, segons com, ens pot abocar al pessimisme. Segons la demògrafa Anna Cabré, tot dependrà de la política que fem.

Un país en decadència és impossible que pugui atraure gent nova i, per tant, els mitjans de comunicació hi tindran un paper molt important.

De l'any 2000 ençà s'han produït algunes millores, com ara el debat del caràcter democràtic dels mitjans amb la creació del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, per a evitar que els mitjans responguin al dictat dels governs i dels partits. La Llei de la Corporació, però, respon als condicionants imposats pels partits, cosa que fa que no acabi de ser independent (respon al joc de majories i minories).

També cal assenyalar les iniciatives que permeten consolidar espais de sobirania: 1) el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, un sistema de mesuratge adaptat al territori, amb un criteri català, no espanyol; 2) l'Agència Catalana de Notícies, que hauria de tenir el mateix pes que TV3 i Catalunya Ràdio; i 3) el Punt Cat, que és l'èxit més gran perquè ens permet d'existir internacionalment.

Cal considerar un fracàs la gestió de les televisions locals i el TDT.

a) El Baròmetre de la Comunicació i la Cultura

Al Baròmetre no hi ha encara els grans grups de comunicació catalans Godó, RBA, Zeta i Planeta.

L'audiència es mesura via entrevista personal per detectar els mitjans i el consum cultural als Països Catalans.

L'ús d'Internet segons les darreres dades ha pujat una bestialitat (22,3 %), els diaris (-6%) i la ràdio generalista (-0,7 %) baixen.

La xifra de consum en català de diaris és baixa, a causa de la premsa esportiva (majoritàriament en castellà), els diaris gratuïts i la poca penetració dels diaris d'abast general catalans.

Quant als SMS, més d'un 50 % són en castellà.

Pel que fa al cinema, només un 4 % de la població consumeix cinema en català i la raó principal és que hi ha un problema d'oferta. En resum, el Baròmetre és important perquè és un instrument de mesura propi d'audiències, dissenyat específicament per a veure una realitat (comarcal, local...) de què ningú més no es fa ressò.

b) Ràdio

- La digitalització i Internet han estat importants per a la difusió de la ràdio. Ara bé, és ràdio el que s'emet només per Internet?

- Hi hauria d'haver empreses públiques, i privades, que promoguessin iniciatives serioses sobre creació de nous models de continguts. Queda molt per fer en aquest sentit.

- En l'àmbit dels Països Catalans, hi havia més relació fa trenta anys que no pas ara. No s'ha creat una gran xarxa comuna de comunicació. Aquesta xarxa no es pot crear des del Govern, sinó que necessàriament ha de passar per la iniciativa privada.

c) Televisió

Destaca que hi ha problemes de medició: s'han de mesurar els continguts d'Internet, perquè poden ser molt alts (sèries com *Vent del pla*, retransmissions de Fórmula 1...) i ara com ara no es fa.

- Cal fer un salt endavant i crear grans grups multiplataforma (per exemple, TV3 vol ampliar els drets dels productes que compra).

- Cal apostar pel multicanal, recollint sinergies i donant-hi continguts.

- Cal entrar en l'àmbit dels videojocs (3xl, Super 3), perquè hi ha un camp de creixement brutal.

- Aposten per exigir a TVE que reservi un canal en català a la TDT per a emetre a totes tres comunitats catalans: Catalunya, les Illes i el País Valencià. Seria l'única manera que cap dels territoris no veés ingerències d'un altre i que es poguessin fomentar uns referents comuns entre tots tres territoris. Es tracta d'aprofitar el que diuen els estatuts de RTVE. La corporació pública espanyola pot crear un canal multiplex de TDT amb aquesta finalitat.

d) Diaris

Els diaris en paper són en crisi arreu del món, perquè hi ha una crisi publicitària i les edicions digitals, a Internet, tenen un problema de finançament de continguts: els lectors no estan disposats a pagar.

- D'ençà de *La Veu de Catalunya* no s'ha sabut fer un diari en català com cal.

- El pas dels diaris a Internet no es fa bé: no ho acaben de veure ni l'*Avui*, ni *El Punt* ni TVC. Vilaweb té una redacció amb quinze persones; l'*Avui*, set persones; i les persones de la redacció dedicades a Internet a *El Punt* i a TVC també són ben poques.

- Les agències de publicitat no s'acaben de creure les dades del Baròmetre.

- El diner públic ha de servir per a multiplicar l'audiència fins assolir la que tenen els mitjans castellans.

- Sosté que el diari en paper s'ha acabat: el lector jove va directament cap a Internet. És difícil que la publicitat torni mai més a les edicions en paper. Aquesta circumstància, però, no implica que ens trobem amb la fi del periodisme.

e) Les agències

- Internet és una oportunitat perquè, essent la llengua número vuitanta en nombre de parlants, el català hi ocupa el lloc vint-i-tresè. De les quaranta llengües amb què funciona el cercador Google, la catalana és l'única sense Estat.

- L'Agència Catalana de Notícies s'hauria hagut de fer de seguida, no pas quinze anys després de néixer Internet. Sense l'existència d'Internet, l'ACN no s'hauria pogut fer.

- L'aposta és internacionalitzar l'ACN, traient profit del multilingüisme, amb acords amb agències com Reuters, amb l'objectiu d'explicar Catalunya al món. I sobretot contribuir a l'espai català de comunicació.

S'albira una creença que, en certa manera, parlar de secció d'Internet ja és obsolet: cal apostar per la multi plataforma.

Cal crear uns referents propis a Internet i que el contracte-programa de la Corporació Catalana de Mitjans Habituals constrenyi a fer un esforç per a adaptar-se a Internet.

- Es conclou que el departament d'Internet ha de ser el cor dels mitjans de comunicació, no la perifèria.

ÀMBIT DE SOCIETAT I VALORS

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

L'ÀMBIT DE SOCIETAT I VALORS ha debatut sobre les migracions, l'associacionisme, les confessions religioses, l'educació i el pensament. La riquesa dels debats i la cortesia com estil constant d'un treball seriós, plural i molt intens posen de relleu la nostra capacitat com a poble per tal d'encarar els problemes que tenim plantejats. Els nostres problemes són els propis d'una societat europea democràticament avançada. La manera de tractar-los també ho pot ser. El catalanisme és civilitzador, el catalanisme exigeix la plenitud de drets civils per a tot un poble i des d'aquesta exigència és una escola de civilitat que ens fa a tots capaços d'un debat ciutadà responsable, intens, madur, forjador d'un ampli consens i d'un respecte constant a posicions diverses.

Jordi Sales i Coderch

Vicepresident de l'Àmbit

*L'Àmbit de Societat i Valors
ha estat coordinat pel Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de Catalunya i coordinat pel senyor Àlex Rocas,
membre de la Junta del Col·legi.*

Barcelona, 23 de novembre de 2009

ÀMBIT DE SOCIETAT I VALORS

Novembre 2009

1.- La demografia

Dades a data 1 de gener de 2007¹, Catalunya tenia una població total de 7.210.508 persones empadronades al seu territori. D'aquesta població empadronada l'any 2007, 972.507 eren de nacionalitat estrangera.

D'aquests 972.507 estrangers, en aquesta data, les 10 nacionalitats majoritàries presents a Catalunya eren les següents:

Marroc (191.652); Equador (81.831); Romania (63.534); Bolívia (51.584); Colòmbia (42.797); Itàlia (37.750); Argentina (34.528); Xina (33.689); Perú (30.144) i França (29.561). La resta de països del món sumaven 375.437.

El creixement demogràfic dels darrers deu anys s'ha degut bàsicament a l'arribada de població immigrada, ja que l'any 1998, d'una població empadronada a Catalunya de 6.147.610, només 121.361 eren de nacionalitat estrangera. Si comparem aquestes xifres amb les de l'any 2007, es pot apreciar que l'increment de població empadronada a Catalunya, xifrat en 1.062.898 persones, és conseqüència sobretot de l'increment de població de nacionalitat estrangera, que ha estat de 851.146 persones.

L'any 1998, el percentatge de població estrangera sobre el total de la població era del 2%, mentre que l'any 2007 era del 13,5%.

Atenent l'Enquesta nacional d'immigrants 2007², el 52% dels nascuts a l'estranger que resideixen a Catalunya van arribar entre els anys 2002 i 2007. La forma d'arribada majoritàriament fou per avió, que fou del 66%, i procedien directament del seu país de naixement el 86 %. La recerca d'una millor feina o millor qualitat de vida i el reagrupament familiar són les principals motivacions que impulsen l'emigració.

Cal ressenyar que la tendència del model de creixement poblacional d'aquests últims 10 anys es manté, ja que la població total empadronada a Catalunya a data 1 de gener de 2008 és de 7.364.078, dels quals 1.103.790 són de nacionalitat estrangera, suposant el 15% sobre el total.

---

¹Memòria del Departament d'Acció Social i Ciutadania 2007: Secretaria per a la Immigració.

²Institut d'Estadística de Catalunya.

2.- La immigració

“Migracions, el repte a la diversitat”.

Ponència Marc a càrrec del **Sr. Rafael Crespo Ubero** (Centre pel Diàleg Intercultural de Catalunya).

Col·laboradors:

Sr. Bio Brisso: Membre de l'Associació Cultural de Benin.

Sr. Jordi Garreta: Professor de Sociologia de la Universitat de Lleida.

Sr. Sergi González: Consultor de organitzacions i comunicació intercultural.

Sr. El Hassane Jeffali: Expert en moviments migratoris i cooperació internacional.

Sr. Mawa N'Diaye: Vicepresident de l'Associació Catalano-Senagalesa de Catalunya.

Sr. Manel Ollé: Escriptor.

Sr. Àlex Rocas: Coordinador de l'Àmbit de Societat i Valors.

Sr. Jordi Ros: Exmembre del Casal Català Brisbane. Austràlia.

Sra. Marisa Ros: Tècnica en temes de salut i immigració.

Sr. Vladimir Zaiats: Coordinador de Relacions Internacionals de la Universitat de Vic.

Presentació

“El Congrés vol fer una especial atenció a un fet que, per la seva dimensió i diversitat, ens afecta particularment: les migracions i la diversitat que comporta. Catalunya, que, històricament, ha demostrat una gran capacitat de rebre, acollir i fer-se estimar, es troba davant una nova onada migratòria. Per això mateix, volem que aquests ciutadans s'integrin a la societat catalana com a membres de ple dret. I perquè això es produeixi, hauran d'assumir la catalanitat en les seves dimensions cultural, lingüística i social, sense que això representi, de cap manera, que hagin de renunciar als seus orígens” (p.14 del document de justificació del Tercer Congrés Catalanista). Prendrem com a punt de partida aquest paràgraf (p.14) per debatre sobre un dels principals reptes que viu la societat catalana. Però abans volem compartir les premisses de partida que guiaran l'exposició.

D'entrada proposem un canvi en el títol original del tema a tractar, i passar de denominar-se *La immigració* al de ***Migracions, el repte de la diversitat***. Perquè considerem que en els nostres dies i en el futur la qüestió clau no serà només la gestió i la incorporació de persones arribades d'arreu, sinó la d'orientar de forma constructiva i positiva la diversitat que implica el fet migratori, la connexió múltiple amb el món i com Catalunya s'adapta a aquest procés; per mantenir llur particularitat com a poble i afavorir la millora de les condicions de vida dels catalans i catalanes. Es tracta de no reduir el debat a la situació local, cap endins, sinó de ser conscients que les migracions són una de les vies que ens connecten a un món globalitzat i que són fonamentals pel futur del país, com ho han estat en el passat, ja que és una de les nostres constants històriques.

- Si Catalunya ha demostrat històricament la capacitat d'acollir i fer-se estimar, existeix llavors una **tradició catalana d'incorporar la diversitat**, amb exponents tan reconeguts internacionalment com l'obra de Ramon Llull. El primer pas, doncs, seria reconèixer que **la diversitat d'origen dels catalans en si mateixa no és una qüestió bona o dolenta**, és simplement un fet que cal assumir com a tal.

- És quasi segur que la majoria dels catalans no volem formar part d'una societat assimilacionista, en la qual les persones arribades de fora perden els seus valors en bescanviar-los pels valors dels que ja estem aquí; el que volem és una societat que sumi valors i esforços, i això ens porta a reflexionar sobre estratègies a l'entorn de la **integració, entesa com a projecte per fomentar la cohesió social.**
- Per tant, la cohesió social no serà fruit d'una suposada homogeneïtzació cultural (ja que Catalunya no ha estat mai una societat monocultural), sinó d'una articulació creativa de les diferències en un marc de convivència que tots hem d'anar construint. **Tots ens hem d'integrar a una nova situació, tant els immigrants com els nadius.**
- Proposem una **noció oberta de societat catalana**, pro-activa i no a la defensiva, un horitzó comú, vestit des de la memòria cultural catalana constituïda al fil dels segles i des de les memòries culturals de diversos orígens. Es tracta d'ampliar i enriquir aquesta cultura nacional amb les aportacions de les altres cultures.

a) Incorporació de la població d'origen estranger

Catalunya té el repte de futur de construir-se sense perdre la seva identitat, construir-se a partir de la suma de les diverses aportacions.

Tanmateix, fóra bo aplicar aquella dita africana que diu: “Si no saps on vas, atura't, gira't i mira d'on vénis”. En uns moments en què la tasca de recuperació de la memòria històrica és percebuda com un instrument fonamental per a l'enfortiment de la dignitat col·lectiva i, per tant, per reforçar la cohesió social, ens cal fer una mirada retrospectiva a d'altres períodes migratoris i fer així el lligam amb el moment actual, imprescindible per exemple amb la immigració de la postguerra. Hi ha un indicador interessant: **als descendents de les persones immigrades d'aquells anys no els anomenem segones o terceres generacions d'immigrants, són catalans i catalanes.** Igual que succeí amb els descendents dels murcians, aragonesos i d'altres indrets de la resta de l'estat espanyol que arribaren a finals del segle XIX i primera meitat del segle XX. Dinàmiques que incideixen en les relacions hispano-catalanes, que cal tenir presents a l'hora de parlar de la capacitat del país per gestionar les migracions actuals. **El repte actual fóra que els fills i néts dels immigrants actuals fossin considerats i se sentissin catalans i catalanes.**

Ja fa temps que diferents veus reclamen l'autoreconeixement de Catalunya com a poble de migrants. “Allò que ens fa específicament catalans ha estat la capacitat enorme per incorporar nova població al país i la tradició que ha estat capaç d'incorporar el que, essent nou, vivificava el que era vell. És a dir, hem sobreviscut perquè hem canviat (...). La immigració ha de passar a ser memòria de nosaltres mateixos, de la nostra condició nacional, perquè no hi ha contradicció entre la defensa de la nostra condició nacional i la de la nostra condició d'antics immigrants” (S. Cardús, 2007, *Com es deixa de ser immigrant a Catalunya*, p. 47).

“El principi d'acollida”

La intuïció que la pèrdua d'evidències culturals fa trontollar tant qui és acollit com qui acull és present ja en el nostre diccionari. *L'hoste* i *l'hostessa* són tant les persones allotjades a casa d'altri com els qui els reben els seus amfitrions. **La llengua estableix així una equivalència en la relació que és l'experiència mateixa de l'hospitalitat tant de qui truca a la porta com de qui va a obrir.**

La convivència fonamentada en la diversitat creativa

Un dels grans desafiaments que té plantejats la societat catalana és precisament **com potenciar la creativitat que implica la diversitat**, factor que ha estat fonamental en el passat però que encara ho serà més en un món cada dia més interrelacionat i on és imprescindible saber viure en la diversitat. De fet, una de les línies de recerca més interessants sobre la diversitat cultural seria identificar, recollir i difondre les iniciatives culturals que es desenvolupen actualment a Catalunya i que tenen com a protagonistes persones de diferents orígens culturals. Aquest plantejament estaria molt a prop de l'establert per l'*Informe de la Comissió Mundial sobre Cultura i Desenvolupament* de la UNESCO, dirigit per Javier Pérez de Cuéllar (UNESCO, 1997, p. 13).

Incorporació - Inclusió des de la Ciutadania

Catalunya, nació sense Estat, posseeix els instruments que li permetran identificar-se com a nació? O simplement la nació catalana, des d'una actitud passiva, està perdent les referències i l'orgull com a conseqüència de la coexistència imposada per dominació o obligada pels moviments demogràfics internacionals?

La resposta a la primera pregunta és negativa; el govern català i el conjunt d'administracions locals pateixen un dèficit de recursos materials i humans per poder donar resposta a les necessitats de la població catalana, i d'aquí les propostes recollides en el procés estatutari i en el Pacte Nacional per la Immigració.

Les reivindicacions catalanistes respecte al fet migratori i la diversitat es fonamenten en la noció de **ciutadania cívica** com a font del **vincl social**,³ és a dir no en el seu sentit jurídic estricte (qui no té la nacionalitat espanyola no és ciutadà/na espanyol/a), sinó en el seu sentit de **pertinença a una comunitat delimitada políticament**. En aquest sentit, el concepte de ciutadania **accepta la diferència però no la desigualtat**.

Això ens porta a una altra qüestió, **la vinculació moral de les persones immigrades amb la nostra societat, de què depèn? Quins són els fonaments de la cultura pública comuna de Catalunya? El nou veí i veïna troba facilitats per participar del projecte catalanista?**

D'entrada partiríem dels valors democràtics de *llibertat, igualtat i fraternitat*.

- **Llibertat**, entesa com la capacitat d'escollir i d'actuar de les persones. Implica no dominació, no imposició i per tant, exclou l'etnocentrisme assimilacionista. Així mateix, **en la seva dimensió col·lectiva implica el dret a l'autodeterminació dels pobles**, i aquí el catalanisme necessita incorporar els nous catalans i catalanes i adaptar el projecte al pluralisme de la societat catalana.

---

³Interpretem aquí el concepte de ciutadania en la seva accepció cívica. Des d'aquesta perspectiva, segons Dominique Schnapper (*Què és la ciutadania? Els drets i deures de la convivència cívica*. Barcelona: La Campana, 2003), la ciutadania esdevé la font del **vincl social**: en les societats democràtiques modernes, el lligam entre els seus membres ja no és religiós ni dinàstic, és polític, perquè formen part de la mateixa organització política. Les relacions entre les persones es basen en la dignitat igual de tots.

- **Igualtat.** Si tots els homes i dones som iguals, vol dir que la llei és la mateixa per a tots, que **no hi ha cap diferència de drets o de deures lligats al gènere, l'origen familiar, nacional, cultural o a l'estament social al qual es pertany.**

Precisament la igualtat ens porta a parlar d'*equitat i inclusió*, i a la necessitat de lluitar contra les desigualtats com un dels components fonamentals del catalanisme.

- **Fraternitat,** és un deure envers altri, i **se situa com a fonament de totes les expressions de solidaritat.** És el principi de **responsabilitat social**, de les obligacions de l'individu, dels agents socials i econòmics respecte al conjunt de la societat, perquè la **societat la construïm tots i totes.** La **solidaritat**, com actualització del sentit modern de fraternitat, significa fer alguna cosa en conjunt, amb un esperit comunitari i associatiu.

I un valor vinculat als anteriors és la **dignitat** com a poble i com a persona, fonamentat en el reconeixement de la igualtat entre els homes i les dones: *l'altre és una persona com jo.*

Com a punt feble considerem que encara coneixem poc com perceben la catalanitat els nous veïns i veïnes, i tampoc sabem com podem fer atractiu el procés d'incorporació a la societat catalana, si respon a les necessitats i interessos de la persona nouvinguda. **Catalunya es presenta com un país d'oportunitats i prosperitat, més enllà de cobrir les necessitats bàsiques, per a la realització personal?**

Sentir-se català i ser considerat català no exclou altres pertinences identitàries. Es tractaria d'afavorir la incorporació a la cultura catalana sense que impliqui una pèrdua, "es pot ser xinès d'origen i català per elecció / adopció". Un home o una dona es poden sentir catalans i musulmans, cal passar de parlar de l'Islam a Catalunya a un Islam plenament català. Això tan sols serà possible si els musulmans arriben a connectar amb l'ànima espiritual del poble català: per exemple, un islam que pugui fer seu el "Cant espiritual" de Joan Maragall.

b) La transnacionalitat: la consciència de la ciutadania catalana

L'aportació de la diàspora catalana al catalanisme

La mobilitat és una constant humana que s'accelera de manera creixent. Tota persona que migra esdevé emigrat per a la societat d'origen i immigrant per a la societat receptora i aquestes dues dimensions difícilment es poden separar.

Llavors, es tractaria de recuperar la dimensió migratòria de la societat catalana, ja que el desenvolupament cultural, econòmic i polític de Catalunya es fonamenta tant en les aportacions dels immigrants com també en la dels emigrants catalans. El reconeixement dels nostres vincles amb les societats d'origen dels actuals immigrants, minvaria llur component d'estranger ja que, com va proposar l'antropòloga Dolors Juliano, "molts d'ells són els parents que ens retornen la visita".

Fóra bo conrear i conèixer el nostre passat transnacional i de diàspora, el que ens permetria comprendre millor els fets migratoris actuals i apropar-nos als nouvinguts. Cal tenir present que les migracions apropen societats i els vincles entre Catalunya i els llocs

d'origen són cada vegada més estrets, per això fóra bo conèixer i donar suport a iniciatives com les que neixen en el marc del codesenvolupament.

I en aquesta línia és fonamental que aquest **bagatge sigui transmès al jovent**, per afavorir una identitat inclusiva i oberta que afavoreixi, a més, les relacions intergeneracionals, un dels nostres dèficits socio-culturals.

c) El fil conductor: l'ús de la llengua en les activitats quotidianes i en el món del treball

Una de les conseqüències dels darrers fets migratoris és l'augment del nombre de llengües que es parlen a Catalunya, que segons algunes estimacions poden arribar a les 250. "La realitat multilingüe de Catalunya és un patrimoni cultural que no es pot menystenir. La cultura pública comuna ha de fomentar la valoració de la linguodiversitat. Amb aquesta finalitat, ha de difondre el coneixement sobre les llengües parlades a Catalunya, en sintonia amb el reconeixement que volem del català al panorama lingüístic mundial" (Pacte Nacional per la Immigració, p. 55).

Davant d'aquest panorama el debat lingüístic canvia, ja no es tracta només de les relacions entre català i castellà: cada dia més creixerà el nombre de catalans i catalanes que parlen dos, tres, quatre o més llengües. Aquesta situació perjudica o beneficia el català?

Igual que en els altres punts tractats en el document, la resposta es troba en el **com**. En aquest cas: ¿com promovem que el català esdevingui la llengua de comunicació social d'una societat pluricultural?

Perquè la llengua pròpia es consolidi també com a llengua d'ús públic i compartida, és imprescindible que des dels diversos agents de la societat es facin esforços d'adaptació a la nova realitat. No és una responsabilitat exclusiva de les administracions públiques (tot i que la seva tasca és de primer ordre), és tasca de tots i totes. **En aquest tema serà fonamental el paper del teixit associatiu i econòmic, dels mitjans de comunicació i de les persones a títol familiar i individual**, ja que la supervivència d'una llengua depèn de la pràctica diària dels seus parlants, i de **com** es fa la transmissió a les següents generacions.

3.- L'Educació

a) L'educació reglada: fonaments d'un país.

b) L'educació no formal: element integrador i formació global de l'individu.

c) La família: coresponsable de l'educació

Ponència Marc a càrrec del **Sr. Octavi Fullat**, catedràtic de Filosofia de l'Educació a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Col·laboradors

Sr. Emili Pons i Carreras: Historiador i vicepresident del Centre d'Estudis Econòmics i Socials.

Sr. Víctor Baroja i Benlliure: Mestre i gerent de l'Associació catalana d'empreses del lleure, l'educació i la cultura.

Sra. Carme Giral i Rosés: Pedagoga i fundadora de l'Escola el Bergantí del Masnou.
Sra. Carme Panchón: Doctora. Facultat de Pedagogia. Universitat de Barcelona.

APUNTS PRELIMINARS

“La societat catalana aspira a proporcionar la millor educació a les noves generacions i, més enllà, a continuar donant oportunitats educatives a tothom durant tota la seva vida. Aquesta aspiració es correspon amb la voluntat col·lectiva de fer de Catalunya un país pròsper, benestant i cohesionat, on tothom que hi viu pugui portar a terme lliurement el seu projecte vital.”

“L'educació és un dret de totes les persones, reconegut en el nostre ordenament jurídic i en l'ordenament internacional. L'exercici d'aquest dret s'ha de garantir al llarg de tota la vida i atenent totes les facetes del desenvolupament personal i professional.”

“Alhora, l'educació és una realitat fonamental de tota comunitat nacional, ja que esdevé el factor principal en la generació de capital humà, contribueix al creixement del capital social i és un element de cohesió social i cultural per mitjà de la igualtat d'oportunitats.”

(...) “Es tracta d'una regulació pròpia i singular, feta d'acord amb les competències de l'autogovern de Catalunya, amb voluntat de tenir un sistema educatiu concorde amb la societat catalana, receptor del millor bagatge de la llarga tradició educativa d'aquesta societat i orientat a satisfer-ne la voluntat col·lectiva de superació. Es tracta també d'una regulació feta amb voluntat de durada i, per tant, flexible i permeable als canvis, i tributària, a més, d'un ampli acord polític i social. En aquest sentit, el futur de la Llei d'educació requereix la implicació de la comunitat educativa i de la societat catalana en l'acompliment de les seves finalitats.” (...)

(...) “Així mateix, quan Catalunya ha disposat d'institucions pròpies de govern, l'educació ha experimentat avenços molt notables, fruit de la confluència de les polítiques educatives dels governs democràtics i de l'empenta i el compromís de la societat amb l'educació.” (...)

(...) “La institució escolar ha mantingut vives la llengua i les tradicions del país, molt especialment en moments de manca de llibertats democràtiques. És fruit de tot això el fet que avui Catalunya compta amb una molt rica experiència pedagògica i d'innovació educativa, amb un ampli i molt divers teixit associatiu i amb un conjunt plural d'iniciatives educatives.” (...)

(...) “Catalunya és un país amb una cultura i amb una llengua que configuren una identitat pròpia. El sistema educatiu català ha de permetre desvetllar i potenciar l'arrelament a Catalunya. Només des del coneixement del que és propi és possible obrir-se a les altres realitats i reconèixer-ne les singularitats.” (...)

(...) “La Llei d'educació regula explícitament els drets, les llibertats i les obligacions que corresponen a tots els membres de la comunitat educativa: alumnes, pares i mares, professors i altres professionals educatius.” (...)

(...) “La flexibilitat ha de permetre recollir tota la tradició educativa de Catalunya i la seva riquesa pedagògica i d'oferta educativa, a la qual no s'ha de renunciar, ans al contrari: la Llei regula el sistema educatiu amb el propòsit d'estimular-ne la creativitat i la llibertat.” (...)

(...) “Reconeix el valor educatiu i socialitzador de les activitats de lleure i el dret de tots els alumnes a accedir-hi en condicions d'igualtat.” (...)

(...) “Concreta les llibertats, els drets i els deures de les famílies en el procés educatiu, amb el reconeixement del paper fonamental de les famílies, i en potencia la participació en la vida escolar. Aposta per la formació de les famílies i per llur vinculació amb els centres per mitjà de la carta de compromís educatiu.” (...)

(extracte del Preàmbul de la Llei d'Educació, Llei 12/2009, del 10 de juliol –LEC–)

a) L'Educació reglada: fonaments d'un país

Amb la major simplicitat i exactitud podríem definir l'educació reglada o formal com aquella que ha estat fixada per l'autoritat que en té la competència. De fet, el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya la defineix així, tot i donar-ne més detalls, i s'encomana per fer-ho a la classificació de la UNESCO: és l'educació impartida en institucions docents regulades (autoritzades oficialment) que constitueixen una graduació acumulativa d'aprenentatges.

Però no hi ha dubte que una definició tan simple amaga una gran complexitat. En primer lloc el concepte mateix d'educació, que pot ser interpretat en sentit ampli o restrictiu; que pot tenir una vocació universalista o bé selectiva; que pot abastar períodes breus i singulars de la vida de les persones, o tota la vida. Que pot reduir-se a una simple instrucció puntual o esdevenir una concepció integral de la formació de la persona; que pot tancar-se en ella mateixa o obrir portes al futur. En segon lloc, l'autoritat que la fixa, és a dir, el poder establert, amb tot el ventall de formes que ens ha aportat la història.

En qualsevol cas, és evident que el concepte d'educació reglada o formal ha evolucionat al llarg del temps, de la mà dels canvis que han experimentat el poder polític i l'economia, i en definitiva la societat. I que els requeriments que s'han fet a l'educació han estat cada vegada més nombrosos i diversos, fins abastar la complexitat actual.

I arribats a aquest punt, cal avançar que no hi ha un final feliç, almenys fins ara. L'educació reglada com a fonaments d'un país, aplicat a Catalunya és la història d'una frustració. Perquè el fet és que, més enllà de les voluntats polítiques i de la labor ingent de pedagogs i mestres, i de la societat civil organitzada, Catalunya no ha tingut fins ara un sistema educatiu propi, i arribar-lo a assolir exigirà encara molts sacrificis.

Sistemàticament, al llarg de la història recent del nostre país, qualsevol iniciativa per incidir des de Catalunya i per a Catalunya en la formació reglada, és a dir assolir un model educatiu propi, ha estat aplacada políticament o econòmicament per l'Estat. En són alguns exemples la retallada de l'Estatut de Catalunya de 1932, o la LODE de 1985, que retorna les competències a l'Estat tot consagrando el model educatiu únic que encara avui tenim, malgrat que de la Constitució i de l'Estatut de 1979 se'n derivava la capacitat de Catalunya de regular i fins i tot d'establir el seu propi sistema educatiu, encara que integrat en l'espanyol.

Des de 2006 Catalunya disposa d'un nou Estatut ratificat per la ciutadania. Probablement fruit de la malfiança que han generat tots aquests anys d'enfrontament amb un estat gelós de les seves atribucions històriques, obcecat per l'unitarisme educatiu i constant invasor de les competències ja assumides per Catalunya, l'Estatut de 2006 dedica un espai considerable a l'educació, recollint en bona mesura atribucions que quedaven implícites en

l'anterior Estatut i atribucions que han nascut a l'empara de l'acció normativa catalana. Amb el nou Estatut aprovat i obviant ara que estigui pendent del que resolgui el Tribunal Constitucional, la realitat és que Catalunya, en matèria educativa, ha guanyat marge de maniobra, tant a l'hora de legislar, com de reglamentar i d'executar, i que té una major capacitat per donar una orientació pròpia a l'educació. Sense que això vulgui dir que quedi emparada de la permanent actitud invasora de l'Estat.

Pendents encara de com resol el Tribunal Constitucional l'Estatut de 2006, el Parlament de Catalunya ha aprovat la Llei d'Educació de Catalunya, que en bona mesura ha nascut a l'empara, precisament, del nou Estatut. És irrefutable que per primera vegada en la legislació de l'estat espanyol democràtic aquesta és una llei d'educació sorgida del consens, i conseqüentment procedeix acceptar-la com a expressió de la voluntat política del país en matèria educativa. Això no obstant, i encara que la llei pretengui articular un model educatiu propi sota els criteris d'equitat, suficiència, excel·lència i corresponsabilitat, la realitat és que aquest model està a mercè de com es resolgui l'aplicació de l'Estatut. I si arriba a superar aquest obstacle, a mercè de com es resolgui el conflicte competencial entre l'Estatut i la LOE –que fou aprovada pocs mesos abans que l'Estatut i que envaeix competències de la Generalitat en gairebé 100 dels seus articles–, i sense perdre de vista que recentment ha estat admès a tràmit pel TC el recurs d'inconstitucionalitat presentat.

En resum, Catalunya porta més de cent anys debatent el model educatiu a què aspira, arribant a conclusions de consens, àmpliament acceptades per la ciutadania, i la LEC n'és el darrer exemple. Però avui, com fa cent anys, no és sobirana del seu sistema educatiu i no ha pogut consolidar encara uns límits definits i blindats per a aquelles competències que li corresponen, en el marc de la seva autonomia.

La part encoratjadora és que, tot i no disposar d'aquest poderós instrument de construcció de les nacions, Catalunya ha sabut aprofitar en cada ocasió la més petita escaleta per elevar la qualitat de l'educació que li assignaven des de fora, i potser en aquesta actitud obstinada resideix el secret que, malgrat tot, hem sabut modelar una societat pròpia i una cultura pròpia en competència amb altres que no han hagut de patir les nostres mancances.

Des del **Tercer Congrés Catalanista** cal considerar oportuna i necessària una Llei d'Educació de Catalunya que contempli la singularitat de la nostra realitat social i tingui la legítima pretensió de bastir una política educativa pròpia; una llei d'educació adaptada a la nostra realitat social i nacional. Aquesta llei ha estat objecte de consulta a molts –per no dir tots– estaments de la nostra comunitat educativa, així com a altres col·lectius de representació social diversa. El debat no s'ha fet esperar, i no han faltat crítiques de tot ordre i condició, exigències de rectificació o d'anul·lació dràstiques d'alguns punts i, fins i tot, desqualificacions globals. Mirat des d'una òptica positiva, s'ha d'agrair que una llei que per la seva mateixa naturalesa és fonamental per al conjunt de la nostra societat susciti discussió, confrontació de parers i totes les reticències que calgui. Això vol dir que s'ha entès la seva importància cabdal pel fet que, del seu encert o desencert, en depèn l'immediat projecte de vida dels nostres infants i joves i, en definitiva, la cohesió en tots els ordres de tota la nostra societat.

I s'entén també que després d'anys i anys d'intents reformistes, no som on legítimament hauríem d'haver arribat, en termes de reducció del fracàs escolar, de millora notable de la

nostra oferta educativa i, fet i fet, de la calma, estabilitat i eficiència que una bona acció educativa requereix.

La llei, com no podia ser d'altra manera, no eludeix cap d'aquests propòsits fonamentals. Els manifesta inequívocament, alhora que en planteja d'altres que, vistos des de la perspectiva d'una declaració de principis —o d'intencions—, són inatacables. Els problemes han de sorgir en tot cas en la concreció d'aquells instruments i mesures concretes que faran possible tot allò expressat en el preàmbul.

La llei catalana ha d'abastar ara el màxim de competències, sobretot aquelles que, d'acord amb l'Estatut, inequívocament corresponen a Catalunya. És a la llei catalana i no a la LOE a qui específicament ha de preocupar la concreció i l'aplicació pràctica d'aquestes competències. No es tracta del desplegament reglamentari d'una llei estatal, sinó de l'establiment d'una llei singular d'aplicació específica a una realitat concreta a Catalunya, que compta amb autogovern.

La LEC és el marc desenvolupat en la seva màxima potencialitat d'acord amb els preceptes estatutaris que ens dota d'un model educatiu propi, el desplegament de la qual haurà de dotar dels instruments i mesures necessàries adequades a la realitat social, cultural i nacional de Catalunya, que inexorablement hauran d'incidir en tota la comunitat educativa. És en aquest punt on cal fer una especial atenció a la professió docent, un dels eixos vertebradors de l'aplicació amb èxit de la LEC.

Cal dirigir tota la societat, i en especial la comunitat educativa, cap a la discussió concreta sobre allò que podem fer entre tots a favor del sistema educatiu, sense perdre de vista la nostra immediata, personal i intransferible realitat concreta. Els esforços s'han de centrar en enfortir l'ànim individual i col·lectiu del professorat per dur endavant una feina que requereix esforç i sobreesforç; un professorat que ha de ser convidat a reflexionar i a opinar sobre els resultats i la dificultat del seu treball, ara i aquí, és a dir en un context propi molt difícil d'equiparar a cap altra realitat. I que, en aquest sentit, hi hagi diàleg obert i continuat per orientar qualsevol de les mesures que duguin a fer més eficaç la feina quotidiana a l'aula. I que es mesurin, es matisin o s'evitin eslògans destacats en enquadrats vistosos, els quals, pel seu to lapidari i sentenciosos, tendeixen a la simplificació tòpica, al veredicte fàcil i al pessimisme gratuït.

La professió docent requereix tot el suport de la societat per optimitzar la feina concreta i diària del professorat per avançar, més que no pas cap a una excel·lència possibilista, cap a la qualitat possible, treballada rigorosament i millorada dia a dia.

b) L'Educació no formal: element integrador i formació global de l'individu.

D'acord amb la classificació internacional normalitzada de l'educació concebuda per la UNESCO els anys 70 i revisada posteriorment el 1996, sobre l'educació no formal es diu:

Tota activitat educativa organitzada i sostinguda que no correspongui exactament a la definició anterior (educació formal). Per tant, l'educació no formal es pot impartir dins o fora d'un establiment docent i està destinada a persones de qualsevol edat. Segons els diferents contextos nacionals, pot abastar programes d'alfabetització d'adults, educació bàsica

per nens no escolaritzats, formació pràctica, capacitació laboral i cultura general. Els programes d'educació no formal no segueixen necessàriament el sistema d'«escala» i la seva durada és variable.

Què en destaquem de la definició d'educació no formal?

La seva visió central-escolar o sota criteris escolar-centristes, és a dir, l'escola com a eix i el fora escola. Per tant, defuig d'una visió d'educació com un únic espai-temps, de la seva complexitat.

Malgrat aquesta consideració inicial, l'alternativa al concepte d'educació no formal no és senzilla. Fent una ràpida observació trobarem expressions com: educació en el lleure, educació no reglada, oci educatiu, ...; diferents intents de definir una realitat àmplia amb múltiples fronteres o interaccions.

Quina singularitat té el model català?

La històrica manca de competències en el terreny legislatiu educatiu, és a dir la manca d'un model educatiu propi –almenys fins ara–, ha fet que a Catalunya es desenvolupés un model d'educació no formal molt potent, imaginatiu i singular, justament per poder donar resposta a les pròpies necessitats no satisfetes per la legislació de caràcter estatal. L'educació no formal ha estat l'espai-temps on s'han dut a terme moltes de les aspiracions educatives que a l'escola no es podien dur a terme.

A Catalunya l'educació en el lleure va arrelar amb força, fruit d'una conjunció de fets: la impossibilitat de legislar des de Catalunya i la llarga tradició ateneística, amb espais de formació i de contrast d'idees i models, o dit altrament, la fortalesa de la societat civil, sabedora de la seva realitat nacional i de les seves necessitats. Tot plegat ha configurat una realitat sense comparació ni a nivell europeu ni a nivell estatal; un model on hi tenen cabuda entitats de lleure educatiu, empreses educatives capaces de desenvolupar projectes empresarials que potencien els aspectes educatius i socioculturals. Aquesta constant dialèctica entre els diferents agents educatius han fet que el llistó d'aquest sector a Catalunya estigui molt amunt.

Quines claus fan de l'educació no formal element integrador?

- Voluntarietat versus obligatorietat: permet establir els principis relacionals de manera horitzontal i sense les urgències dels resultats; sentit en si mateix més enllà de l'utilitarisme; de lliure elecció; a canvi de res.
- Enquadrada en el terreny de les emocions.
- Exercici de la tasca educativa des de posicions més lliures.
- Aprenentatge entre iguals o intergeneracionals.
- Proximitat amb les persones i amb l'entorn.
- Creativitat.
- Transversalitat i interdisciplinarietat.

Al llarg dels temps l'educació no formal ha passat d'exercir-se des del voluntariat exclusivament a la professionalització de part dels agents; de la poca o escassa preparació dels agents a una elevada formació i especialització. Cal dir que el factor determinant en la qualitat de l'educació no formal no recau tant en el seu caràcter voluntari o empresarial, sinó sobretot en la preparació i formació dels educadors.

I tant important com això hi ha el reconeixement explícit tant per part de la societat civil com per l'administració, del rol essencial de l'educació no formal en la formació global de l'individu i com a element integrador de la societat, on tot i tothom interacciona. L'educació amb tota la seva complexitat és un espai-temps educatiu únic, de tota la comunitat educativa.

En aquest sentit la LEC representa un pas endavant en el reconeixement de l'anomenada educació no formal, mitjançant el reconeixement de l'amplitud i la multiplicitat de membres de la comunitat educativa; aquest fet es recull no només en el preàmbul sinó també en l'articulat de la pròpia llei i, més concretament en els articles 19 i 29. Així mateix, la creació de la taula d'entitats de lleure en el si del departament d'Educació, amb un espai de debat permanent entre els agents de lleure educatiu i el Departament, és significatiu de la dimensió de la complexitat de l'educació, on tothom hi té el seu rol.

D'altra banda, són justament aquests espais-temps de l'educació no formal, dins o fora dels centres, els que permeten aproximar-se més fàcilment a les persones, a les seves realitats personals i col·lectives, a conèixer els entorns de creixement, socials i familiars, en bona part perquè la relació que es dibuixa és distesa, sense la pressió de resultats, horitzontal i intergeneracional. Són espais on sobretot les persones perceben que compten com a persones, iguals però diferents, on perceben que hi ha una educació personalitzada i ajustada a cada realitat.

Cap a on va l'educació no formal a Catalunya?

Els darrers esdeveniments permeten mirar amb esperança el futur cap a la convergència d'un espai educatiu únic. Un espai educatiu on cada membre d'aquesta comunitat educativa assumeix les seves responsabilitats en el procés de formació de l'individu.

Cal doncs mantenir i potenciar la singularitat del model català:

- Amb un sistema educatiu que es pugui regular amb lleis pròpies, i en aquest sentit la LEC és un exponent seriós d'avançar cap a la creació d'un model educatiu propi;
- Un model educatiu propi on l'educació no formal tingui el seu espai-temps, inclús en el model, complementant-lo i aportant els seus avantatges;
- Un model on les famílies assumeixin les seves funcions vertebradores de l'educació en la societat;
- Un model que permeti la interacció dels educadors de l'educació no formal amb els professionals docents;
- Un model on les administracions interpretin allò que demanda la societat i que treballa per a la societat i des de la societat.

c) La família: coresponsable de l'educació.

En el preàmbul de la LEC, entre d'altres aspectes, es remarca que es promou aquesta normativa amb la voluntat de "proporcionar la millor educació" i garantir d'una manera efectiva el dret a l'educació.

L'educació, recorda, és un dret de totes les persones, recollit també en altres normatives internacionals i estatals des de fa més de trenta anys. Per tant, correspon a les administracions amb competències en la matèria, garantir les condicions econòmiques i socials per tal que tothom pugui exercir aquest dret que, al seu torn, constitueix una responsabilitat per a tota la comunitat educativa implicada.

Un dels principals eixos de la llei d'educació de Catalunya és potenciar la comunicació o els compromisos entre les famílies i els centres. Concretament es parla del compromís de les famílies en el procés educatiu i l'estímul i el suport per fer-lo possible. La llei estableix "la carta de compromís educatiu" que les famílies han de signar per donar suport explícit, a més del currículum, a l'ideari del centre així com a tot el projecte educatiu de centre.

Sabem que les lleis, en el seu conjunt, no aporten una novetat total. Moltes de les coses que recullen, en la majoria de les ocasions, són fets i pràctiques que es vénen desenvolupant des de fa temps. El que sobretot aporten les lleis és la voluntat de compromís de les parts implicades i la definició conceptual de molts aspectes que s'han vingut realitzant de manera voluntària, experimental, innovadora, entre d'altres, per alguns col·lectius de professionals, famílies, entitats, etc ...

El paper del centre educatiu

El paper de l'escola, del centre educatiu, en col·laboració i coordinació amb altres serveis públics existents a la comunitat és importantíssim; la funció social de l'escola és indiscutible i s'ha d'adaptar a les necessitats actuals, en el sentit més ampli d'educació que inclou tant elements per als infants i adolescents com l'educació de les famílies. L'escola és, després de la família, l'espai de socialització més important per a infants i adolescents, i el docent és la persona adulta que esdevé un "model referent" que es troben cada dia i amb qui s'estableix una relació i un lligam, més enllà de l'aprenentatge d'uns continguts.

En la relació del docent amb les famílies és essencial treballar de manera propera la creació d'un clima de confiança, de respecte i de diàleg, en què el nucli és l'infant o adolescent. Així, les entrevistes amb les famílies han de ser els canals d'intercanvi d'informació i elements d'educació i conseqüentment orientar i, en el seu cas, derivar l'infant / adolescent a d'altres professionals o serveis per contrastar-la si així fos necessari.

El paper de la família

La situació actual es caracteritza per un conjunt de canvis constants que es produeixen a nivell social, econòmic, legal o familiar, entre d'altres. Canvis que es generen amb molta rapidesa i que provoquen que vells problemes que es manifesten de noves maneres no es puguin resoldre amb els mecanismes clàssics.

En la resolució d'aquests conflictes, alguns dels reptes més importants de les famílies actualment, són el seu paper educador i les relacions que s'estableixen entre les famílies, els centres educatius i el conjunt de la comunitat.

La comunicació i la convivència dins l'àmbit familiar permetran la socialització i ens faran sentir part de l'entorn en què vivim. La convivència és un procés d'ensenyament i aprenentatge i un fonament que permet transmetre un conjunt de sabers significatius. Per a la comunicació es necessita espai, temps i condicions: predisposició, disponibilitat, comprensió, respecte i empatia. Dins l'àmbit familiar s'han de desenvolupar les capacitats comunicatives dels fills. Dotar-los d'una eina fonamental per aprendre a escoltar, controlar les emocions i desenvolupar valors essencials: respecte, amicitat, autoconfiança, confiança en els altres.

Els primers educadors dels infants són els seus pares, els quals tenen el deure i la responsabilitat de procurar les condicions òptimes i establir les bases per tal que els seus fills es

puguin desenvolupar personalment i socialment: desenvolupament intel·lectual, desenvolupament emocional, adquisició de valors, adquisició d'actituds humanes i prosocials.

Família i escola: la millor relació per a un objectiu comú

El paper que han d'exercir les famílies i els centres educatius en l'educació dels nois i noies és un factor de gran importància per al futur dels infants i adolescents de Catalunya. La finalitat comuna de l'àmbit educatiu i de l'àmbit familiar és treballar conjuntament per aconseguir la millor educació i fer-se coresponsables d'aquest objectiu comú.

Cada àmbit té unes competències i unes responsabilitats concretes, de manera que el primer pas és evitar desplaçament de funcions d'un àmbit a l'altre i evitar la competència i el descrèdit mutu, així com intercanviar permanentment informació amb un únic objectiu: formar persones en el sentit més ampli, en coneixements, en actituds, en valors. És responsabilitat d'ambdós àmbits, el familiar i l'escolar, realitzar un acostament i una relació constructiva tot afavorint un clima de confiança i de complicitat proactiva.

El camí ha tingut, té i tindrà el seu recorregut, perquè és un camí que caldrà que es vagi adaptant a les noves realitats, i el marc jurídic s'ha establert amb vocació de país, però caldrà avançar encara més en molts aspectes.

4.- La societat: la vida associativa

Sra. M. Assumpció Vilà: Presidenta de la Federació Catalana de Voluntariat Social

Sr. Joan Martínez: President de la Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya

Sr. Diego Arcos: President del Casal Argentí de Barcelona.

Sra. Latifa el Hassani: Associació UMMI.

Sr. Hassan Jeffali: Coordinador d'Entitats d'Immigrants al Camp de Tarragona.

Sra. Bombo Ndir: Coordinadora d'Associacions de Senegalesos de Catalunya.

Sra. Glòria Adelantado: Coordinadora.

Sr. Mawa N'Dyae: Expert i sots president de l'Associació Catalana de Residents Senegalesos.

a) L'associacionisme social: models a canviar?

Sovint es parla de l'associacionisme català com un fenomen especial i amb una realitat profunda, inherent a la majoria de les capes socials catalanes. Trobem, per exemple, grups musicals, corals, grups de cambra, ...; trobem penyes esportives –molt potents, per cert, tant des del punt de vista de suport a les entitats professionals com des del punt de vista de les entitats d'esbarjo–; trobem igualment col·lectius de suport a les capes socials més desvalgudes, entitats que donen suport als avis, entitats que ajuden a les famílies amb malalts, entitats d'educació en el lleure de profund arrelament al país, etc, etc..... Ens perdriem en un reguitzell de llistes de persones i de col·lectius de bona voluntat que fan una tasca fantàstica de voluntariat i voluntarista. I cal que continuïn existint.

Vivim amb el convenciment que la societat catalana es distingeix precisament per la facilitat d'organització a l'hora de treballar per un col·lectiu o per un altre i es tracta de saber si aquest convenciment continua essent vigent o no.

És clar que la societat i l'època han canviat, que l'associacionisme social en els darrers anys ha donat un tomb important en el sentit que moltes de les tasques, històricament relegades al voluntariat, han esdevingut noves professions que donen suport a la tasca voluntària i que, alhora, donen noves oportunitats d'inserció laboral a moltes persones.

Aquest nou model que paulatinament s'ha anat dibuixant i que anomenem el *Tercer Sector* està ampliant els horitzons amb nous professionals que donen resposta a la nova realitat sociològica del país. I això és bo! Sense cap dubte.

No obstant això, la convivència entre els dos models ha representat un handicap a l'hora de trobar mecanismes imaginatius que donin cabuda, resposta i, sobretot, eficàcia i eficiència als reptes quotidians, sense que es produeixin trencaments entre els objectius dels voluntaris i els objectius dels nous professionals.

És clar que l'estat del benestar havia de provocar, necessàriament, una nova situació social. Precisament, aquest estat del benestar ha provocat una major possibilitat de dedicar recursos a temes que, històricament i per la manca d'aquests mateixos recursos, havien estat relegats al *bon fer* de les persones.

Ens trobem avui amb un moviment associatiu molt més ben organitzat, amb més mitjans econòmics, amb un voluntariat potent des del punt de vista de major formació específica, amb un gruix de persones que, senzillament, van més enllà de la bona voluntat i apliquen major valor: *que vol dir major coneixement*.

El Pla Nacional d'Associacionisme i Voluntariat i el Pla de Suport al Tercer Sector han esdevingut eines potents a l'hora de reorganitzar i rearmar aquest àmbit; ara bé, cal desplegar-lo i fer-lo conèixer. També cal no perdre l'ànima i l'esperit en aquest nou context que hem encetat.

b) Les associacions de veïns: un model factible encara?

Els col·lectius veïnals a hores d'ara formen part dels paisatges sociològics dels barris i de les poblacions de Catalunya. El treball d'aquestes entitats ha estat lloable i ha fet una molt bona feina en moments de moltes dificultats, no ja només del país sinó i, sobretot, del conjunt de moltes famílies, corpreses per situacions d'indefensió i de precarietat en l'àmbit de l'habitatge, especialment.

Les associacions de veïns han crescut juntament amb les noves realitats que l'estat del benestar ha ofert. I aquest creixement que, en molts casos era de reivindicació, s'ha convertit actualment també, en una eina de servei a la comunitat a través d'estructures superiors, les quals ofereixen suport en temes diversos com per exemple habitatges socials, mútues, servei de patologies arquitectòniques, serveis socials, ...

D'altra banda, l'Administració ha tingut la vocació i/o la voluntat d'assumir molts dels rols que aquestes entitats feien i fan. Això comporta que també hi ha hagut una certa confrontació atesos els interessos contradictoris i, de vegades opacs, que es presenten.

A la pregunta de si cal mantenir o canviar el model d'organització de les associacions de veïns caldria respondre que és necessari mantenir-lo, però que també cal rearmar-lo

amb una nova energia. I aquesta energia diferent vol dir, sobretot, tenir una massa crítica potent i responsable capaç de desgranar el gra de la palla a l'hora d'establir quins són els millors mecanismes per garantir *una veritable participació de la ciutadania en els temes d'interès dels barris*, en front de l'administració competent.

Massa vegades es parla del procés participatiu i massa poques vegades es procedeix de debò a aquest procés. Els canals de participació resulten sovint massa ràpids, opacs i curts a l'hora d'explicitar-los, amb la qual cosa es crea una certa "pàtina" participativa, però mancada de profunditat. **Per tant, cal millorar-lo.**

Queda clar que l'esforç de posar a l'abast de les persones mecanismes i respostes a les problemàtiques de barri per part de les entitats veïnals és palès, i no hi ha dubte del bon treball que des de la confederació i des de les mateixes associacions s'estan portant a terme.

Un punt feble és la participació de més persones joves, però aquest és un tema recurrent per part de moltes de les entitats existents al país, la qual cosa no significa que la societat jove no es bellugui, sinó que escull els seus espais de participació en la mesura que creu convenient, igual que la resta de la societat.

c) Les associacions d'immigrants: guetos?

“Si els immigrants ens sumem al projecte històric de Catalunya, hi haurà Catalunya i, si els immigrants ens sumem al projecte històric d'Espanya, Catalunya serà una peça de museu”

Un bon gruix d'immigrants residents a Catalunya, percep un cert nivell de desconfiança de la societat autòctona envers els nouvinguts.

La demanda d'un gran contingent d'entitats i de persones físiques és que la societat autòctona sigui més oberta, tingui més confiança en els nouvinguts i doni més marge per a la seva incorporació als nuclis socials establerts.

Les associacions d'immigrants seran guetos en funció, en primer lloc, del tipus de persones que componen cada associació, i en segon lloc de la capacitat d'interrelació entre elles i les entitats autòctones; en tercer lloc de la capacitat i/o de la voluntat de l'administració catalana per crear sinèrgies que ajudin a una veritable interrelació entre les diferents societats i cultures que conviuen al territori.

Són moltes les possibilitats i oportunitats i molts també els riscos. D'altra banda les interrelacions entre societats culturals diferents són lentes, necessiten els seus espais de reflexió i d'assimilació d'uns i altres i necessiten igualment dosis adequades de coneixement per tal que el procés d'interiorització, alhora que de respecte mutu, sigui efectiu.

Les societats que no reben o que no estan disposades a rebre "inputs" externs són societats malaltes, sense energia, sense vitalitat. No és el cas de Catalunya, però sí cal que Catalunya faci una vegada més un nou esforç per atendre i acceptar plantejaments culturals desconeguts fins ara.

Les associacions d'immigrants aspiren a formar part del conjunt d'associacions “normalitzades” d'aquest país i cal continuar treballant per garantir la contínua existència de línies i ponts que garanteixin un saludable intercanvi d'activitats entre elles.

És cert que en una situació de crisi i de dificultat en el si de la societat “acollidora”, es crea una major dificultat d'entesa entre la gent que conviu en aquesta societat, però, comporta un trencament entre els diferents actors? Potser un trencament, estrictament no, però sí que comporta un aïllament al qual no és aliè cap grup social, –ni estranger ni autòcton–; per tant, cal fugir de la dramatització que es pot arribar a produir com a conseqüència d'aquesta crisi global. Ben al contrari, cal substituir les mancances amb coratge i creativitat.

En qualsevol cas tothom té consciència que el procés és lent però que el secret és no deixar de fer: “poc a poc però sense aturar-se”

5.- Les confessions religioses

Ponència marc a càrrec del **Sr. Francesc Torradeflot Freixes** Departament de Diàleg Interreligiós, Centre UNESCO de Catalunya

Col·laboradors:

Sr. Jaume Flaquer: Migra-Studium Cristianisme Segle XXI.

Sra. Nathalie Reverdin: Pastora de l'Església Evangèlica de Catalunya.

Sr. Abdennur Prado: President de la Junta Islàmica Catalana.

Sr. Víctor Hernández Ramírez: Representant de l'Església Evangèlica de Barcelona.

Sr. Alfred Matarín: Representant de Brahma Kumaris.

Sr. Joan Botam: President del Centre Ecumènic de Catalunya.

Sr. Joan Carles Marset: Membre d'Ateus de Catalunya.

Sr. Josep Torrens: Membre fundador d'Església Plural.

a) La convivència de les creences existents a Catalunya

La importància dels encontres per a la convivència

Per crear una societat cohesionada és necessari crear espais d'encontre i de convivència, espais en els quals la pluralitat sigui una cosa quotidianament viscuda. El nostre model de societat no pot ser el de comunitats juxtaposades, una al costat d'una altra, sense interaccionar, sense trobar-se mai. La temptació de “cadascú a casa seva” en el sentit de cadascú al seu país, pot intentar reproduir-se de nou a l'interior de les societats amb immigrants: “atès que no els podem treure, almenys que no es vegin”. Així, a poc a poc, hi ha el risc que les comunitats vagin separant-se per barris, per escoles, a més d'estar-ho ja per confessions o religions. És necessari lluitar per evitar això. La pluralitat ha de ser viscuda com una cosa ordinària i de cada dia: a l'escola, al mercat del barri, a l'associació de veïns, etc.

Reescriure el llibre de la història

Anem cap al diàleg amb una memòria massa carregada de gestes. La memòria de confrontació que cada grup porta en trobar-se amb l'altre. El primer fruit del diàleg és el de la convergència de les dues històries, i és la condició prèvia a poder anar més endavant.

Pròpiament, aquest no és encara un diàleg islamo-cristià, ja que l'islàmic o el cristià en aquesta confrontació no són més que banderes identitàries.

Potser algú pensi que havent superat l'època de cristiandat, la relació hauria de ser més fàcil. Tanmateix, la bandera de la creu ha estat substituïda per d'altres: pel de la modernitat, la llibertat o del laïcisme, i fins i tot pel de la dona. El que per a Occident és la defensa de la dona, per al món àrab és una exportació d'un model cultural.

Alhora, per part de l'Islam, serà necessari superar la visió mítica del que va ser la civilització de l'Andalus. La mitificació de l'Andalus pot ser útil per ajudar a valorar la necessària convivència de musulmans, cristians i jueus, però no ha de fer-nos oblidar que un Estat no confessional com el que avui tenim pot protegir millor la llibertat religiosa que la civilització de l'Andalus, no massa allunyada segurament del tracte que els cristians reben en països com Egipte o Síria actualment.

Les relacions de justícia com a condició de tot diàleg

La reescriptura de la història comuna és necessària per al diàleg, per no anar a l'encontre de l'altre amb una memòria carregada de greuges. És condició del diàleg profund i fruit d'encontres cada vegada més amicals.

Una altra de les condicions per al diàleg amb l'islam i amb qualsevol religió és l'establiment de condicions d'igualtat i de justícia.

Diàlegs estèrils dels inclusivismes estàtics

Hem de reconèixer també que moltes de les taules rodones que apareixen com a diàleg interreligió entre responsables musulmans i cristians són d'una total esterilitat.

Tanmateix, la impressió que donen les taules rodones entre representants de religions és que no són un veritable diàleg sinó monòlegs juxtaposats. De fet, cada un exposa la seva fe i el seu punt de vista sense que l'altre escolti veritablement, ja que no sembla que ningú no cregui que pot aprendre de l'altre. De què serveix el diàleg si un està fermament convençut que en la pròpia tradició hi ha tot el necessari per a la pròpia salvació i no creu, almenys, que l'altre pot ajudar-lo a comprendre-la millor? Quina paraula salvadora pot sorgir de l'altre? Com a màxim, la paraula de l'altre em proporciona un coneixement etnològic, però poca cosa més. No és, de cap manera, un coneixement salvador, és a dir, aquell coneixement intern (ignasià) de l'altre que porta a estimar-lo profundament i que transforma radicalment la meua relació amb ell.

Digues-me amb qui dialogues i et diré qui ets

La realitat és que cada grup de cristians busca, dins de la gran diversitat de musulmans i de persones d'altres religions, aquell interlocutor que exerceix dins de la seva comunitat el mateix paper que ell dins de la seva. Per això, podem aplicar aquí allò de "digues-me amb qui dialogues i et diré qui ets".

El repte del diàleg està, doncs, en no parlar simplement amb aquells de l'altra religió que estan en un "paradigma conceptual" semblant al meu, ja que llavors no passa de ser un diàleg entre iguals.

b) Protestantisme(s) a Catalunya

Podeu prendre uns minuts per pensar si en la vostra ciutat, el vostre barri o el vostre carrer, o potser just a sota de casa, teniu un temple o una capella protestant.

Hi heu entrat alguna vegada? Sabeu què és una església? Té algun símbol que la identifica? Una creu a la paret, un rètol? Quina impressió us dóna? En coneixeu la gent que hi va els diumenges o entre setmana? Hi va molta gent? Des de quan? Són d'aquí de tota la vida? Són nous catalans? En coneixeu el pastor, la pastora? Quin són els seus trets característics? Els cants? Es pot sentir la predicació des de fora?

Aquest petit “exercici” també pot servir per una sinagoga, una mesquita, un centre budista... etc. Ens pot demostrar el mutu desconeixement.

Ser protestant a Catalunya no sempre ha estat fàcil, i obrir les portes de bat a bat fins i tot va ser impossible durant molts anys.

A Catalunya, l'Església Evangèlica de Catalunya (EEC), que forma part de la Iglesia Evangélica Española (IEE), està conformada per 11 comunitats de fundació metodista i reformada, ja que l'església del carrer Aragó 51 va ser fundada per pastors suïssos, que estaven en relació amb l'escola suïssa, i en va ser membre molt actiu i fidel en Joan Gamper, fundador del Barça. A Reus, l'església de tradició reformada, també tenia escola, i hi ha una capella al Vendrell. La Llagosta també té una església de tradició reformada.

Les comunitats d'origen metodista són vuit actualment. Els eixos bàsics de la fe protestant es van definir al moment de la Reforma del segle XVI, amb uns “eslògans” que encara ens serveixen per explicar ràpidament en què creiem:

Sola Gratia

Davant de Déu, no som res, i és Ell qui ens dóna la seva gràcia de manera total i gratuïta, sense els mèrits de les obres (religioses, de caritat, etc...).

La mort de Jesús, contemplada com la seva entrega total a Déu és l'única i irrepetible que salva.

Sola Fide

Som cristians, seguidors de Jesús de Natzaret, que coneixem per mitjà de la Bíblia, que és testimoni de la seva vida, la seva predicació, mort i resurrecció. La fe és confiança enmig dels dubtes i problemes que puguin passar.

Sola Scriptura

L'accés a la Bíblia és lliure, tothom l'ha de poder llegir en el seu idioma, i la seva interpretació no pertany a un magisteri, sinó que és la seva lectura personal i comunitària que edifica la comunitat d'iguals (homes i dones, pastors i “laics”). El centre del culte és la predicació, a càrrec del pastor, format teològicament, en diàleg amb la societat, i els fidels preparats a tal efecte.

Soli deo Gloria

És un “afegit” que vé de la tradició reformada (els altres vénen més aviat del luteranisme). Déu està per damunt de tot. Bach firmava les seves partitures amb SDG.

En la majoria d'esglésies protestants de tot el món hi ha l'accés de la dona al ministeri pastoral, acceptació del casament de divorciats, en alguns casos benediccions de parelles gais, no hi ha veto sobre la recerca mèdica, l'avortament s'entén segons les legislacions vigents, etc, etc. Es busca el diàleg obert i franc amb la societat i els seus problemes i desafiaments.

El protestantisme a hores d'ara a Catalunya s'ha vist incrementat per la vinguda de creients de Sudamèrica, Àfrica o Àsia. Alguns s'han anat integrant en les nostres comunitats i d'altres van crear les seves esglésies, que tenen molt poca relació amb les esglésies locals, per diverses raons: llengua, tipus de pastoració (se sorprenden de veure dones predicant), divergències teològiques, maneres de celebrar els cultes, etc. A la majoria de les esglésies de la EEC, llegim la Bíblia Interconfessional.

Si anem ara a la pregunta inicial de la taula rodona, perquè pot semblar que no he tractat el tema, és que fins fa poc estava prohibit entrar en un temple protestant, i a la inversa, molts protestants no entraven en una església catòlica.

El protestantisme té més coneixements sobre judaisme que altres religions, ja que llegim tota la Bíblia.

Podem dir que la plena igualtat, mitjançant una laïcitat ben entesa, encara no s'ha assolit del tot ja que el Concordat entre el Vaticà i l'Estat Espanyol fa que uns encara, com a la novel·la "Animal Farm" de George Orwell, són més iguals que els altres, i segueix atorgant uns privilegis i uns drets que deixen a les minories tal com estan.

c) La Laïcitat: un model a incorporar?

En el cas de l'Islam, la relació amb la modernitat és conflictiva, i de fet molts musulmans pensen en l'Islam com una alternativa a la modernitat occidental. Aquí sorgeix el fantasma del fonamentalisme.

Aquesta mirada crítica vers la modernitat desperta fantasmes entre aquells que rebutgen la religió com quelcom irracional i primitiu, que forma part d'una època superada, i que somien amb la seva desaparició. Però aquesta mirada crítica no té perquè ser reaccionària, ni conduir a postures integristes i de replegament i negació dels aspectes positius de la modernitat, com ara la democràcia o la igualtat de gènere. En aquest sentit, els musulmans des de fa més d'un segle estan cercant un equilibri, una tasca destorbada per les polítiques neo-colonials (guerres d'Irak i Afganistan, ocupacions de Txetxènia, Caxemira, Palestina... a més del recolzament occidental a dictadures a l'Orient Mitjà) i l'imparable control dels processos polítics per part de les grans corporacions financeres d'occident.

Però he vingut aquí a parlar sobre la situació de l'Islam a Catalunya, i del com el creixent rebuig social a la presència de l'Islam implica desafiament pel moviment catalanista, si és que és així.

Desigualtat religiosa

El sistema actual està pensat per mantenir els privilegis de l'Església (catòlica) davant dels seguidors de les altres confessions. Aquest sistema de desigualtats es verifica en els següents àmbits:

1. Desigualtat de tracte en funció dels acords (o carència d'acords) subscrits entre una determinada confessió i l'Estat.

2. Desigualtat en relació a l'ensenyament de la religió a les escoles públiques.

3. Desigualtat de tracte en l'assistència religiosa en les forces armades, presoners, hospitals, serveis socials i altres similars.

4. Desigualtat de tracte en relació al finançament i a la fiscalitat.

Cal assenyalar la vulneració de la separació entre l'àmbit polític i l'àmbit religiós, una constant per part de la classe política catalana. Actes oficials del Govern de la Generalitat: el 23 d'abril el Govern de la Generalitat celebra una missa a la capella de Sant Jordi. Inauguracions oficials amb presència exclusivament catòlica. Presència de símbols religiosos catòlics a les institucions públiques. Diners públics a universitats privades catòliques. Preservació del patrimoni històric a càrrec de la Generalitat i propietat en mans eclesiàstiques. Calendari de festes. Nomenclatura dels carrers. Símbols religiosos en l'espai públic...

Tot ens porta a la pregunta: Catalunya és laica?

Cal demanar a les forces polítiques democràtiques que pressionin l'Estat per acabar amb l'actual règim concordatari.

Islamofòbia: El segon aspecte que afecta a la vida dels musulmans a Catalunya és l'augment de la islamofòbia.

Incompliment de drets: el dret a obrir llocs de culte, a ser enterrat segons els propis rituals, a l'alimentació segons les pròpies creences, a l'ensenyament de la religió a les escoles, a l'assistència religiosa a presoners, hospitals, o la possibilitat d'establir escoles i fins i tot universitats pròpies. Constatem que avui dia existeixen pocs municipis catalans on els musulmans puguin ser enterrats segons les seves conviccions.

Dret a l'ensenyament de l'Islam a les escoles públiques. Dret a rebre assistència religiosa als hospitals i a les presons, o el dret dels malalts ingressats als hospitals i dels alumnes de col·legis públics o concertats a rebre un menú Halal.

La perspectiva i experiències protestants

Ens reunim per generar una conversa sobre la laïcitat en el context de la transformació i constitució de la societat a Catalunya, en aquest moment d'interrogació sobre la manera de com cal fer la vida social en un món globalitzat, on la multiculturalitat és un element latent. Entenc la laïcitat com una proposta de societat on l'estat és aconfessional i els acords de convivència d'una societat assumeixen el pluralisme cultural i religiós com un fet i també com un horitzó social.

En el cas del protestantisme espanyol i català, la simpatia i relativa aliança amb el pensament liberal també ha estat part de la història i pràctiques de les comunitats evangèliques, però en el cas del protestantisme de Catalunya i l'Estat Espanyol, no sempre es percep una comprensió crítica d'aquestes ambigüitats de la modernitat, fet que pot canviar en les actuals condicions de crisi econòmica, en la qual s'estan endevinant els efectes nefastos d'un model de societat centrat en la lògica del neoliberalisme econòmic. Hi ha una certa

ceguesa i complicitat respecte d'aquestes ombres de modernitat amb les pràctiques i el pensament d'un sector molt conservador del protestantisme a Catalunya, —com ha dit el Sr. Enric Capó—, on és molt escàs l'interès pels conflictes socials més rellevants i per les necessitats de trobar un diàleg interreligiós.

Freqüentment, moltes pràctiques evangèliques es redueixen a la competència del “mercado religiós” o a una competència per igualar-se amb els privilegis que té l'església catòlica respecte l'Estat amb temes d'educació, finançament o qüestions d'ordre civil. Amb tot això, hi ha sectors del protestantisme que s'oposen a aquesta orientació, que busquen una redefinició de la seva identitat sense negar aquesta història sobre la qual es va lluitar per la llibertat i la millora de la vida social des de l'experiència minoritària, que afirma de manera ferma la importància del camí ecumènic i del diàleg entre les diferents confessions religioses. Es tracta de comunitats petites on les pràctiques locals s'orienten (o pretenen fer-ho), de manera modesta, en aquest camí: el camí de la llibertat, el valor de la persona però també la solidaritat comunitària i social, en un objectiu que no estigui al servei exclusiu de la utilitat i el guany, sinó que sigui un motiu de viure i una pràctica de l'amor actiu.

Aquí torno a la pregunta que ens ha convocat: com es viu, des del protestantisme, l'impacte de la modernitat i com és la relació amb les institucions civils i polítiques, a Catalunya i a l'estat espanyol?

Crec que el protestantisme a Catalunya té encara la feina de construir aquesta reflexió crítica sobre la circumstància de la qual en forma part i la necessitat de transformar-la, de fer possible una societat diferent o millor.

Pel que fa a la relació amb les institucions civils i polítiques, coincideixo amb el Sr. Enric Capó, que diu que hi ha una mena de bifurcació de tendències: per un costat s'ha generat una mutilació del rostre evangèlic que, en els darrers 30 anys, s'ha encaminat cap a posicions de “dreta” i de preocupació per qüestions només internes (créixer en nombre i amb impacte mediàtic), mentre que una altra tendència es pregunta sobre la manera de participar en les lluites més rellevants (el diàleg ecumènic, el canvi social, etcètera) sense dissoldre la seva especificitat religiosa en termes d'identitat i testimoni.

Crec que les comunitats de diferents confessions poden aportar les reflexions que deriven de les seves pràctiques i creences, és a dir com entenem l'equitat i la dignitat del treball humà; com entenem el fet de tenir un sostre i quin és el compromís de l'hospitalitat respecte del foraster; com s'entén el fet de tenir el pa quotidià i la responsabilitat de compartir-lo com un bé comunitari.

Els rituals i el llenguatge religiós són pràctiques que visualitzen tradicions antigues que ens poden orientar sobre el present i el futur, sobre el què desitgem i esperem per la societat del futur. En el cas del protestantisme es tracta d'un projecte utòpic que vol proveir un horitzó de sentit per contribuir a la construcció d'un món diferent, a la construcció de la ciutat terrenal o d'un projecte històric nou.

Segons Sennet, quan ens sentim “Habitantes de siempre” d'un o un altre espai, adoptem un sentiment de propietaris tan absolut que resulta fàcil l'explotació desmesurada dels altres (sobretot dels estrangers que hi arriben).

Penso que aquesta metàfora forma part de diverses i antigues tradicions religioses en les quals es crea un monotema sobre la precarietat de la vida, la gratitud per tenir un sostre i pel pa quotidià, per l'hospitalitat com un deure sagrat, pel respecte i l'amor a l'altre que va més enllà de qualsevol llei.

d) Interrelacions de les respectives xarxes de treball

Els ponents van constatant que estem davant d'uns moments històrics de gran transcendència: un gran canvi que s'ha anat gestant al llarg dels darrers segles, sembla que ara es comença a manifestar. Un canvi que es visualitza per les diverses crisis per les que el món està travessant. També en el nostre país patim una crisi del concepte de país, de nació i de pàtria.

És objectiu d'aquest Congrés fer aflorar totes les energies, voluntats i projectes existents al llarg del territori per, per un costat lluitar contra la frustració, el desencís i la pèrdua de confiança i autoestima, i per l'altre per canalitzar tota aquesta força i també la que encara està latent en moltes persones, per tal de promoure un moviment ciutadà ampli que sigui capaç de remoure l'estancament de la classe política i buscar els nous lideratges que necessita el país.

És el moment d'orientar tot el dinamisme de les nostres societats vers l'objectiu de pilotar el canvi de paradigma que s'endevina, renéixer de nou i situar-nos en un context cultural nou recreant la nostra identitat cultural i nacional.

El canvi que es va intuït demana una manera nova de mirar el món i quin paper hi juga la humanitat. Cal una nova consciència per afrontar la manera com les persones i les societats s'han de relacionar, i també com aquestes s'han de relacionar amb la natura. Cal una visió integral del món i de la persona, cal abandonar la visió fragmentada i especialitzada sobre les coses i sobre els homes i les dones.

Una visió integral que en el cas de les persones humanes ha de tenir en compte la seva realitat corporal, mental i també la dimensió espiritual.

La Renaixença del segle XIX va ser possible perquè entre altres coses era també un moviment espiritual que va embolcallar a tota una societat en un clima de renovació, de bellesa, de sentiment, de generositat, de solidaritat, ...

Si avui no ens plantejem seriosament aquest repte, treballar la dimensió espiritual de la persona amb visió integral amb les altres realitats que la configuren, la nova realitat cultural que construïm naixerà mutilada i discapacitada. Cap teoria econòmica, cap ideologia, cap religió, cap meravella tecnològica, cap raonament, cap llei, per elles mateixes no podran assolir la justícia, la fraternitat i la llibertat si no estan amarades d'una essència espiritual.

I quan parlem d'espiritualitat, no parlem de cap religió o creença en concret sinó d'una profunda necessitat de ser i de trobar-nos amb nosaltres mateixos. Robert C. Salomon, professor d'economia i de filosofia de la Universitat de Texas ho va formular d'una manera molt bella i precisa en el seu llibre "Espiritualitat per a escèptics":

“Sostindr  que l’espiritualitat  s en darrer terme social i global, un sentiment d’identificació amb els altres i amb el món. Però, al mateix temps, l’espiritualitat també s’ha d’entendre en termes d’una transformació del jo. No és només una conclusió, o una concepció, o una filosofia que puguem emprovar-nos com uns pantalons nous. La manera com pensem i ens sentim prop de nosaltres mateixos influeix sobre qui som. Les grans reflexions i passions de l’espiritualitat no només ens impulsen i ens guien, o complementen la nostra agitada existència quotidiana. També ens fan canviar, ens fan ser persones diferents, éssers distints dels que  rem. L’espiritualitat és un procés. El jo és un procés, i l’espiritualitat és el procés de la transformació del jo”.

Aquest Congrés pretén revisar els actius del país, copsar el grau de vitalitat i recorregut que tenen, compartir les intuïcions i les realitzacions alternatives que la seva gent va elaborant i posant en pràctica, valorar com els obstacles, el cansament i la inhibició de la gent poden afectar a la creació d’una renovada consciència nacional. Doncs bé, un dels actius de primer ordre és la força i la inquietud espiritual inherent al nostre tarannà. Sense aquesta força i aquesta inquietud la nostra història no seria ni de bon tros tan rica, tan plena, tan diversa com ha estat i com és.

Ens hem d’alegrar que aquesta diversitat es manifesti també en el pla religiós. Avui Catalunya lidera el diàleg interreligiós en un marc tolerant i amb voluntat de trobada de totes aquelles persones que es mouen en l’espai de les creences per tal de fer aportacions positives al desenvolupament de la convivència i la integració de les persones nouvingudes.

Catalunya va apostar amb convenciment pel diàleg ecumènic i el treball conjunt entre totes les diverses esglésies cristianes des dels anys 50 del segle passat. Segurament fruit d’aquesta experiència l’abordatge del diàleg interreligiós ha resultat més fàcil.

La mateixa església catòlica ha tingut un perfil propi molt més obert i dialogant. El catolicisme va ser rellevant en la conformació de la nació catalana i la societat també ha bastit una Església inculturada en la realitat del país.

A Catalunya hi ha nombrosos grups laicals, com Església Plural, que treballen per una renovació de la institució catòlica, aix  com innumbrables ordes religiosos compromesos amb el benestar de les persones i que mantenen un fort comprom s nacional.

Aquestes xarxes que ajuden a connectar les diverses manifestacions espirituals que tenen lloc en el marc de les creences han de completar-se integrant també el món del pensament ateu i agnòstic, amb una llarga tradició des de fa segles al nostre país. Ara és el moment de superar les confrontacions històriques de caire anticlerical i antiliberal.  s el moment de la trobada de totes aquelles persones que defensen la llibertat de consciència i la laicitat de l’espai públic.

La laicitat ha de ser el marc de convivència on els valors religiosos puguin compartir projectes en favor d’una societat més justa i humana, en favor d’avançar en el nou paradigma que apunta. La laicitat ha de ser l’antídot a les temptacions fonamentalistes de qualsevol signe.

L’aportació d’aquestes ponències al III Congrés Catalanista es fonamenta en la urgència de promoure la creació d’una institució, que entenem hauria d’estar acollida dins

de l'Institut d'Estudis Catalans, que vetllés per impulsar projectes de retrobament de la persona amb la seva dimensió espiritual, de desvetllament d'una consciència espiritual personal i col·lectiva, de la promoció d'intercanvis entre els diversos corrents espirituals, siguin religiosos o filosòfics, i a la incorporació en els currículums educatius d'espais de coneixement i experiència espiritual.

6.- El pensament

Ponència Marc a càrrec del **Sr. Josep Montserrat**, professor de la Universitat de Barcelona.

Col·laboradors:

Sr. Josep M. Esquirol: Professor de la Universitat de Barcelona.

Sr. Ferran Sàez: Doctor en Filosofia per la Universitat Blanquerna.

Sra. Anna Punsoda: Llicenciada en Ciències de la informació a la URL i en Filosofia per la UB.

Introducció

Ara que celebrem el 125è aniversari del II Congrés Catalanista que tingué lloc a Barcelona el 1883, recordem la importància que tingué en la nostra història perquè aprovà, per primera vegada, el rebuig a allò que anomenem “el sucursalisme cultural i polític”. La dependència de la política catalana respecte de l'espanyola, menor en algunes etapes, sembla que ara s'ha revifat. L'objectiu del “sucursalisme polític” és clar: fer-nos resignats i immobilitzar-nos –per a fer-nos anar enrere escala avall–. Hi ha una forma d'evitar-ho, l'única: oposar-hi les nostres conviccions, relançant el compromís cívic, ocupant, cadascú, el seu lloc en el teixit social del nostre poble.

Continuem, doncs, en la mateixa situació que ens trobàvem quan Josep Tarradellas va proclamar el ja cèlebre, *Ja sóc aquí*. Continuem esperant el reconeixement com a país que la seva figura encarnava, continuem esperant, però no continuem expectants sinó que ens mantenim amb voluntat ferma de continuar avançant. Intentem sortir del joc confús de mitges paraules, terminis dubtosos, pactes trencats, equilibris inestables, compromisos traïts i sospites absurdes que ha esdevingut la realitat catalana dins la política espanyola. La nostra manera de fer, descrita per Jaume Vicenç Vives com a voluntat d'ésser, reclama ara més que mai la unitat de tots com un sol poble.

Per començar aquesta anàlisi sobre la situació actual dels catalans, creiem que com a poble que forma una nació, ens trobem ara en una mena de replà de la nostra història. Després d'haver sobreviscut, amb esforç, a èpoques especialment adverses, ara, en haver aconseguit un marc d'autogovern autònom, s'ha produït una mena de cansament i de desencís que ens ha allunyat de la política –com si aquesta dimensió fos prescindible–. Hi ha hagut i hi ha raons per a aquesta evolució, ben segur, però en allunyar-nos de la política, el que fem és, justament, agreujar-les.

Hem arribat a una mena de replà en l'escala que representa la història, hi hem arribat esbufegant. En les últimes dècades de la segona meitat del segle XX hem estat capaços de vèncer les inèrcies uniformitzadores i centralitzadores de la dictadura franquista, fer un procés de reconstrucció nacional amb encerts i errors, ben segur, però amb la clara consciència individual i col·lectiva de ser capaços de seguir pujant graons en l'escala de la història, cap a la plenitud, pas a pas, però constatant l'avenç.

Hem arribat al replà on som ara, i ho hem fet amb les forces minvades per la superficialitat –la banalització– que ha envaït la vida catalana i ha obert la porta al sucursalisme polític. Des d'aquest replà observem com molts es desenten de la política i, volent castigar els qui ens han portat a aquesta situació, amb el seu allunyament l'afavoreixen i resten energies al cos social de Catalunya.

Som encara en aquest replà al qual hem arribat amb l'esforç d'anys i anys, de milions de catalans. Però per mantenir-nos-hi i, no cal dir, per seguir amunt en l'escala de la història, necessitem recuperar les energies de tots els catalans. Altrament, el corc del sucursalisme polític seguirà influent, decisivament, en la vida catalana, i anirà fent retrocedir, fent-nos baixar esglaons d'aquesta escala que ja creïem assolits.

Provem d'analitzar ara la situació concreta en l'àmbit del pensament a partir d'una reflexió sobre on som, d'on venim i sobre què cal fer.

a) Present: on som?

Per a la vida d'un poble és fonamental que el màxim nombre de les persones que en formen part sigui plenament conscient de la situació en què viu, de les energies de què es disposa en cada individu i en el conjunt i, així mateix, dels objectius que es volen assolir. També pot viure sense fer-se preguntes, sense analitzar-se i sense projectar-se, però no és aconsellable. Els pobles que cauen en aquesta mena de mandra, en renunciar a elaborar uns objectius propis a partir de les seves capacitats estan condemnats a seguir les energies i les prioritats dels pobles que sí que en tenen.

La situació real d'un país, així com els recursos dels que disposa i la direcció que està prenent, no és matèria d'estudi de quatre intel·lectuals, sinó el dret i es podria dir que el deure de tot un poble. Quina és, doncs, aquesta "situació real" d'ara i com ha anat evolucionat els últims anys?

Com a conseqüència de la situació particular que vivim, els catalans patim d'una comprensió especial d'aquells conceptes generals que en altres països s'han assimilat de forma normal. A tot arreu, les nocions de subjecte, identitat o cultura formen part d'una col·lecció d'andròmines molestes que ara per ara no sabem ben bé on desar. Hi ha determinats racons del món, on aquests tipus de qüestions -subjecte, identitat, cultura- resulten més complexes que en altres contrades que tenen la sort de donar-les per suposades i poden ocupar-se d'anar fent la seva plàcidament. A Catalunya no tenim pas aquesta sort. Aquí ens hem de preguntar coses de base, fonamentals, que en altres països ja poden donar per suposades i avançar. De fet, és difícil saber si on hi posa "Catalunya" hi hauria de posar "Països Catalans", "territoris de l'antiga Corona d'Aragó de parla catalana" o alguna altra expressió per l'estil. En aquest racó del món, algunes coses són molt més recargolades i estrambòtiques que en altres racons del món, i per això convé parlar-ne. Quan un mexicà, un francès o un japonès –posem per cas– escriuen un assaig de pensament polític no se les han de veure amb totes aquestes subtileses. Com s'ha fet tota la vida, combinen la reflexió global i abstracta amb referents concrets –i si convé concretíssims– dels seus llocs d'origen. Això es fa d'una manera fluïda, gairebé natural. Aquí, en canvi, tenim tanta por que ens titllin de provincians que preferim posar exemples de la cultura esquimal abans que il·lustrar una determinada idea amb coses que han passat o passen a la Seu d'Urgell o a Capellades. Aquesta actitud una mica neuròtica ha conduït a una veritable anomalia:

en general, l'assaig polític que genera la cultura catalana té el seu horitzó en les relacions presents, passades i futures amb Espanya.

Sembla, doncs, que aquí hem de preguntar-nos pels fonaments, per aquelles coses que ja es donen per superades en estats monolíticament i satisfactòriament constituïts. Però que, en aquest intent de voler-nos entendre, condicionats per la por del provincialisme, partim d'un altre referent: Espanya. Aquest no és, evidentment, un fenomen actual sobrevingut espontàniament sinó que és fruit d'una llarga i perpetrada ocupació. Aquesta manca de referents polítics és, però, només una de les moltes cares de l'orfenesa dels catalans: la dependència que els nostres referents culturals tenen del judici que n'ha fet Espanya en seria una altra. Si tenim en compte que la situació cultural d'una nació no pot deslligar-se de l'activitat acadèmica que en ella s'hi desplega, ens serà útil fer un repàs a la trajectòria de diversos estudis universitaris dins l'ambient sociopolític català.

b) Passat: d'on venim?

Des d'inicis de segle XX fins a la II República, cal notar dos factors que influeixen decisivament en l'àmbit del pensament i la filosofia, i en situar-los receptivament respecte dels corrents contemporanis europeus. D'una banda, una influent corrent de renovació procedent del moviment cultural del catalanisme; de l'altra, la creació de la Secció de Filosofia a la Universitat de Barcelona (1912). Aquests dos impulsos assoleixen en certes ocasions moments de coincidència i de col·laboració, encara que no sigui norma general. Sobre aquests dos factors van actuar diferents voluntats de crear alguna cosa així com una «Escola filosòfica». En alguns casos, aquestes voluntats van arribar a denominar-se o voler-se entendre a si mateixes com a «Escola catalana» o «Escola de Barcelona». Tanmateix, és el cas que aquestes denominacions no aconseguissin una certa carta de naturalesa sinó per a designar «el que podia haver estat i no va ser».

Les voluntats de creació d'una «Escola» d'aquestes característiques podrien agrupar-se en tres: la que procedia de l'ambient eclesiàstic, la que es concentra i pot portar a terme la seva tasca en el terreny universitari i, en tercer lloc, la que procedeix del catalanisme polític i cultural. La relació entre elles és complicada ja que, tot i coincidir en certs moments, no pretenen el mateix i, fins i tot, arriben a entrar en franc conflicte, quan no apareixen conflictes interns en cada una d'elles. Amb tot, però, poden destacar-se resultats obtinguts en el camp de les publicacions i el contingut de la docència.

Tot i aquests esforços, la situació política va truncar qualsevol camí que s'hagués emprès. La guerra de 1936-1939 marca una censura definitiva en qualsevol d'aquestes pretensions. Durant la dictadura del general Franco, es poden distingir dos moments respecte de l'herència de l'espai simbòlic del que tot just començaven a ser estudis filosòfics catalans i que passà a ser gairebé un espai buit pel que fa als estudis filosòfics. En un primer moment cal destacar l'exili de bona part dels filòsofs catalans, i l'aïllament dels que es van quedar a Catalunya. Després de la guerra, el plantejament de qualsevol treball filosòfic mínimament digne, ja no partirà d'un terreny erm en el qual la possible filosofia catalana pogués prendre carta de naturalesa, sinó que el terreny filosòfic serà ocupat de manera intensiva pel model universitari espanyol. Aquest fet, doncs, canvia radicalment el que cal entendre per filosofia catalana –que, en tot cas, estarà obligada a treballar en un terreny que li nega l'existència–. El segon moment a destacar pel que fa a l'exterior, que s'allarga fins a la dècada dels vuitanta, coincideix amb una mutació del règim franquista. Va proce-

dir-se a una recepció apressada, asistemàtica i tendenciosa de tota mena de novetats que garantissin estar a l'avantguarda de la revolució pendent. Malgrat els problemes, Catalunya ha estat sempre oberta a les idees europees, si bé, per la diferent situació històrica, aquestes han tingut sovint un efecte retardat.

Des d'una perspectiva ja més concreta, tot i que és evident que en el camp general de la cultura es poden posar molts exemples de la voluntat de mantenir i enriquir aquests ponts amb Europa, cal matisar aquesta valoració genèrica si ens atansem al territori concret del pensament. D'una banda, una de les constants del comportament humà quan fem tard és donar-nos pressa. I si la pressa no és bona companya en general, pel que fa al conreu de la filosofia és nefasta. De l'altra, fins on restringirem el concepte «filosofia» en aquesta ocasió? Per a no ser diletantisme cultural, ideologia política, apostolat religiós o qualsevol mena de propaganda, li cal, al conreu de la filosofia, una exigència forjada en un àmbit cultural o institucional propici que permeti la formació d'una disciplina a través de diverses generacions. Per formar part d'una influència real i no resaltar només l'esforç singular d'aquest o aquell individu, només valuós en la seva significació particular, li cal formar part d'un circuit d'exposició, recepció crítica, discussió, valoració i aprofitament. Una altra vegada això demana un àmbit cultural o institucional propici que permeti la formació d'una disciplina a través de diverses generacions. En això, el pensament no és diferent dels altres sabers: té la necessitat d'una base sòlida per poder establir-se com a disciplina i donada la història del moviment cultural del segle XX, és evident que aquesta situació no va ser precisament aconseguida amb prou continuïtat.

Per tal que hi hagués hagut una internacionalització del pensament català (en el doble sentit de ser influït i d'exercir influència), hagués calgut primer que hi hagués hagut una cosa així com filosofia catalana. Entendríem per «pensament català» el pensament fet a les terres de parla catalana i pels seus fills, de tal manera que es podria aventurar que compartissin uns certs trets característics, com quan es parla i s'escriu sobre pensament alemany, francès, anglosaxó, espanyol o txec. No es vol dir amb aquestes etiquetes ni més ni menys que el que es diu: és més que simplement l'assaig d'idees que es fa en determinats territoris geogràfics o lingüístics i és menys que una substància descriptible d'aquestes territoris, perquè la filosofia en principi és universal –o té pretensió d'universalitat–.

Parlar d'aquestes «filosofies» vol dir reconèixer-hi trets comuns, que procedeixen d'un cert geni de la llengua o de la cultura –o precomprensió de la realitat– en el seu element més instrumental, o bé també un cert reconeixement d'una tradició, la qual cosa comporta una certa manera de procedir metodològicament, de delimitar i tractar els problemes, de relacionar-se institucionalment, fins i tot pel que fa als gèneres que s'empren en la comunicació, etc. El fet que això hagi estat objecte reiterat de discussió al llarg de tot el segle passat és una conseqüència clara de la falta de veritable tradició: del que hi ha no se'n pot dubtar amb tanta facilitat. Tanmateix, no és veritat tampoc que no hi hagi hagut res, ni seria just deixar-ho en l'oblit, ni és bo per a cap disciplina no tenir presents els seus referents immediats. Podem concloure, doncs, que el subjecte d'una «filosofia catalana», si bé va estar a punt d'existir de manera normal, no va arribar mai a ser altra cosa que un projecte de bones voluntats. Bones voluntats que van ser finalment anorreades per una voluntat sistemàtica de genocidi cultural. El cas tractat no és res més, en el fons, que un altre exemple que reflexa les extremes condicions en què ha viscut la cultura catalana: discontinuïtat, rivalitat, desorganització i, encara, la presència d'una voluntat aliena de destrucció i anorreament.

Al tombant de 1965 la cultura s'acaba emancipant de la tutela eclesiàstica a la qual havia estat fèrrriament sotmesa des de l'inici de la dictadura franquista. Aquesta emancipació va comportar una obertura respecte dels corrents de pensament contemporanis en onades successives d'entusiasme, que semblaven sengles descobriments del Mediterrani, al ritme d'una onada per curs entre 1965 i 1970. Entusiasmes (en el sentit lockeà del terme) que podrien ésser qualificats sense exageració, de terrorisme intel·lectual: qui no estava al dia era ostentosament marginat. Així doncs, successivament, des del curs 1964-1965 al 1968-1969, tocava ser heideggerià, hegelian, marxista, neopositivista, estructuralista. Després aniran arribant als ambients filosòfics del país el freudisme, el freudomarxisme, el nietzscheanisme, la fascinació per Orient, el postestructuralisme, la filosofia de la ment, etc. A partir del començament de la dècada dels setanta, trobem ja un pluralisme més o menys estabilitzat, amb predomini, però, de dues tendències, anomenades aleshores eufemísticament els analítics i els dialèctics, i amb un interès creixent per Nietzsche. És a partir de 1975 que es consolida el pluralisme filosòfic, amb una presència cada vegada més natural de tota la gamma de tendències existents en l'àmbit internacional i amb una disminució perceptible del grau d'ideologització de la filosofia i, per tant, de l'anterior polarització entre analítics i dialèctics. Es recupera progressivament la filosofia pròpiament moderna, que en el moment anterior havia estat descuidada, aparentment en benefici de la contemporaneïtat però en realitat en perjudici de la intel·lecció i de l'apreciació crítica d'aquesta mateixa contemporaneïtat. Es cultiven, cada vegada amb més competència (en contacte amb cercles internacionals), totes les branques de la filosofia. Es fan en llengua catalana una part de la docència i algunes publicacions (amb grans diferències segons els llocs).

Ara bé, després de veure breument les bones intencions, les voluntats exercides i les ruptures constants que ha patit la filosofia catalana des de principis del segle passat, cal dir que els darrers vint anys han estat uns anys de to més reposat. Amb tot, però, ens caldrà valorar-ne els resultats des d'una mica més de perspectiva i ponderar fins a quin punt i en quins àmbits s'ha portat el nivell dels estudis filosòfics a Catalunya al nivell dels estudis filosòfics internacionals i s'ha procurat una recepció adequada de la tradició filosòfica general, que inclou la pròpia. Aquest programa, però, s'ha anat desplegant massa soterradament en aquests darrers vint anys en un marc que dificulta l'existència singular de la filosofia catalana com a àmbit vertader de relació i estudi i respecte del qual no pot aventurar-se massa res.

Malgrat els llasts històrics que més han determinat la nostra situació actual, ens cal ser justos amb la feina que s'ha fet fins ara. Ens cal, a més a més, tenir molt present la necessitat de disposar d'eines de treball adequades i de qualitat per continuar avançant cap a un horitzó de futur on el català sigui una llengua tan digna per l'àmbit acadèmic com ho són les altres.

c) Futur: què cal fer?

Es parla d'una espècie de falla: la falla del desert i de l'excepció. És una espècie de retòrica que ja fa molt temps que dura i que parteix del següent fet: davant del desert que és la filosofia a Espanya, o a Catalunya, això o allò és una excepció a nivell europeu. De fet, podríem dir-ho de tot: què no passa en la vida mateixa? Quan la cosa no passa de la mitjana, estem sempre en una excepció europea. Avui no és el moment d'ésser rigorosos; però, potser, algun dia, haurem de començar a ser-ho i denunciar aquest tipus de coses;

perquè, de les dues coses, una: o no és tan desert el desert o les excepcions no són tan excepcions. Si s'està atent a la realitat de la producció en l'àmbit del pensament i la filosofia, estem treballant amb un cert ofici en els Països Catalans; i això s'ha de sostenir i s'ha de dir davant dels que parlen d'un cert desert; sense oblidar, però, que això és millorable i que ens cal una vigilància constant.

El problema de continuar la Renaixença en els estudis filosòfics és fer-se o no fer-se amb el que els idiomes cultes tenen com a *instruments de treball*. Sense ells, el provincià fenomen de la diglòssia (qui no ha sentit coses com aquestes: Jesús va dir: “*Amaros los unos a los otros*”. A aquest Jesús, què li passa: és potser de Salamanca? O “*En lo alto de estas piràmides, cuarenta siglos nos contemplan*”, deia Napoleó. Que ha nascut a Toledo, aquest Napoleó?) perdurarà. Era contra això que els homes de la Renaixença van decidir combatre i és un combat que encara dura. En parlar de Descartes, o de qualsevol altre gran autor, si hi ha o no textos en català, ens juguem moltes i moltes coses. Les traduccions de la Bíblia, les dels clàssics grecs i llatins de la Fundació Bernat Metge i les de Textos Filosòfics, que és una de les coses importants que s'ha fet aquests darrers anys, i són aquell tipus d'eines que hem produït bé. Però aquest camí és encara la via que cal recórrer en tota la seva extensió. Des de traduccions de les grans obres, a diccionaris i manuals, passant per una edició d'obres de referència i de recerca.

d) Cinc orientacions de futur per al pensament en català

La primera, que s'ha de tenir com una regla per als proper anys, és parlar bé des del co-neixement de les realitats aconseguïdes.

La segona és optimitzar l'ús dels recursos que tenim. Aquí, cal fer una política basada en una bona visió de mercat. El mercat de llengua catalana és suficient per fer segons quines coses, com han demostrat recents exemples. Ens cal entendre que els instruments de treball costen molt de produir-se i que s'ha d'utilitzar la seva optimització. Això passa per demanar una certa disciplina de rigor mínim. Sabem que produccions d'aquests tipus d'instruments costen de fer i d'editar, però que, quan les tenim, esdevenen senyals de la nostra presència i fan que qui no ha après a llegir el català el llegeixi.

La tercera cosa que hem d'anar realitzant és el que es pot anomenar “intervenció filosòfica” per a referir-se a les relacions entre filosofia i ciutadania. Nosaltres ens omplim la boca dient que estem en una democràcia. Chesterton deia que la democràcia és el govern de l'home qualsevol, i això vol dir que les societats democràtiques han d'educar tot home per poder governar. Per a què existeix això que diem sistema escolar? Per donar exigència als ciutadans per participar en el seu autogovern. Què s'ha de fer a les escoles? Fer ciutadans que puguin discutir amb capacitat dels seus problemes comuns, i això es pot fer sobretot segons la disciplina de la filosofia, perquè la filosofia és essencialment aquella part de la llengua i de la literatura que ensenya a raonar sobre els conceptes abstractes que regeixen la nostra vida en comú. Contribuïm i volem seguir contribuint, amb la llengua i literatura, en la seva secció abstracta que és la filosofia, a fer uns ciutadans que puguin parlar i escriure dels seus problemes comuns amb qualitat, amb dignitat i amb llibertat. Hi ha fenòmens que, per ells mateixos, són un símptoma: la gent vol discutir; no en té prou amb aplaudir els columnistes, tertulians i gent que surt a les televisions. Tenen necessitat d'una certa acció cívica i, per això, necessiten uns elements de formació acadèmica i que els mitjans de comunicació es dotin d'espais per al debat profund dels nostres problemes.

Tenim, doncs, el coneixement de la feina que es fa; tenim l'optimització dels instruments de treball; tenim la participació d'aquesta intervenció de la filosofia en la formació dels ciutadans lliures i capaços d'autogovern com una vocació que es realitza en català perquè estem en aquesta realitat. I en els camps de les universitats i de la Societat Catalana de Filosofia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, el qual pertany a la Unió Acadèmica Internacional, som acadèmics. Hi ha un moment, en la vida dels pobles, en què hi ha un esforç màxim de rigor en el saber i això es mostra en els estudis acadèmics. Els esforços d'aquests darrers anys han estat portar els estudis filosòfics catalans a un nivell internacional. Des de l'any 1980, estem treballant bé i amb molt esforç i en molts àmbits. Tenim un gruix de gent que, amb il·lusió i mitjançant un cert nivell d'ofici, en aquest moment, veu els estudis filosòfics com una possibilitat.

I ara **la quarta** cosa: internacionalitzar el nivell segons la vida diversificada d'estudi internacional. Al final del franquisme i en la transició, els nostres intel·lectuals eren molt savis, debatent-se entre l'editorial, la càtedra i el càrrec polític, però no sortien mai a fora, no fos cas que no fossin tan savis. Eren savis i havien obert camins i pensat coses, però eren transformacions d'urgències, d'esquemes i de càtedres guanyades amb pocs mèrits, que ens han deixat com un profetisme sense connexió en el moment d'elaboració o de prendre les lletres amb una certa propietat: hegelianes en una societat hegeliana, cartesiana en una societat cartesiana; i en cada cas, segons les circumstàncies: en congressos de lògica, d'ètica o del que sigui. Cal internacionalitzar el nivell d'estudis d'una manera el menys pedant possible, la qual cosa s'arregla anant a prendre una cervesa després de les conferències, i agafar, així, el sentit de l'acadèmia com el fet d'estar bé amb les coses i treballant amb il·lusió.

La cinquena indicació és que ens caldrà fer valdre els estudis filosòfics als Països Catalans. Hem de fer ambaixadors de les nostres realitats. No és tan difícil documentar-se del tot d'una manera habitual. Fent la nostra feina, sabem que hi ha d'altres que la fan també d'una manera usual. Hem de pressionar per defensar la lliçó de l'ensenyament de la filosofia al batxillerat i l'ensenyament de la filosofia a les nostres facultats.

ÀMBIT DE ECONOMIA I INNOVACIÓ

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

L'ÀMBIT D'ECONOMIA I INNOVACIÓ ha debatut i ha reflexionat sobre els factors de competitivitat de l'economia catalana i s'ha posat de manifest el convenciment que sense un alt nivell d'educació, sense recursos per fomentar la investigació en tecnologia punta, sense valoració social de la cultura de l'emprenedor i sense comptar amb finançament del risc productiu, el nostre futur econòmic està compromès.

Jordi Cuixart i Navarro

Vicepresident de l'Àmbit

*L'Àmbit d'Economia i Innovació
ha estat tutelat per un grup d'economistes del Col·legi d'Economistes de Catalunya
sota la direcció i coordinació del senyor Miquel Rubirola,
economista i membre de l'esmentat col·legi professional.*

Barcelona, 23 de novembre de 2009

ÀMBIT D'ECONOMIA I INNOVACIÓ

Novembre 2009

1.- Plantejament de l'Àmbit d'Economia i Innovació

En l'Àmbit d'Economia i Innovació el Congrés ha plantejat una reflexió sobre els factors de competitivitat de l'economia catalana de cara al futur, atenent al fet que l'economia catalana és, cada cop més, una economia plenament integrada al món i vinculada estretament als intercanvis econòmics globals i les seves conseqüències.

L'Àmbit ha posat l'accent en la ineludible necessitat que tenen les empreses catalanes de comptar amb una millorada base logística de transports, ports i aeroports per poder continuar creant riquesa i excel·lent en la focalització i la qualitat en un món altament competitiu.

L'Àmbit ha plantejat, també, una reflexió sobre l'estalvi dels catalans; l'administració d'aquest estalvi pel propi sistema financer català i la gravetat i importància negativa del dèficit fiscal sobre el creixement econòmic català.

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 va establir les obligacions de l'Estat espanyol envers Catalunya tant pel que fa a inversió directa de l'Estat, bàsicament en obres d'infraestructura i logística imprescindibles per a la viabilitat i potenciació de l'economia catalana, com en relació a la transferència de competències i, sobretot, de recursos financers a la Generalitat de Catalunya.

L'Àmbit ha fet una anàlisi i un pronunciament sobre aquesta important qüestió per a l'economia catalana: la manera com l'Estat administra la fiscalitat dels catalans; com distribueix les inversions en el territori i com transfereix competències i recursos a la Generalitat de Catalunya.

Des del Congrés, s'ha fet explícit el convenciment que Catalunya té un gran teixit productiu i que compta amb uns serveis diversificats de gran qualitat, fets que ens han permès a data d'avui ser un país capdavanter en moltes àrees del món econòmic global. Alhora, però, hi ha una aguda consciència que el nostre esdevenidor és incert en primera instància pel nou paradigma econòmic mundial però sobretot, i també, pel fet del persistent dèficit fiscal que ens impedeix aplicar recursos imprescindibles; per la manca de competències del govern de la Generalitat en qüestions determinants com ara ferrocarrils, ports i aeroports; per la escassa inversió pública i privada en investigació i innovació i per la debilitat del nostre sistema educatiu.

Des de l'Àmbit d'Economia i Innovació s'ha fet palès el convenciment que sense un alt nivell d'educació, sense recursos per fomentar la investigació en tecnologies punta, sense valoració social de la cultura de l'emprenedor i sense comptar amb finançament del risc productiu innovador, el nostre futur econòmic està compromès.

2.- Estalvi i sistema financer: el paper de les caixes d'estalvi catalanes

És oportú recordar que fins a l'anunci de fusions entre caixes d'estalvi hi havia un model català de caixes model que no tenia cap altra comunitat autonòmica de l'Estat. Teníem deu caixes: la primera, "La Caixa", és la més gran d'Europa; la segona –la Caixa de Catalunya– és de volum mitjà i les altres vuit són relativament petites. I cal destacar que les ciutats que tenen una caixa pròpia –Barcelona, Girona, Tarragona, Terrassa, Sabadell, Mataró, Manlleu, Manresa i Vilafranca– són ciutats que compten amb uns actius que altres ciutats no tenen: personal financer qualificat i una obra social a la vista de tothom. Les caixes han jugat un paper fonamental a les comarques on actuen.

El caràcter territorial que tenien abans les caixes s'ha transformat en poder obrir oficines fora de la Comunitat. De fet totes les caixes catalanes menys una tenen oficines fora de Catalunya i la presència de les caixes no catalanes a Catalunya és important. Aquesta situació crea situacions noves. Per exemple: La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona té el 50% dels dipòsits i possiblement el 50% dels crèdits i actius fora de Catalunya, de manera que té una important participació no catalana en el seu consell de representants dels impositors.

La naturalesa no mercantil de les caixes ha fet que desapareguessin a gairebé tot Europa i que es transformessin en societats mercantils, en societats anònimes. És important que això no s'esdevingui a Catalunya atès el paper fonamental que suposen per l'aplicació de l'estalvi intern al nostre país. L'ensorrada de Wall Street del passat setembre de 2008, ha reforçat la convicció que cal introduir principis ètics en el comportament econòmic financer, principis que les caixes poden aplicar més fàcilment que els bancs pel fet que els directius de les caixes no poden transmetre als seus familiars el patrimoni de l'entitat ja que no es seu.

És imprescindible evitar la politització de les caixes. A Catalunya totes les caixes catalanes són privades, però n'hi ha tres que tenen una participació pública en els òrgans executius, en haver estat fundades per les Diputacions provincials: la de Catalunya, la de Girona i la de Tarragona. A les altres, hi ha membres del Consell General que són representants dels municipis i dels consells comarcals on actuen, però amb poca capacitat decisòria. És important remarcar que ni sota els governs de CiU, ni del PSC - ERC - ICV, no hi ha hagut intervenció directa del govern de la Generalitat en la gestió de les caixes. L'única decisió política adoptada. és que un 7% dels fons que formen l'obra social de cada caixa van a parar a un conveni de les caixes amb la Generalitat, la qual té capacitat de destinar-los a les obres que cregui convenient.

Els beneficis de les caixes es destinen a augmentar fons propis –aquí el paper del Banc d'Espanya és important– i poden destinar la resta a Obra Social. L'any 2008, el benefici de les caixes va baixar i també l'aplicació a l'Obra Social, amb l'excepció de "La Caixa", que va mantir els 500 milions d'euros de l'any anterior.

La Generalitat de Catalunya té competència sobre les caixes amb el domicili a Catalunya. La creació del Fons de Reordenació Bancària (FROB) que permet al govern espanyol una intervenció, a través del Banc d'Espanya, en les caixes d'estalvi catalanes no prevista a l'Estatut d'Autonomia de 2006, ha creat una inquietud a la societat catalana. Si

l'administració central actua amb discrecionalitat política, estarà recuperant poders que ara, per via estatuària i constitucional, no té. Hom ha parlat d'una LOAPA financera.

L'altre qüestió transcendental és el procés de fusió iniciat des de les pròpies Caixes d'Estalvi Catalanes. Les caixes d'estalvi tenen una funció molt important lligada al territori que justifica moltes de les coses que fan i que poden quedar desvirtuades amb les fusions proposades: la proximitat amb els dipositants, la confiança que generen i tot el que dur a terme l'obra social. Això, que és fonamental, pot quedar diluït o tergiversat en les fusions inicialment aprovades pels consells d'administració.

Alhora, el coneixement directe que les Caixes d'estalvi tenen de les empreses en el seu territori, es pot perdre per raó de les fusions. Pot no haver-hi millor finançament per les empreses, sinó majors complicacions al moment d'obtenir crèdits. No hem d'oblidar que la grandària la major dimensió que s'obté amb les fusions, no garanteix per si sola ni la solvència, ni la funció institucional i creditícia de les caixes d'estalvi. De fet, hi ha moltes caixes d'estalvi catalanes que són petites de dimensió, però estan ben arrelades al territori i tenen un bon nivell de solvència.

L'altre motiu de preocupació a la societat catalana en el moment de redactar aquest document de síntesi és el problema de la futura convivència institucional entre caixes d'estalvi de fundació privada amb caixes d'estalvi de fundació pública que foren creades per les Diputacions.

El govern de la Generalitat hauria de liderar urgentment un diàleg amb les caixes d'estalvi catalanes, a fi d'evitar danys irreversibles per a l'economia catalana i les seves empreses. Alhora, el govern de la Generalitat haurà de negociar amb el govern de l'Estat la modificació del decret de creació del FROB i presentar un recurs al Tribunal Constitucional. En l'àmbit institucional català el Consell de Garanties Estatutàries ja ha assenyalat la inconstitucionalitat i la vulneració de diversos articles de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 que fa el Decret de creació del FROB.

3.- El fracàs per a Catalunya del nou acord de finançament autonòmic

Com és sabut el 15 de juliol el govern de la Generalitat de Catalunya i vuit governs més de comunitats autònomes amb president socialista van acceptar, a Madrid, un acord que determina allò que li passarà a Catalunya i a catorze comunitats autònomes més, així com a Ceuta i a Melilla, en matèria de finançament públic. L'acord adoptat a Madrid ha motivat moltes discussions públiques i té una gran transcendència pel que fa al finançament de la Generalitat i el futur polític i econòmic del nostre país.

Malauradament, l'acord de Madrid incompleix l'article 210.1 de l'Estatut de 2006, que diu amb claredat: "La Comissió Mixta d'Afers Econòmics i Fiscals Estat - Generalitat és l'òrgan bilateral de relació amb l'Administració de l'Estat i la Generalitat en l'àmbit del finançament autonòmic. Li correspon la concreció, l'aplicació, l'actualització i el seguiment del sistema de finançament, i també la canalització del conjunt de relacions fiscals i financeres de la Generalitat i l'Estat". No hi ha hagut un acord en el si de la Comissió Mixta Estat-Generalitat, sinó una decisió al Consell de Política Fiscal i Financera de Madrid, que aplega totes les comunitats autònomes.

L'article 206.5 de l'Estatut diu que el lloc que ocupa Catalunya en el rànquing de recursos per càpita abans de l'anivellament que fa l'Estat entre comunitats riques i pobres ha de ser el mateix que el que ocupi en el rànquing de recursos per càpita que s'obtenen del finançament autonòmic, després de l'anivellament que fa l'Estat. L'obligació que aquest article de l'Estatut imposa a l'Estat és per corregir una gran injustícia: l'any 2006 Catalunya va ser la tercera en recaptació per càpita de tributs del sistema de finançament, mentre que després de la redistribució que fa l'Estat, Catalunya ocupava l'onzè lloc en recursos obtinguts.

L'acord de finançament acceptat pel govern de la Generalitat de Catalunya no té en compte aquesta obligació de l'Estatut de 2006 i és un gran cinisme dir que una dificultat d'interpretació d'aquest article 206.5 de l'Estatut entre recursos per càpita i renda per càpita ha impedit aplicar un principi ben clar, que no busca cap altra cosa que mantenir un mateix ordre en el rànquing abans i després de la redistribució de recursos. És allò que l'Estatut anomena "principi d'ordinalitat".

L'Estatut de 2006, en el seu article 206.6, obliga l'Estat a tenir en compte uns fets diferencials: la població catalana en risc d'exclusió, el percentatge de població immigrant a Catalunya, el cost de la vida a Catalunya i l'esforç fiscal de cada comunitat autònoma. Això és lògic que sigui així perquè el cost de la vida és més alt a Catalunya (per comprar el mateix es necessiten més diners a Catalunya que a Extremadura, per exemple); el pes de la població immigrant és molt significatiu a casa nostra; hi ha més risc d'exclusió social entre els ciutadans a les societats més riques, i Catalunya fa un esforç fiscal enorme que no és compartit per altres comunitats de l'Estat que podrien fer-ho i no ho fan. Aquests indicadors de l'Estatut d'obligat compliment no s'han aplicat en el nou acord de finançament, i Catalunya pot sortir un altre cop discriminada.

El govern de la Generalitat de Catalunya ha acceptat que s'apliquin altres indicadors (població ponderada per dispersió, envelliment, insularitat, superfície, persones en edat escolar i densitat), indicadors que beneficien clarament altres comunitats. Si bé és cert que en el nou acord es té en compte la població real de cada any, cosa que fins ara no era així, aquest guany és insuficient per atendre les necessitats dels serveis públics a Catalunya pel fet que no es tenen en compte els indicadors bàsics establerts a l'Estatut de 2006. Malauradament, en el document aprovat no hi ha cap referència a l'esforç fiscal que és imprescindible que facin altres comunitats per establir l'anivellament entre comunitats autònomes i Catalunya pugui mantenir l'ordinalitat.

Segons l'Estatut de 2006, l'Estat tenia un termini màxim de dos anys per concretar de manera precisa el nou finançament (és a dir, del juny de 2006 al juny de 2008), i s'establí un termini màxim de tres anys per aplicar gradualment el nou finançament, és a dir, no més tard del juny de 2011. L'acord entre l'Estat, la Generalitat de Catalunya i les comunitats autònomes ha arribat el juliol de 2009, un any més tard del límit màxim establert, i el termini d'aplicació es trasllada al 2012, pel fet que s'aplica en quatre anys i no en tres.

La importància d'aquests retards té relació amb el fet que en un any, concretament el 2008, la Generalitat de Catalunya ha gastat més del que ha ingressat per valor de 4.800 milions d'euros (dèficit pressupostari) i amb el fet que en el mateix any Catalunya haurà experimentat un altre dèficit fiscal molt important, de l'ordre dels 18.000 milions d'euros,

segons el Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya, dèficits que el nou model de finançament no podrà compensar perquè començarà a aplicar-se el 2009.

Una altra qüestió també important a l'hora de valorar l'impacte negatiu del retard és que 1 euro d'un any val menys diners l'any següent quan la inflació és positiva i, per tant, fa variar el valor de les xifres. És evident que els 3.500-3.800 milions d'euros que la Cambra de Comerç de Barcelona va calcular que Catalunya hauria de rebre de quantitat mínima suplementària el 2006, segons els criteris de l'Estatut, tenen molt més valor econòmic, són més diners, l'any 2006 que els mateixos 3.800 milions d'euros que el govern de la Generalitat diu que Catalunya rebrà el 2012 (ERC, 3.855 milions; PSC, una forquilla entre 3.650 i 4.028 milions). Remarquem que el text de la Cambra diu textualment: "L'aplicació del nou model de finançament que estableix l'EAC (l'Estatut d'Autonomia de Catalunya) s'estima entre 3.500 i 3.800 milions d'euros de 2006." És ben clar que l'any 2006 no és l'any 2012, sis anys després.

Com en els altres acords de finançament aprovats, el de 1993 amb el PSOE, i els de 1996 i el 2001 amb el PP, també el nou acord de 2009 aportarà més possibilitat d'ingrés per a la Generalitat de Catalunya. Tanmateix, el nou acord de 2009 s'ha establert sobre la base de l'Estatut de 2006, que en matèria de finançament de la Generalitat és molt més explícit i clar que l'anterior Estatut de 1979, en relació amb el qual es van negociar els acords de 1993, 1996 i 2001.

El gran problema del nou acord de finançament acceptat pel govern de la Generalitat de Catalunya a Madrid és que el document oficial de 76 pàgines del govern de l'Estat no concreta cap quantitat de diners per a Catalunya. Tampoc no obliga l'Estat a cap transferència concreta de diners per a totes les comunitats autònomes el 2011 i el 2012. El document diu que l'Estat aportarà el 2009 una quantia global de l'ordre de 5.500 milions d'euros per a totes les comunitats autònomes i el 2010 un xifra lleugerament superior als 6.000 milions. No hi ha cap xifra ni cap compromís per al 2011 i el 2012. Les quantitats per a aquells anys les establirà el govern de Madrid que tingui el poder polític per fer-ho i que sigui capaç d'aprovar els pressupostos generals de l'Estat de cada any. Tampoc no sabem si les quantitats que finalment es consignin en els pressupostos amb la finalitat de concretar l'import destinat al finançament autonòmic s'obtindran reduint altres partides del pressupost, o bé augmentant els impostos o generant més endeutament i dèficit públic. El document del nou acord no diu res d'aquesta qüestió tan important.

En resum, la manca d'obligacions concretes de l'Estat respecte a Catalunya fan estèril el debat sobre les quantitats de diners que tindrà o no la Generalitat de Catalunya els propers anys. Hom pot formular els escenaris de creixement que hom desitgi per al 2012 i fer les hipòtesis tècniques que s'escaiguin per intentar concretar els diners que hom preveu que tindrà la Generalitat el 2009, el 2010, el 2011 i el 2012. Com ha dit ÒMINUM CULTURAL, en el seu comunicat oficial amb data de 22 de juliol, en el nou acord de finançament "queden en l'ambigüitat: el grau de participació final sobre la totalitat de recursos consolidables, l'ordinalitat efectiva després d'aplicar el sistema en el seu conjunt, el finançament dels serveis específics de la Generalitat de Catalunya, la capacitat fiscal en un context de crisi econòmica com el que estem vivint, la reducció efectiva de l'espoli fiscal de Catalunya, que sempre s'expressa equivocadament com a solidaritat, les necessitats

específiques de la immigració en l'índex de població, etc. D'altra banda, l'asimetria i la bilateralitat continuen essent un eufemisme.”

D'acord amb el que s'ha exposat, no és possible afirmar de cap manera, com ha fet el govern de la Generalitat de Catalunya en anuncis pagats als mitjans de comunicació i en nombroses rodes de premsa dels dirigents polítics del tripartit, que el nou finançament per a Catalunya “desenvolupa l'Estatut en la seva potencialitat”; “és un acord bilateral Generalitat-Estat”; “és just per a Catalunya”; “és transparent”, i “és estable” perquè perdurará en el temps. Tots els analistes independents i competents, que són molts, més enllà del que diu la propaganda política, coincideixen a afirmar que el nou acord de finançament comportarà inevitablement uns anys de comprovacions i anàlisis pel que fa a les conseqüències que realment es derivaran per a la societat catalana. En contra del que diu el govern, la problemàtica carpeta del finançament de la Generalitat de Catalunya no està tancada: malauradament, està més oberta que mai.

4.- Els efectes negatius del dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya: un problema no resolt amb el nou sistema de finançament autonòmic

Segons dades oficials publicades, Catalunya ha lliurat cada any a l'Estat espanyol, sense cap contrapartida, al voltant del 9% -10% de la seva riquesa (producte interior brut). És a dir, la quantia dels impostos que hem pagat els catalans i que hem lliurat a l'Estat espanyol ha estat superior en uns 18.000 milions -20.000 milions d'euros anuals a tota la despesa pública efectuada a Catalunya, tant a través de la Generalitat com de les inversions directes efectuades per l'Estat. Formar part de l'Estat espanyol costa 8.100 euros anuals a cada llar catalana i 2.700 euros anuals a cada català. Aquest cost és resultat del que s'anomena “el dèficit fiscal”, el qual a Espanya es produeix en base a una injustificada i falsa “solidaritat” de les zones més “riques” d'un territori respecte a les més “pobres”. Amb el greuge, a més, que el País Basc i Navarra, les més riques de l'Estat, estan exemptes d'aquesta “solidaritat”.

Allò que s'ha esdevingut a Espanya i que ha perjudicat molt a Catalunya és que el dèficit fiscal que patim és més del doble del que a Europa aporten les zones més riques, on de cap manera la solidaritat pot superar el 4% del producte interior brut d'una zona que és més rica que les altres. A més, no hi ha cap lloc a Europa, cosa que sí passa a Espanya, que zones de l'Estat que estan per damunt de la mitjana en renda per habitant rebin diners en concepte de solidaritat, i que zones que estan per ensota de la mitjana en despesa pública per càpita aportin diners sense contrapartides, com és el que li passa a Catalunya.

Per culpa del dèficit fiscal els nostres serveis i béns públics de caràcter social com ara l'educació, la sanitat i els serveis socials i moltes de les nostres infraestructures i equips públics, estan sense els recursos necessaris imprescindibles. En l'àmbit educatiu, Catalunya dedica una despesa pública del 3,4% de producte interior brut, segons les darreres dades de 2005, mentre que a la Unió Europea la mitjana se situa en el 5%. En sanitat, la despesa pública a Catalunya és el 4,2% del PIB, mentre que a la Unió Europea la mitjana és del 6,1%. Si tenim en compte que la sanitat i l'educació suposen gairebé la meitat del pressupost de la Generalitat de Catalunya, tenim un indicador clar de com la manca de finançament es correspon amb un nivell de despesa inferior al de la Unió Europea, i per tant molt més baix al de països amb nivell de renda similar.

Tots els experts en finançament públic indiquen que el nostre dèficit fiscal és insostenible i és injust. Per això, entre altres raons, es va aprovar un nou Estatut d'Autonomia, el de 2006 que va establir un nou marc legal d'obligat acompliment per part del govern de l'Estat i el de la Generalitat de Catalunya.

Segons el Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya el resultat del nou finançament aportarà uns ingressos que és obligat comparar amb el dèficit fiscal de Catalunya i amb el propi dèficit públic de la Generalitat. Les xifres que s'esmenten a continuació són resultats i estimacions fetes pel propi Departament d'Economia i Finances; estan expressades en euros constants de 2009 i les xifres d'ingressos depenen de l'índex de variació dels ingressos tributaris de l'Estat. Quan el govern català diu que la Generalitat ingressarà 4.028 el 2012 això es produirà si augmenta l'índex de recaptació un 3% i és en euros de 2009 cosa que vol dir que amb la inflació valdrà menys el 2012.

	Increment de diners que obtindrà la Generalitat de Catalunya amb el nou acord 2009	Dèficit fiscal de Catalunya	Dèficit públic de la Generalitat de Catalunya
Any 2008	0	18.000 M€	4.800 M€
Any 2009	2.151 M€	20.000 M€	5.000 M€
Any 2010	2.613 M€		6.300 M€
Any 2011	3.013 M€ - 3.196 M€		
Any 2012	3.687 M€ - 4.012 M€		

Una anàlisi comparada de les xifres anteriors expressades en el quadre palesa, sense cap possibilitat de dubte, que el nou acord de finançament defensat pel govern de la Generalitat de Catalunya no compensa de cap manera el dèficit fiscal que pateix Catalunya. És evident que la Generalitat de Catalunya no tindrà els diners imprescindibles que es necessiten per a sanitat, educació, serveis socials, equipaments, infraestructures i serveis públics en general.

L'Estatut de 2006 va establir, també, que per a compensar el dèficit fiscal que pateix Catalunya, l'Estat ha d'invertir directament en infraestructures molt més del que ha fet fins ara. Ha estat un escàndol majúscul de la democràcia, el fet que l'import de la inversió directa de l'Estat a Catalunya sempre ha estat pressupostada molt per sota del pes del nostre producte interior brut en l'economia espanyola; i, a més, només una part d'allò que s'havia pressupostat s'ha concretat en inversions realment efectuades. Els anys 2006, 2007 i 2008, l'Estat espanyol no ha complert amb allò que diu la disposició addicional tercera de l'Estatut que obliga a que la inversió de l'Estat a Catalunya en infraestructures per un període de set anys sigui equivalent al pes del producte interior brut de Catalunya.

5.- La viabilitat econòmica de la independència política de Catalunya

Si Catalunya tingués un Estat polític propi, el dèficit fiscal que patim no existiria i, per tant, són molts els recursos financers que podríem destinar a l'economia del nostre país. Si bé, com és lògic, caldria atendre unes noves despeses específiques, com ara ambaixades, consolats i, tal vegada, un exèrcit propi (sic).

Si no tinguéssim dèficit fiscal, i tinguéssim aquestes despeses d'Estat, calculades entre el 2 i el 3% del nostre producte interior brut, podríem incrementar entre un 6 i un 7% el nostre producte interior brut i la nostra riquesa, sense canviar cap altra cosa que la nostra condició de membres de l'Estat espanyol. En el benentès, però, que és imprescindible i convenient tenir l'euro com a moneda pròpia i ser membres de ple dret de la Unió Europea.

A diferència d'ara, amb un Estat propi, el Parlament de Catalunya podria legislar sobre importants aspectes de l'economia catalana i del model de producció i de societat. Ara moltes d'aquestes qüestions transcendents són competència del Congrés de Diputats i del Senat, a Madrid. El fet de la globalització econòmica i social, que ha tret competències als estats-nació, i la necessària supeditació a la Unió Europea no desdiiu que Catalunya, amb Estat propi, podria prendre decisions des del seu marc de necessitats i interessos.

Així mateix, amb un Estat polític propi, el govern de la Generalitat podria aplicar mesures de política econòmica tenint Catalunya com a prioritat, sense haver de compartir i exercir competències amb l'Estat espanyol. Les prioritats d'inversions i despeses en matèria de recerca i desenvolupament, i les quatre i: identitat (de marca i producte), innovació (científica i tecnològica), impacte (mediambiental) i infraestructures (ferrocarrils, carreteres, ports, aeroports, energia) es podrien definir amb claredat des de l'Estat propi. Per exemple, una política econòmica com la de fomentar l'Eix Mediterrani i alhora, afermar Catalunya com a porta logística d'Àsia, és evident que es podria fer amb un Estat propi i difícilment es farà des d'Espanya.

Quan es parla de les possibles conseqüències negatives per a l'economia catalana d'una independència política de Catalunya, hom esmenta sempre el tema de la importància del mercat espanyol per a l'economia catalana. Cal tenir en compte, en primer lloc, que l'economia catalana s'ha obert al món i és competitiva, malgrat la crisi, en molts mercats globals, fora d'Espanya. Avui Catalunya ven a Espanya un 35% de la seva producció i hi compra un 25%. Si, en cas de ser realitat la independència política de Catalunya, hom intentés fer un boicot a l'economia catalana des d'Espanya, tal vegada això fóra possible per a determinats productes, com ara el cava, per exemple, però difícilment podria reeixir en tots els productes i serveis catalans, i menys d'una manera permanent, de llarga durada. Els espanyols, a més de la qüestió racional de comprar al millor preu i qualitat béns i serveis, vinguin d'on vinguin, també estan obligats a fer els seus números pel fet de les compres catalanes a productes i serveis espanyols.

L'Àmbit d'Economia i Innovació del Congrés va debatre en una ponència basada en el llibre del catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona, senyor Jacint Ros Hombravella *"Més val sols... La viabilitat econòmica de la independència de Catalunya"* que és un llibre amb rigor acadèmic; basat en xifres solvents i anàlisis empíriques; i fonamentat en conceptes teorico-doctrinals plausibles.

El llibre del professor Ros exposa que les 400.000 empreses catalanes existents tenen, malgrat tot, una base prou sòlida i de futur que la crisi actual pot malmetre, però no anorrear. "Comptant amb la nostra demanda interna (40% del producte interior brut català en béns i serveis), mantindríem els mercats fora i després els eixamplariem, per la creació previsible de la demanda espanyola. Però cada vegada exportariem més béns –productes i serveis (per exemple, turisme)".

Un altre avantatge econòmic de la independència política és que Catalunya podria establir una política econòmica pròpia en matèries decisives, com ara: la política fiscal i d'assegurances socials; la política pressupostària; la política industrial; la política financera; la política d'immigració, i capgirar a favor nostre la gestió dels aeroports catalans, el Prat i d'altres; dels ports; de Renfe, etc., així com modificar el paper dels organismes reguladors espanyols com ara la Comissió Nacional Espanyola de l'Energia, de Telecomunicacions, etc.

Un dels mèrits principals del llibre del professor Ros és haver explicat amb arguments sòlids com allò que s'acorda des de l'Estat espanyol no coincideix amb els interessos prioritaris que té l'economia catalana. “L'economia catalana pateix el fet d'estar subordinada a una política econòmica que homogeneïtza les decisions a tot el territori espanyol. Les polítiques econòmiques aplicades limiten les nostres potencialitats, sobretot perquè els seus criteris no s'adapten a les nostres necessitats i les característiques econòmiques de la nostra empresa”.

El llibre del professor Jacint Ros Hombravella defensa amb dades i arguments, que “tenim una economia forta, diversificada i amb potencial, capaç de sobreviure per les seves pròpies forces”. La independència política de Catalunya no ha de suposar, doncs, per si mateixa un dany a l'economia catalana, ans al contrari. La nova Constitució política catalana ha de garantir que Catalunya sigui un Estat d'Europa, democràtic i social, respectuós amb la llibertat d'empresa, amb garanties pel treball i amb l'euro com a moneda pròpia..

6.- La voluntat política i de la societat civil catalana en l'àmbit de l'Euroregió i l'Euroregió de l'Arc Mediterrani (Euram)

Des de la nostra integració a la Unió Europea, fa vint-i-tres anys, els governs catalans amb el suport d'una societat i una opinió pública molt favorables a la plena inserció de Catalunya en la realitat europea, varen desplegar una intensa activitat per situar-se en tots aquells àmbits d'interès per a Catalunya en la Comunitat Econòmica Europea, d'aleshores. Aquesta activitat fa agafar cos en las institucions europees, en els àmbits de decisió en afers europeus dels estats membre, especialment de l'espanyol i en el que tenia més a l'abast, el regional-nacional. En particular a l'Euroregió, institució oficial de la Unió, i a l'Euroregió de l'Arc Mediterrani (Euram).

A l'Euroregió i a l'Euram existeix un comú denominador, en coincidir alguns dels països que les integren i també per la seva dimensió mediterrània en la qual el lideratge de Catalunya en poder comptar amb la gran capital de Barcelona li permet aspirar a articular un paper clau en la Mediterrània Nord –Occidental. Tenim reconegut aquest paper a tota la Mediterrània amb l'establiment del Secretariat Permanent de la Unió per la Mediterrània a Barcelona, fruit de la base que ha proporcionat l'Institut Europeu per la Mediterrània, l'origen del qual cal cercar-lo en l'Institut d'Estudis Mediterranis creat precisament per impulsar la política mediterrània des de Catalunya. Una creació anterior fins i tot a la reunió del Consell Europeu a Barcelona el 1995 sota la presidència espanyola de la Unió que fixà la política mediterrània d'aquesta impulsant el conegut “Procés de Barcelona”.

En els anys vuitanta tan el govern català com l'Ajuntament de Barcelona promogueren les relacions amb Montpeller i Tolosa de Llenguadoc amb la finalitat de crear una àrea de desenvolupament basada en la complementarietat de les seves economies i del potencial logístic i de comunicacions que ben aprofitats i potenciats portaria a consolidar una zona molt destacada de la Unió Europea en l'Arc mediterrani. El fort pes de l'economia catalana amb el port de Barcelona i l'aeroport internacional però basada en activitats productives més tradicionals és complementava i es complementa amb l'especialització de Tolosa en l'aeronàutica i Montpeller amb la biotecnologia amb activitats de recerca i desenvolupament i innovació tecnològica força avançades i capdavanteres internacionalment en aquestes especialitats.

La voluntat política de consolidar aquest àrea portà a la creació d'una euroregió oficial amb seu a Perpinyà formada per Catalunya, Llenguadoc-Rosselló i Migdia-Pirineus, ampliada el 2004 amb Aragó i les Illes Balears amb uns objectius programàtics establerts a la declaració "L'Euroregió, un futur compartit". En aquesta declaració es destaca els interessos comuns en el desenvolupament d'infraestructures i comunicacions, activitats de recerca i innovació tecnològica, les afinitats culturals i històriques a més de l'interès compartit en el desenvolupament de les activitats relacionades en el medi ambient, el turisme i la preservació d'un patrimoni natural i cultural, posant-se de relleu a més la seva posició estratègica en relació amb altres eixos com els de l'Ebre, Garona i Roina.

La creació d'aquest àmbit europeu transfronterer ha estat positiva i plena de potencialitats però fins ara les realitzacions han estat migrades i molt més limitades en relació amb les expectatives creades, la pertinença a dos estats fortament centralitzats no és un factor aliè, com es constata en relació a projectes com el TGV o el transvasament del Roina.

En base a la iniciativa promoguda per l'Institut d'Economia i Empresa Ignasi Villalonga es vol promoure de manera molt ambiciosa l'EURAM, l'Euroregió de l'Arc Mediterrani. En base a la potent iniciativa de la societat civil es promouen projectes d'interès comú a Catalunya, Illes Balears, Llanguedoc-Rosselló i País Valencià, demostrant la potencialitat d'aquesta realitat en l'Arc Mediterrani i l'interès d'actuar conjuntament per aprofitar les seves potencialitats. Es fomenta un procés que aniria des de l'interès privat de la societat civil a l'àmbit polític que hauria d'assumir el fet com una realitat també política en els respectius Estats i evidentment a nivell europeu.

La identitat econòmica i el seu pes a escala europea es pot analitzar en el valuós observatori estadístic de l'EURAM i també en les notes del govern català sobre l'Euroregió, tots els territoris integrants en una o una altra, amb l'excepció de Llenguadoc – Rosselló, tenen una mitjana de renda per càpita superior a la mitjana europea, el pes certament és molt destacat en relació al conjunt de l'economia de l'estat espanyol, amb un pes important en indústries manufactureres, elevada exportació, destacada activitat turística i una agricultura i activitats relacionades amb una elevada productivitat i per alguns productes de la indústria alimentària clarament internacionalitzada.

7.-La transcendència de l'Euroregió de l'Arc Mediterrani (Euram) pel futur de l'economia catalana

En base el llibre de Joan B. Casas, degà del Col·legi d'Economistes, i Patrícia Crespo que té per títol "*L'EURAM: centre o perifèria? Una perspectiva econòmica*" en els debats de l'Àmbit d'Economia i Innovació, es va recordar que des de Catalunya s'ha defensat en els darrers anys que l'eix Barcelona-València i la seva àrea d'influència immediata, en especial les Illes Balears i el Rosselló, presenta condicions que permeten dissenyar en una gran regió de base econòmica que, dins d'Europa però també en el context mundial, jugui un paper important, no perifèric ni subordinat.

Les característiques d'aquesta regió que fonamenten aquesta afirmació són:

Factors externs	Factors interns
<ul style="list-style-type: none"> - Economia oberta, exportadora i diversificada. - Baix estoc de capital públic, molt lluny de la mitjana europea i d'altres comunitats de l'Estat. - Problemes comuns: transport per carretera, turisme, aigua, mercaderies portuàries, infraestructures, energia, capital humà. - Dèficit fiscal amb l'estat elevat. - Notable homogeneïtat en la seva estructura socioeconòmica.	<ul style="list-style-type: none"> - Intensa interrelació entre les diverses zones de l'Euroregió constituint una zona molt integrada econòmicament. - Model productiu basat en clústers molt diversificats. - Estructura empresarial formada per les pime.

Aquesta àrea que pivota sobre l'eix Barcelona-València l'Euram es revelaria, doncs, com una regió econòmica nodal, és a dir, amb una elevada complementaritat i integració entre les activitats econòmiques que es desenvolupen en el seu territori, però que, a més, presenta elements d'una regió econòmica homogènia, en acumular un conjunt de factors comuns a tota la regió.

Des d'aquesta perspectiva, aquesta regió i la seva àrea d'influència es configura com una de les grans àrees de base econòmica europees amb un model propi de producció i amb possibilitats de fer de contrapès a la gran àrea de nord d'Europa. Cal destacar, per tant, que la delimitació i especificitat d'aquesta regió ve determinada per la coincidència d'un conjunt de factors que hem definit com a externs i interns. Cadascun d'ells, tot i la seva importància i el fet que són utilitzats també de manera individual en l'anàlisi regional, no permetrien parlar amb contundència d'una àrea territorial amb necessitat d'articular-hi polítiques específicament pensades per ella. Es, per tant, la conjunció i la coincidència del conjunt de factors descrits el que vertebra la regió.

Sobre la seva capacitat i importància són il·lustratives, a títol d'exemple, les dades següents:

Taula I: El comerç exterior de l'Euram en %, any 2007 (Font: ICE)

TERRITORI	Exportacions %, 2007 (fora de l'Estat espanyol)	Importacions %, 2007 (fora de l'Estat espanyol)
Catalunya	27,5	28,2
País Valencià	10,2	8,1
Illes Balears	0,8	0,8
Euram	38,5	37,1
Estat espanyol	100	100

Taula II: Grau d'obertura del territori Euram, any 2007, dades en milions d'euros (Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'ICE i l'INE).

	Exportacions (X)	Importacions	X + I	X + I/PIB cada Comunitat (%)
Catalunya	49.951,20	79.123,30	129.074,50	65,67%
País Valencià	18.554,90	22.647,80	41.192,70	40,26%
Illes Balears	1.521,10	2.335,40	3.856,50	14,80%
Euram	70.017,20	104.106,70	174.123,70	53,59%

L'elevat nivell d'integració econòmica de Catalunya i el País Valencià es reflecteix clarament amb les dades que es presenten a continuació:

Taula III: Relacions internes Euram, any 2005.

		Catalunya	País Valencià	Illes Balears	Euram
Catalunya	Exportacions a	--	15,80 %	5,09 %	20,89 %
	Importacions de	--	17,39 %	1,12 %	18,51 %
País Valencià	Exportacions a	20,17 %	--	5,28 %	25,45 %
	Importacions de	27,80 %	--	0,38 %	28,18 %
Illes Balears	Exportacions a	36,44 %	11,63 %	--	48,07 %
	Importacions de	45,23 %	24,50 %	--	69,73 %

Nota: Les dades esmentades en els quadres provenen del llibre citat: "L'EURAM: centre o perifèria? Una perspectiva econòmica", de Joan B. Casas i Patrícia Crespo. Editorial Tres i Quatre (2009).

En una primera aproximació, les relacions internes entre el territori Euram permeten afirmar:

- La notable dependència de les Illes Balears cap a la resta de l'Euram, en bona part provocada per la seva situació d'insularitat i per tenir una economia molt més fonamentada en el sector serveis, amb una participació d'aquest sector molt més alta que a la resta del territori de l'Euram.
- La important relació comercial entre els dos eixos bàsics de l'Euram, el País Valencià i Catalunya. Efectivament, pot afirmar-se que per a Catalunya el primer client i el principal proveïdor és el País Valencià (en els darrers anys a poca distància, pel que fa a les vendes, d'Aragó). Al País Valencià es repeteix la situació i Catalunya es converteix amb distància en el seu primer client i proveïdor. En aquest cas, la intensitat de les relacions comercials és tan notable que, dins el comerç interregional del conjunt de l'Estat, el País Valencià quasi triplica les importacions que fa de Catalunya amb relació a les de Madrid i supera en més del doble les exportacions. De fet, el segon mercat del País Valencià és Andalusia i el tercer, la regió de Múrcia.

Competir en aquest segle XXI obliga a tenir present aquestes característiques i en conseqüència, a definir polítiques pensades per a aquesta realitat si es vol ser present en el mercat mundial. Qualsevol projecte en aquest context s'ha d'articular partint d'una visió àmplia, que parteixi de les bases econòmiques de l'àrea territorial, organitzant-se a nivell intern sinèrgicament i sense jerarquitzacions. Tot i que això és evident en pràcticament tots els casos, ho és especialment en l'àmbit de les infraestructures i del model industrial. Així, seria imprescindible per mantenir els nivells de competitivitat que s'han assolit fins ara, les següents accions:

El model industrial de l'Euram ha d'impulsar els sectors i els clústers amb potencial de creixement enfront dels sectors madurs de la seva economia, entre els quals el de la construcció seria el més representatiu. Com es pot suposar, no es tracta d'una substitució del model industrial, sinó de complementar-lo amb accions decidides que en permetin l'adaptació.

Molt resumidament, cal ampliar la base amb sectors (societat del coneixement), reduir el pes dels que estan molt sotmesos a oscil·lacions cícliques (construccions i turisme, fonamentalment) i reforçar els sectors i els clústers tradicionals que han fet un notable esforç de tecnificació i mantenen, per tant, una posició favorable. Les propostes que segueixen s'inscriuen en aquesta línia i pretenen simplement assenyalar tendències en aquest sentit.

Exemples d'accions concretes que englobarien, amb intensitat diferent, administracions, sectors empresarials i professionals, universitats, hospitals, parcs científics i centres de recerca, entre d'altres serien:

- Potenciar l'Euram com a "bioregió" i, en concret, la biotecnologia i la biomedicina com a sectors emergents (cèl·lules mare, teràpia genètica, diagnòstic molecular...).
- Focalitzar el sector de la sanitat, entès com a sector econòmic, aprofitant-ne les potencialitats (recerca, formació, extensió de serveis, etc.).
- Impulsar el sector quimicofarmacèutic i el seu potencial de recerca.

- Crear centres de tecnologia avançada (el sincrotó en seria un bon exemple).
- Aprofitar les possibilitats logístiques de l'Euram.
- Optimitzar la notable xarxa universitària de l'Euram per potenciar la relació entre empresa i universitat i les iniciatives empresarials que sorgissin a l'empara dels centres universitaris, especialment en l'àmbit de la tecnologia (spin-off).
- Donar suport als sectors tradicionals de l'economia de l'Euram, tecnològicament preparats i exportadors, dins el procés cap al seu gran repte: la presència i penetració en els grans mercats internacionals dels països emergents i, per tant, amb més capacitat de demanda. Cal tenir present que, actualment, l'exportació es concentra majoritàriament en països econòmicament sòlids, com les de la Unió Europea, però amb taxes de creixement molt moderades.
- Analitzar els clústers que presenten problemes d'adaptació, i estudiar-ne les possibilitats reals de subsistència. Establir polítiques fiscals, financeres, tecnològiques, cooperació en les diverses fases de producció i màrqueting, que facilitin l'adaptació competitiva.

Les empreses de l'Euram es troben en una cruïlla històrica. Per una banda, han tingut, fins ara, fortaleces importants (solidesa financera, rendibilitat, localització geogràfica, etc.) i també febleses greus (relaxament innovador, dèficits de formació, manca d'orientació al mercat, insuficient inversió en intangibles com ara marques o disseny, manca d'internacionalització, dèficit fiscal i d'infraestructures, burocratització, etc.).

La mundialització, les deslocalitzacions i el dinamisme creixent d'alguns països de l'Europa de l'Est, de la Xina, l'Índia i d'altres països en procés de desenvolupament fan pensar que el futur immediat serà molt diferent. L'estat del benestar que tant ha costat d'assolir fa insostenible una estratègia empresarial basada en costos baixos. L'Euram, igual que la vella Europa, corre el risc de perdre el tren.

És el moment de fer un "canvi de xip" i entrar en la dinàmica de la innovació permanent, de la cultura de l'esforç, de la importància del disseny i d'altres actius intangibles, de l'orientació als mercats internacionals, dels increments de productivitat, d'un pacte entre empreses i administracions per posar al dia les infraestructures, etc. Altrament, en molt pocs anys importants sectors de l'economia de l'Euram, i especialment de la indústria, poden esdevenir testimonials i crear situacions complexes d'atur, pobresa i conflictivitat. És per aquest motiu que cal impulsar aquells sectors i clústers potencialment creixents i amb més valor afegit com la biomedicina, la farmàcia, la biotecnologia i la salut, entre d'altres, que ja hem esmentat.

El transport i la logística són estratègics per a la competitivitat de qualsevol regió i constitueixen un dels eixos clau per al seu desenvolupament econòmic i social, tant des del punt de vista de la generació directa de riquesa com des de la seva funció imprescindible de suport a la resta d'activitats productives, comercials i de consum. La globalització de l'economia, i la deslocalització d'activitats productives, accentua encara més la necessitat de ser competitius en el mercat logístic internacional. L'Euram, per la seva situació geogràfica i per la seva tradició industrial i comercial, es troba molt ben posicionat per a competir en aquest sector d'activitat. No obstant això, ha de disposar d'unes infraestructures i d'uns serveis competitius per a poder afrontar els requeriments, de la logística i els fluxos comercials. Concretament, el sistema d'infraestructures haurà d'assumir els

creixements del transport de mercaderies, la diversificació de modes de transport i la intermodalitat. Algunes accions que caldria portar a terme, en general, per a pal·liar aquest dèficit serien:

- Garantir la connexió ferroviària amb Europa en amplada internacional per al transport de mercaderies.
- Garantir l'accés (viari i ferroviari) als ports.
- Prioritzar el desenvolupament urbanístic d'aquelles activitats amb sinèrgies amb els ports i els aeroports.
- Ampliar la capacitat de la xarxa viària per a tràfics de llarg recorregut.
- Dotar de sòl logístic intermodal els principals corredors de transport.
- Fer efectiva la liberalització ferroviària agilitzant l'accés de nous operadors.
- Modificar el model de gestió de les infraestructures clau per dotar-les de capacitat competitiva.
- Introduir mesures de gestió de la mobilitat per a la millora de la capacitat del sistema logístic.
- Minimitzar l'afectació ambiental del transport i la logística, tant des del punt de vista de la integració territorial de les infraestructures com des del punt de vista de les emissions de gasos d'efecte hivernacle i gasos contaminants.
- Millorar la competitivitat dels serveis lligats a la gestió i explotació de les infraestructures logístiques.

Altres accions més concretes serien:

- Reduir la dependència de la carretera. Descongestionar l'AP7 (ampliació de carrils).
- Construir un TGV que vertebrí l'Euram (actualment no hi ha connexió entre Castelló i Tarragona) i connecti cap al País Basc.
- Connectar els aeroports /ports amb una xarxa de transport de mercaderies cap a Europa.
- Impulsar la col·laboració dels ports de Barcelona i València.
- Crear una xarxa de "rodalia" eficient per facilitar la mobilitat.

Objectivament l'Euroregió Mediterrània té un gran sentit i és sens dubte una de les àrees de la Unió que ha de jugar un paper clau en l'immediat futur atesa la importància que té per a la Unió Europea la consolidació del procés de creixement econòmic i la necessitat de l'equilibri social amb els països tercers de la Mediterrània.

Observant només l'evolució demogràfica entre els països mediterranis de la Unió Europea i la resta, i els nivells de renda, riquesa i benestar és obvi que tenim una situació plena d'oportunitats però també d'amenaces. Cal aprofitar les primeres i evitar les segones i per això una àrea dinàmica en el Nord com l'Euroregió mediterrània és cabdal i ho és també en el interior de la Unió excessivament rígida i mancada de dinamisme.

L'obertura als projectes de l'Euroregió, una flexibilitat més gran sense els condicionants dels respectius estats que imposen opcions poc racionals des del punt de vista econòmic, donarien un nou impuls fins i tot al propi conjunt de l'economia de la Unió. La realització dels grans projectes pendents en l'Euroregió Mediterrània obriria noves expectatives i possibilitats a una realitat europea, hores d'ara esclerotitzada. Cal insistir en la necessitat d'empènyer en aquest sentit i superar les limitacions imposades.

8. -Superar la crisi: propostes de futur

Com és sabut l'economia internacional viu moments difícils. La globalització ha estès la crisi financera a tot el món, provocant una situació probablement sense precedents a la història. L'explosió de la bombolla immobiliària, un excessiu endeutament familiar i empresarial, l'augment dels tipus d'interès, unes pràctiques financeres poc ètiques i la manca d'un marc regulatori apropiat per al sistema financer, entre d'altres, han situat les economies occidentals al caire del col·lapse, i, el que és més important, han creat una greu crisi de confiança.

Aquesta crisi financera està afectant durament l'anomenada economia real. En un entorn de manca de confiança i d'una reduïda liquiditat financera, els sectors productius pateixen cruament la manca dels recursos necessaris per cobrir les seves activitats corrents i els seus projectes d'inversió. Això està provocant un autèntic col·lapse de les empreses, que àdhuc no poden donar resposta a les seves comandes. Segons l'enquesta efectuada pel Col·legi d'Economistes de Catalunya, en el mes de març d'enguany, un 86,8% dels economistes creia que el problema més urgent que tenen les empreses és l'accés al crèdit, seguit de la feblesa de la demanda (55,9%). A més, un 47,8% dels economistes preveu que la crisi durarà fins el 2010 i un 44,2% anticipa que s'allargarà més enllà d'aquest exercici.

Val a dir que la crisi manifesta i intensifica problemes que ja afectaven les economies catalana i espanyola, com per exemple el dèficit corrent, la inflació, l'endeutament públic, els processos de deslocalització productiva, l'endeutament extern o la productivitat.

Atès que els recursos econòmics són limitats, és imprescindible prioritzar la seva destinació i aplicació entre el curt i el mitjà i llarg termini. Cal tenir present que la política econòmica ha de contemplar –i no pot ignorar– l'equilibri entre el curt, el mitjà i el llarg termini.

Hi ha el convenciment en el món econòmic, empresarial i acadèmic que el govern espanyol no ha sabut actuar en base a dos objectius clars:

- A) Incentivar la demanda interna, tant el consum com les inversions, en base a la combinació de polítiques monetàries, fiscals i pressupostàries.
- B) Injectar liquiditat financera en l'economia, que arribi de manera efectiva a les famílies i a les empreses.

De les deu mesures prioritàries que va establir el Col·legi d'Economistes de Catalunya, per fer front a l'actual crisi econòmica, el govern espanyol n'ha fet realitat molt poques. Recordem que les deu mesures recomanades eren:

- Condicionar els ajuts dirigits al sistema financer al restabliment del crèdit a famílies i empreses, comptant amb la supervisió del Banc d'Espanya.
- Agilitzar i augmentar el volum de les inversions en infraestructures.
- Introduir un major volum de garanties/avals per al finançament empresarial, i que siguin àgils pel que fa a la seva aplicació real.
- Reduir temporalment els impostos que poden ajudar més directament a estimular el consum, com per exemple l'IRPF, tenint present, sempre, la necessitat que això vagi acompanyat d'una reducció de la despesa pública corrent, en consonància amb la intensitat de la crisi.

- Introduir canvis en la tributació encaminats a situar els tipus efectius sobre l'impost de societats més a prop dels existents en altres països europeus i en nivells que millorin la competitivitat empresarial, sense excedir la mitjana comunitària (tributació especial pels beneficis reinvertits, etc.).
- Reduir els costos de la flexibilitat existent en el mercat de treball, especialment encaminat a disminuir la precarietat laboral.
- Injectar ajuts específics per redimensionar i ajustar sectors estratègics crítics (automoció, construcció, etc.), evitant que es mantingui un *status quo* poc eficient i sobredimensionat, i establint objectius de productivitat per als ajuts públics.
- Aplicar una moratòria temporal en el pagament d'impostos que ajudi al finançament de les empreses a curt termini.
- Establir un sistema de bonificacions a les cotitzacions socials lligades al manteniment de l'ocupació.
- Accelerar el pagament del deute que tenen les administracions públiques amb el sector privat.

Com deia el Col·legi d'Economistes el mes de març d'enguany “la crisi actual, d'arrels financeres i de conseqüències generalitzades, no ha d'amagar els problemes reals que té Catalunya i que se centren en la necessitat de dotar de competitivitat l'economia i de dissenyar un model productiu exitós per al seu futur. Per tant, existeixen uns reptes a llarg termini que les dificultats del curt termini no les han d'amagar. L'actual crisi no ha d'apartar-nos de les fites estratègiques que tenim plantejades. Hem de reprendre els nostres deures, que passen per generar un nou model real capaç de crear valor i coneixement, que permeti superar l'actual, caracteritzat, entre d'altres, pel fet que Catalunya ha ocupat el 2008 pràcticament el darrer lloc quant a creixement entre les comunitats espanyoles i ha frenat el procés de convergència cap a les zones punteres europees. Per aquests motius, és important reestructurar les fonts financeres de les administracions públiques catalanes, la qual cosa facilitaria una política més efectiva en infraestructures i en suport a les empreses. En especial, fa imprescindible el compliment del principi d'ordinalitat i que el model de finançament representi per a Catalunya una reducció substancial de la distància que manté actualment amb les comunitats autònomes de règim foral”. Malauradament l'acord del nou finançament autonòmic acceptat pel govern de la Generalitat s'allunya d'aquest objectiu.

El document programàtic del Col·legi d'Economistes de Catalunya indica que l'atenció pel llarg termini passa per actuar sobre factors de competitivitat reals, que són els de sempre i que demanen reformes profundes i polítiques actives. Alguns dels grans camps que han de ser objectius d'aquestes són els següents:

1) *Les infraestructures econòmiques i de transports i comunicacions*, amb els següents principis bàsics que cal assolir:

- Planificació de llarg termini amb un horitzó de 25 anys i visió global/social de les actuacions.
- Concertació institucional entre les administracions públiques a qualsevol nivell.
- Gestió integral, sobre la base de l'eficiència i la rendibilitat social.

2) *L'ocupació i la formació*, d'acord amb els principis següents:

- Fomentar la cultura emprenedora a la societat en el seu conjunt, en combinació amb les cultures específiques de flexibilitat, polivalència i rotació, i formació permanent.
- Dignificar la figura dels autònoms en tots els sentits i millorar la imatge social de les empreses.
- Millorar el sistema d'ensenyament.
- Introduir sistemes de gestió en el mercat de treball i, també, de manera especial, en els centres d'ensenyament.
- Prestigiar i revaloritzar socialment la formació professional.
- Accentuar els esforços en matèria de formació contínua.
- Intensificar les vies de connexió entre el mercat de treball i l'ensenyament, d'una banda, i la realitat empresarial, de l'altra, en tots dos sentits.

3) *L'empresa, la seva dimensió i internacionalització*, en base al següent:

- Potenciar les petites i mitjanes empreses i aprofitar tots els avantatges associats a un tipus de propietat familiar.
- Abordar la professionalització de les empreses petites i mitjanes.
- Dimensionar el teixit empresarial català, sobre la base de polítiques fiscals afavoridores de grans estructures, un sistema de finançament adequat i unes legislacions que facilitin la successió i les aliances.
- Donar cobertura a les necessitats de contractació laboral existent en el mercat de treball en segments d'especialització de grau mitjà.
- Intensificar accions d'impuls i suport a la internacionalització en sentit ampli (comercial, implantació productiva, deslocalització d'activitat, transferència de tecnologia, etc.), sobretot de les petites i mitjanes empreses per diverses vies (finançament, recursos humans, promoció, etc.).

4) *La innovació i la sostenibilitat*, sobre la base dels següents principis:

- Fomentar la cultura de la innovació i la cultura de la qualitat, tant al món empresarial com a les universitats.
- Impulsar una infraestructura tecnològica completa i moderna, que faci front a les exigències del model de futur que Catalunya necessita.
- Revisar el sistema d'incentius a la innovació tant en l'àmbit científic com en l'empresarial, potenciant la innovació amb un millor tractament fiscal i administratiu, amb ajuts directes no discriminatoris i amb una major relació entre les universitats i les empreses.
- Millorar la connexió entre la innovació universitària i la innovació empresarial.
- Introduir instruments d'avaluació contínua de la política d'innovació.
- Seguir impulsant la utilització i l'aplicació de les noves tecnologies per part de la societat i de les empreses.

El Col·legi d'Economistes de Catalunya insisteix que per sortir de la crisi cal una societat que aprofundeixi i millori la tradicional cultura empresarial catalana respecte del que ha significat i caracteritzat en els darrers anys la prevalent al conjunt de l'Estat. Així, per exemple:

- S'ha de continuar exigint allò que considerem just, especialment en l'àmbit del finançament de les nostres institucions de govern, per tal que els seus dèficits no malmetin l'estructura productiva del país, però pensant, en tot moment, que la sortida de la crisi depèn, fonamentalment, de la nostra pròpia capacitat.
- Hem de tenir present que viure bé implica una sèrie de costos i l'assumpció d'uns riscos, els quals moltes vegades han estat causa per no tirar endavant projectes infraestructurals vitals per al futur de Catalunya. No ens hem de deixar arrossegar pels efectes no desitjats que es deriven de la "cultura del no".

ÀMBIT DE POLÍTICA

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

L'ÀMBIT DE POLÍTICA ha reflexionat i ha constatat que Catalunya perd una enorme quantitat de temps i energies en les seves negociacions amb Espanya, en general sense èxit, cosa que l'ha portada a una “dolça” decadència. Tanmateix, a la Unió Europea, els Estats competitiu tenen la mida de Catalunya. L'antiga estratègia de sacrificar poder polític i financer a canvi d'un mercat captiu (l'espanyol) ja no té sentit; per tant, cal que una nova generació d'emprenedors agafin les regnes de les organitzacions empresarials per conduir-les a l'estratègia catalana del segle XXI: *l'estat propi*.

Patricia Gabancho
Vicepresidenta de l'Àmbit

L'Àmbit de Política
ha estat estructurat pel Cercle d'Estudis Sobiranistes,
sota la direcció del senyor Alfons Lòpez Tena
i sota la coordinació del senyor Roger Albinyana.

Barcelona, 23 de novembre de 2009

ÀMBIT DE POLÍTICA

Novembre 2009

1.- Balanç de trenta anys d'autonomisme

2.- Opcions de futur

El **balanç de trenta anys d'Estat de les autonomies** és extremadament pobre en termes d'autogovern i reconeixement nacional de Catalunya. La generalització del sistema, imposada per la Constitució, ha anivellat el nivell competencial a la baixa, establint un mínim comú denominador entre totes les comunitats i limitant el poder autonòmic a gestionar (o participar de) les polítiques estatals.

La manca de competències clares impedeix de fer polítiques diferenciades que corresponguin a una realitat nacional en gairebé tots els camps. La concentració del poder de decisió en mans de l'Estat i la descentralització de la gestió ha estat, d'altra banda, font de conflictes, en els que l'Estat s'ha atorgat la raó. Quan el Tribunal Constitucional ha donat la raó a Catalunya, no se n'ha fet cas.

En definitiva, les competències reconegudes a Catalunya han estat escasses; quan han estat assumides han estat molt difícils de traspasar; i quan han estat traspassades l'Estat les ha laminades dictant legislació bàsica. Els incompliments en relació als Estatuts de 1979 i de l'Estatut de 2006 han estat flagrants, continuats i sistemàtics. I, pel que fa al reconeixement nacional i simbòlic, l'Estat ha demostrat que no està disposat a admetre la diferència, ni tan sols en el camp cultural i lingüístic.

No és estrany, doncs, que Catalunya i Euskadi, que van ser causa i motor de l'Estat de les Autonomies, siguin avui les comunitats més insatisfetes amb un sistema que no va més enllà de la descentralització regional. Espanya es nega a avançar cap a models de pacte plurinacional més moderns i eficaços, que contemplin la protecció efectiva de l'autogovern i el reconeixement nacional simbòlic.

Pel que fa a l'**economia**, Catalunya no pot assolir una despesa pública d'acord amb el seu nivell de desenvolupament. El dèficit fiscal, que el nou finançament no corregeix prou, està al voltant dels 20 mil milions d'euros anuals. Com que hi ha menys recursos públics que en països europeus de nivell semblant, hi ha hagut un constant ús de serveis privats en educació o sanitat, que a la llarga ha tingut un cost en termes de benestar per les famílies catalanes.

Els estudis demostren que en els darrers 30 anys (1973-2003) el benestar relatiu de Catalunya ha disminuït 24 punts percentuals respecte al conjunt de l'Estat espanyol. Això és fruit de l'augment de benestar a Espanya, però també de les limitacions catalanes per afrontar amb despesa pública aspectes clau de la política social i de les inversions en infraestructures. La inversió catalana en polítiques bàsiques de l'Estat del benestar està per sota de la mitjana europea, malgrat que aquestes polítiques ocupen gairebé la meitat del pressupost de la Generalitat de Catalunya.

El creixement de l'economia catalana no ha estat prou sòlid, perquè es basa en un model econòmic de poc valor afegit, arrossegat per la inèrcia del model espanyol. A més, el creixement de la renda per càpita catalana s'ha produït a un cost considerable en termes de benestar de les famílies i de trinxat del territori (part també de la riquesa col·lectiva). L'economia catalana té, però, “codi genètic” i capacitat regenerativa, per bé que l'Estat espanyol no li ho posa gens fàcil.

Hi ha, per exemple, una clara subinversió en matèria d'**infraestructures de mobilitat i transport**, ja que aquesta no es correspon ni amb població ni amb aportació catalana al PIB espanyol. És especialment flagrant la discriminació històrica respecte a Madrid. La inversió a Catalunya hauria hagut de ser un 45'8% superior a la realitzada en el període 1986-1997, dèficit que no s'ha corregit en els últims anys. Un estudi de la Cambra de Comerç de l'any 2006 adverteix que un 39% de les obres pressupostades pel Ministeri de Foment no es fan i que un altre 19% s'executen en un percentatge inferior a la meitat de la quantitat pressupostada. Altres estudis corroboren aquestes xifres.

Això resta **competitivitat** a l'economia catalana. Per exemple, el port de Barcelona troba grans dificultats per disposar de la infraestructura necessària per portar les mercaderies que hi arriben a la resta d'Europa. A més, la gestió d'infraestructures estratègiques com els trens i els aeroports continua tan centralitzada com en temps del franquisme. Els trens, per cert, estan per sota de la mitjana europea quant a extensió de la xarxa (Europa: 433 km / milió habitants; Catalunya, 240; Espanya, 334).

A partir de la democràcia hi ha hagut una relaxació dels “lobbies” catalans tradicionalment operatius —els hereus del proteccionisme— en benefici del protagonisme dels polítics que no tenien i semblen no tenir, entre els seus interessos, la defensa de la indústria catalana. Encara avui les estratègies empresarials catalanes estan massa centrades en el mercat espanyol, i per tant en el poder polític espanyol, enlloc de l'eixamplament natural d'aquest mercat, que és la Unió Europea. La realitat actual ha de portar a una nova manera d'establir relacions amb Espanya.

Els **greuges culturals** patits per Catalunya durant el franquisme no van ser reconeguts durant la transició. Es perpetua la situació privilegiada de la llengua castellana a través del **bilingüisme asimètric**, que dóna als castellanoparlants drets que els catalanoparlants no poden exercir a Espanya i sovint ni tan sols a Catalunya. El català només es pot defensar i promocionar amb mitjans autonòmics, més febles, mentre que l'Estat posa tots els seus mitjans a sostenir el castellà i a interferir en la promoció del català, com per exemple negant-se a l'oficialitat a la Unió Europea. Aquesta situació no té equivalent en cap Estat plurilingüe d'Europa.

Els estats plurinacionals poden assumir diverses formes d'organització, capaces de respectar el reconeixement nacional. Però el caràcter encara molt primitiu del nacionalisme espanyol i de la cultura política de les principals forces espanyoles fa difícil creure en la consecució d'una organització federal, sigui aquesta clàssica o plurinacional. El catalanisme polític ha de plantejar-se, doncs, la ruptura amb l'Estat.

El “dret a decidir”, que es basa en el pronunciament democràtic, és una formulació específica del dret d'autodeterminació. Posa l'accent en la voluntat de la societat, que es

veu a si mateixa com a comunitat diferenciada i com a subjecte d'aquest dret. D'altra banda, permet obviar els obstacles que la interpretació dominant de l'autodeterminació posa a la seva aplicabilitat en el cas de Catalunya. No es tracta de renunciar al dret a l'autodeterminació en sentit clàssic, sinó d'aprofitar un nou concepte, flexible i políticament potent per generar i ampliar el consens social sobre el dret del poble català a decidir lliurement el seu futur.

3.- Base social de la independència de Catalunya

Les enquestes assenyalen la viabilitat de la sobirania, al marge de la procedència i origen dels votants, tot i que el lloc de naixement i l'entorn familiar i lingüístic són factors determinants. En general, a més nivell d'estudis i edats més joves, més independentisme.

Avui podem afirmar que al voltant del 35% dels ciutadans de Catalunya estan a favor de la independència; un 45% hi estan en contra; un 15% és indiferent i un 5% prefereix no contestar. Posats en nombre de persones ens dona uns 2 milions de ciutadans favorables a la independència.

Que Catalunya és una terra d'immigració és un fet diferencial que no compartim amb cap altra comunitat espanyola. Malgrat això, costa incorporar aquest fet als discursos, representacions i pràctiques polítiques i culturals, com si els catalans haguessin volgut oblidar que són una nació d'immigrants. Això fa que avui sigui difícil contestar la pregunta de "qui és català?". Reconèixer obertament les resistències i els conflictes que es deriven de la immigració és una condició indispensable per posar-la al centre del nostre relat nacional i formular un projecte d'emancipació que aplegui una majoria social.

La por a una hipotètica fractura social ha estat un fre a les propostes polítiques catalanes. La clau és definir un bon projecte que, partint de la integració cultural i lingüística, engresqui tothom; un projecte que no es basi en la identitat, sinó en progrés, llibertat i benestar per tothom.

El catalanisme representa una amplíssima majoria. La demanda de més autonomia i/o recursos que defensa el catalanisme convencional beneficia el projecte espanyol, perquè pretén modular l'Estat per tal de no trencar-hi. Això representa uns altres cent anys de pedagogia i petits avenços que ara sabem que no són satisfactoris. Avui, però, l'espai central de la societat s'ha radicalitzat, en part per l'evidència del fracàs autonòmic i en part per la pressió positiva de les plataformes i organitzacions. Això clarificarà les opcions del catalanisme i forçarà alguns, no tots, els partits que el representen a protagonitzar el projecte independentista. El pactisme, a Catalunya, està sobrevalorat i resulta una excusa desmobilitzadora.

Els partits (i els mitjans de comunicació) generen el marc dins del qual volen que pensem la política. L'espai de comunicació català, teoritzat des de fa dècades, encara no existeix. El sentiment sobiranista, però, ha sobreviscut a un context comunicacional hostil i bel·ligerant. Cal parar atenció al fet que l'entorn confegit amb arguments catalans i independentistes només existeix a Internet i a mitjans de comunicació que són minoritaris.

El sistema de llistes tancades produeix pensament únic dins dels propis partits i crea una falta d'adequació entre la demanda civil i l'oferta política, perquè allò que el ciutadà vol manifestar a través del vot no es pot votar. La base social independentista no troba el seu acomodament en les estratègies (i/o els discursos) dels partits actuals. Els eixos dreta / esquerra i espanyolisme / catalanisme obvien l'expressió del debat que proposa l'independentisme.

L'Església ha estat sensible a la realitat nacional, com expressa la majoria de les encícliques que s'hi refereixen i el ple reconeixement a pobles que han assolit la independència, amb especial atenció a aquells que presentaven una hegemonia catòlica. L'Església catalana, històricament, s'ha pronunciat per la realitat nacional; per contra, la jerarquia espanyola no segueix la doctrina oficial, més oberta. Caldria obrir canals de diàleg amb el Nunci, a través de l'Església catalana favorable a l'opció independentista, perquè l'actitud del Vaticà pot ser determinant en el context internacional.

Catalunya perd una enorme quantitat de temps i energies en les seves negociacions amb Espanya, en general sense èxit, cosa que l'ha portada a una "dolça" decadència. Tanmateix, a la Unió Europea, els Estats competitius tenen la mida de Catalunya. L'antiga estratègia de sacrificar poder polític i financer a canvi d'un mercat captiu (l'espanyol) ja no té sentit; per tant, cal que una nova generació d'emprenedors agafin les regnes de les organitzacions empresarials per conduir-les a l'estratègia catalana del segle XXI: l'estat propi.

Com en altres aspectes fonamentals, caldria un marc català de relacions laborals, que l'Estat no permet. La qüestió social és subsidiària de la qüestió nacional, contràriament al que postula el discurs oficial unionista. Ara bé, l'estratègia nacional per al sindicalisme i els treballadors està molt condicionada per la legislació, ja que la major part encara és d'àmbit estatal. Però no hi ha dubte que els treballadors i els sindicats han de deixar de ser actors passius en el procés de construcció nacional.

4.- Procés d'independència

Catalunya no disposa de competències que tenen els Estats europeus de dimensions similars amb els quals ha de competir. Catalunya s'ha de moure amb unes polítiques (espanyoles) que si tingués Estat mai no implementaria davant la crisi. Si Catalunya avui no és com Dinamarca, per exemple, no és per manca de condicions objectives sinó perquè el procés històric l'ha portat a ser avui una regió d'Espanya.

S'haurien de combatre les inèrcies polítiques per superar la fallida social (manca d'unitat en la defensa dels nostres interessos col·lectius) i la fallida política (les elits catalanes no surten de la meritocràcia sinó de processos endogàmics) que fa que gent tant o més mediocre que la mitjana de la població facin política o dirigeixin les institucions de prestigi. El resultat d'això és l'error en les decisions o la captura per part d'institucions espanyoles (adopció d'estratègies que beneficien el poder espanyol).

Hi ha un clar antagonisme entre les necessitats catalanes i les respostes espanyoles, en els últims anys i ara davant la crisi. La baixa competitivitat catalana d'avui respon a causes

estructurals espanyoles; també a la pèrdua de control de l'evolució econòmica catalana i a males polítiques, que han afavorit sectors poc productius com ara el turisme. D'altra banda, la nova oligarquia espanyola sorgida de les privatitzacions de les companyies estatals conserva la concepció borbònica de l'Estat.

Espanya ha viscut del crèdit internacional durant 30 anys i ha forçat la provincialització de Catalunya tot asfixiant deliberadament les seves bases econòmiques. Avui, l'economia de qualitat a què Catalunya pot aspirar és incompatible amb el tracte hostil que dispensa l'Estat.

Catalunya també pateix un espoli de les seves aportacions a la **Seguretat Social**. Tenim una taxa d'ocupació superior i major cotització mitjana, és a dir, es generen més ingressos però rebem menys despesa que la resta. Un sistema propi elevaria la pensió mitjana en 174,73 euros mensuals i 2.446,26 euros anuals. El fet que el sistema funcioni amb repartiment immediat (es paga amb el que es recapta) fa que la separació sigui fàcil.

La via autonomista produeix fatiga i desencant perquè cada avenç, que sempre és mínim, es fa contra la resistència de l'Estat, que es legitima en la negativa. Aquesta situació és incompatible amb el progrés econòmic i social de Catalunya; per tant, no hauria de ser assumible per la majoria de catalans. El nou catalanisme sobiranista ha de superar la inèrcia mental del gradualisme, encarnada en metàfores com ara el peix al cove, la pluja fina o la gestió sense política.

Per tal d'assolir l'objectiu de la independència cal la **unitat civil** i democràtica entorn d'un projecte clar i transversal; la internacionalització intel·ligent del fet nacional català i el consegüent conflicte amb l'Estat, i l'actitud unilateral en la presa de decisions que trenqui amb l'ordenament jurídic establert per l'Estat. Aquest procés ha de ser **ràpid** per tal que es pugui culminar amb eficàcia.

El catalanisme polític ha fracassat en els altres països amb els quals compartim cultura, és a dir, als **Països Catalans**. La realitat nacional i social hi és molt diversa i, en algun cas, la desnacionalització hi és tan profunda que fa inviable un projecte comú. Cal estructurar noves teories i estratègies de col·laboració i noves formes de relació, sobretot a partir de la llengua, que crea un mercat cultural compartit al qual no podem renunciar.

La violència de l'Estat contra Catalunya és una realitat històrica, que avui es manifesta en baixa intensitat. Es tornaria violència específica si calgués, amb l'aquiescència social que genera l'entorn polític i mediàtic (no per res a determinats mitjans se'ls anomena "la Brunete"). Davant la independència no sortirien els tancs, però cal estar alerta davant altres mecanismes de repressió, censura i propaganda, del qual participarien els Mossos d'Esquadra, un cos construït sense compromís amb el país. L'Estat és capaç d'elevar el cost de la independència a proporcions insòlites en una societat democràtica, fent ús de les comissaries, els jutjats, l'Audiència Nacional i els mitjans de comunicació, on s'esquarteren les persones com abans es feia a la plaça pública.

5.- Catalunya Estat

Catalunya no té projecte propi en seguretat i defensa des de 1714, malgrat que és indispensable per qualsevol política internacional. Després de la guerra es va desmantellar la indústria associada. Cal un pensament estratègic propi, malgrat hi manquin els recursos. I cal estar atent perquè els cossos de seguretat de l'Estat presents a Catalunya poden fer operacions d'intel·ligència. Catalunya pot desenvolupar eines de Seguretat Nacional en una fase prèvia a la independència, sobretot pel que fa a la Seguretat Interior i Pública.

Catalunya ha tingut sempre una vocació europeista, però avui no som subjecte de la construcció europea, com tampoc no ho som de la globalització, perquè hi cal l'Estat: l'Europa dels pobles és una utopia. Europa no ha afeblit l'Estat sinó que ha posat en evidència les mancances de l'autogovern. En tot cas, Catalunya hauria de potenciar els instruments de què disposa per fer-se present al món, a través d'una relació fluïda amb les principals potències mundials, tradicionals i emergents.

Davant la **Unió Europea**, Catalunya ha de fer seva la doctrina de la “successió directa” (ja n'és membre i continuaria sent-ho després de la independència), tot remarcant que la resolució pacífica d'un conflicte és el millor per l'estabilitat internacional. La independència pacífica i democràtica hauria de tenir premi en la comunitat internacional. Cal singularitzar el cas català, no pas aliar-lo amb moviments regionals, i no donar a entendre que som un exemple per casos posteriors.

Les **seleccions catalanes** comporten un trencament simbòlic de la unitat esportiva espanyola. Com que són entitats jurídiques de dret privat, no hi ha en principi impediment legal per constituir-les.

Les diferències nacionals i socials entre Catalunya i Espanya s'han anat afeblint, però cal mantenir el concepte de **mentalitat col·lectiva** perquè explica la singularitat catalana, molt ben representada pel catalanisme. La mentalitat col·lectiva no és més que una sèrie d'actituds construïdes com a resposta a un context. Inclouen els mecanismes, fortament interioritzats, que els catalans han desenvolupat respecte a l'Estat i entre si mateixos per adaptar-se a un context mancat de sobirania real.

Catalunya ha viscut en un context, l'espanyol, marcadament ineficient i agressiu, en el qual té un pes demogràfic escàs i alhora una posició diferenciada i conscient de la diferència. En trencar-se la dependència d'Espanya, la mentalitat catalana diluiria trets que avui són clarament patològics: viure en la perifèria d'un poder hostil obliga a competir pels pocs favors que es dispensen, cosa que trenca la solidaritat interior (la unitat dels catalans).

És important establir espais de col·laboració amb altres nacions sense Estat d'Europa, nord-americà i altres zones geogràfiques, que influeixin en la percepció que el món té del paper d'aquestes i difongui els valors de la diversitat. I és molt important intensificar les relacions polítiques directes amb els grans països i potències globals, especialment els Estats Units d'Amèrica i la República Popular de la Xina, per tal de crear ponts amb els països més influents del món.

La manca d'unitat política, que es dóna inclús en temes bàsics com la llengua, afebleix el catalanisme. Cal definir un catalanisme cosmopolita, progressista, innovador i agosarat, que reuneixi els objectius de catalanitat i llibertat. És un catalanisme amb arrels que mira cap al futur. Els ancoratges identitaris són més necessaris que mai en el context de la globalització.

El comiat a Espanya podria aixecar protestes en certs sectors però difícilment posaria a prova la convivència de base. Hi ha extrems culturals identitaris, però són minoritaris i el gruix central de la societat és més homogeni del que creiem. El suport a la independència no dependrà del que senti la gent ni de la seva identitat cultural, sinó de si l'Estat propi és vist com un avenç o no. Les societats no escullen pel que són, sinó pel que volen ser en el futur.

Som una nació i volem Estat propi.

D.L. B-45895-2009

AT - Tordera 38, 08012 Barcelona

Aquest document s'ha imprès sobre paper reciclat i ecològic